

הישיבה העשרים ואחת של הכנסת השתים-עשרה

יום רביעי, ה' בשבט התשמ"ט (11 בינואר 1989)

ירושלים, הכנסת, שעה 11:04

א. הודעת יושב-ראש הוועדה המסדרת

התשמ"ט — 1989, ותכין אותה לקריאה שנייה ולקריאה שלישית.

הוועדה המסדרת החליטה, בישיבתה ביום ד' בשבט התשמ"ט, 10 בינואר 1989, להטיל על הוועדה המיוחדת, שנבחרה על-ידי הכנסת ביום י"ט בטבת התשמ"ט, 27 בדצמבר 1988, להכין את החוק האמור לקריאה שנייה ולקריאה שלישית.

היו"ר ד' שילנסקי:
תודה רבה ליושב-ראש הוועדה המסדרת.

היו"ר ד' שילנסקי:

אני מתכבד בזה לפתוח את ישיבת הכנסת.

הודעה ליושב-ראש הוועדה המסדרת.

ח' קורפו (יו"ר הוועדה המסדרת):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הכנסת החליטה, בישיבתה ביום ג' בשבט התשמ"ט, 9 בינואר 1989, להטיל על הוועדה המסדרת לקבוע את הוועדה שתדון בהצעת חוק חסינות חברי הכנסת, וכוונתיהם וחובותיהם (תיקון מס' 6).

ב. שאילתות בעל-פה

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):

אדוני היושב-ראש, כפי שאמרתי בפתיחה, אינני שותף לדרכה של "יש גבול". אני סבור, שסרכנות וקריאה לסרכנות בישראל היום הן גם משגה פוליטי. אבל האם החשדנה של תנועת מחאה פוליטית, הפועלת במוצהר, בגלוי, וניהול חקירה משטרתית גלויה וסמויה נגד חבריה כפרטים אינם נוגדים את ערכי הדמוקרטיה?

האם אין בעובדה שאנשים נחקרים לא על אמירתם, על פרסום דבריהם או על פרסומי תנועתם אלא על מעשיהם כפרטים — לרבות כדיקת חשבונות הבנק הפרטיים שלהם, מקומות עבודתם, מבנה ארגונם ותפקיד החברים השונים כארגון בהווה ובעבר — וכן על אופן תפקודה של התנועה, המצהירה בגלוי וחוזרת ומצהירה שכל פעולותיה גלויות, ומעצם טבעה הגילוי והפרסום הם אחד האמצעים שלה — האם אין בעובדה זו משום עירוב תחומים בין חקירה משטרתית לבין מאבק על דעות, מאבק לגיטימי, כמוכן, המתנהל בכתרה?

האם אין, לדעת השר, בעצם התמשכות החקירה — חצי שנה כמעט — ובחקירות החוזרות ונשנות כדי לחזק אצל חלק מחברי התנועה תחושה, שבעצם, כפי שאומרים במקומותינו, מבקשים "להלביש עליהם חיק"?

האם אין השר חושב, שראוי לה למדינה להמשיך לנהוג על-פי ההלכה שקבע היועץ המשפטי לממשלה הקודם, פרופסור זמיר — ואני מצטט: "יש להבחין בין מעשה כגון סרכנות, שראוי להעניש, לבין התבטאות בכתב ובעל-פה, אליהן צריך משטר דמוקרטי להתייחס בסובלנות מרבית. אם נתחיל להפעיל את המשטרה במקרים מעין אלה, לא נוכל להגביל עצמנו ותיווצר סכנה של ממש לחירות הביטוי"?

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה לחבר הכנסת חיים אורון, רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת דוד ליבא, ואחריו — לחברת הכנסת גאולה כהן.

היו"ר ד' שילנסקי:

הסעיף הבא בסדר-היום הוא שאילתות בעל-פה. שר המשטרה ישיב על שאילתא בעל-פה מס' 40 מאת חבר הכנסת חיים אורון, בנושא: חקירת המשטרה נגד חברי תנועת "יש גבול". חבר הכנסת אורון, בבקשה.

40. חקירת המשטרה נגד אנשי תנועת "יש גבול"

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):

לאחרונה התפרסמו ידיעות חוזרות בדבר חקירות של חברי תנועת "יש גבול".

כמי שמסתייג מעמדת התנועה ומקריאתה לסירוב לשירות בשטחים, ברצוני לשאול:

1. האם מוכר הנושא, על השלכותיו, לכבוד השר?

2. מה העלחה החקירה?

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה לחבר הכנסת חיים אורון, אדוני שר המשטרה, בבקשה.

שר המשטרה ח' ברילב:

אדוני היושב-ראש, משטרת ישראל פתחה בחקירה על-פי הנחייתו של היועץ המשפטי לממשלה. זאת בגין פרסומים של תנועת "יש גבול", שיש בהם משום עבירה על סעיף 109(א) לחוק העונשין, הקובע כי — אני מצטט: "מי שהסית או שידל אדם לחייב בשירות כבוד מזוין שלא ישרת בו או שלא יתייצב לפעולה צבאית — דינו מאסר חמש שנים", סוף ציטוט.

המשטרה חוקרת בקשר לפרסומי התנועה, שיש בהם הנחיות או עצות איך לסרב לשרת בשטחים; החשד הוא, שההנחיות שניתנו הן עבירה על-פי סעיף 109(א). החקירה עדיין נמשכת, ואין אני נוהג למסור פרטים על חקירות המשטרה.

היו"ר ד' שילנסקי:

רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת חיים אורון, במסגרת של שתי דקות.

לשאלות הנוספות ולתשובות. הזמן שהוקצב לכם לתשובה הוא במסגרת של שתי דקות, ואודה לכם אם תקפידו על כך.

בבקשה, אדוני שר המשטרה.

שר המשטרה ח' ברילב:

החקירה הזאת החלה עקב תלונה שהוגשה ליועץ המשפטי לממשלה והועברה עליידי למשטרה. החוק מחייב את המשטרה לחקור, ואני מציע לחברי הכנסת שלא להצטרף למקהלת הנחקרים, שהם לפעמים עבריינים, הטוענים שחקירות המשטרה אינן אובייקטיביות, או אינן הוגנות. קראנו לאחרונה, שאפילו שופט שהואשם בעבירה קבל על החקירה. לכן, חברי הכנסת, אני מבקש שלא להצטרף למקהלה הזאת. בדרך-כלל יש לנחקר טענות, וכאשר מדובר בחקירת גורמים בעלי השקפה פוליטית, יש להם גם מלציניישר, כפי שקרה גם במקרה זה. אינני אומר שתמיד זה כך אלא — בדרך-כלל.

כל מה שאני יכול לומר הוא, שאני ער לטענות הללו. אין להן שחר. אנחנו לא נלמד את המשטרה איך לחקור, אם לברוק חשבון בנק, אם לחקור חקירה גלויה או סמויה. אלה אנשים מקצועיים, העובדים קורסים מיוחדים, שמסמכים אותם לעשות זאת. בואו נתאפק עד סוף החקירה. כאשר החקירה מסתיימת התיק מועבר ליועץ המשפטי או לפרקליטות, והם המחליטים אם להגיש כתב-אישום, וכי"ח המשפט הוא המחליט אם להעניש או לא להעניש. המשטרה איננה מענישה, המשטרה אינה קובעת גורל של חק כזה. כאשר נודע למשטרה על עבירה לכאורה או כאשר מגיעה אליה תלונה, חובתה לחקור. חנו לה לחקור בלי לחצים.

אמנון רובינשטיין (תנועת המרכז — שינוי):
רק בגבולות החוק.

היו"ר ד' שילנסקי:

שר המשטרה ישיב על שאלתא בעל-פה מס' 41 מאת חברת הכנסת עדנה סולודר, בנושא: נשיאת נשק עליידי בני נוער במשמר האזרחי ללא אימון מוקדם. בבקשה, חברת הכנסת עדנה סולודר.

41. נשיאת נשק עליידי בני נוער במשמר האזרחי
ללא אימון מוקדם

עדנה סולודר (המערך):

כבוד היושב-ראש, שר המשטרה, מדוח מבקר משרד המשטרה עולה, שההגבלות והנהלים שלפיהם צריכים בני נוער במשמר האזרחי לנהוג בכמה פעילויות, כמו נשיאת נשק וסידורים מעורבים עם בוגרים, אינם מקיימים.

ברצוני לשאול:

1. האם הדברים ידועים לשר?

2. מה הן הסיבות לאי-קיום הנהלים?

3. מה כוונת השר לעשות על-מנת להבטיח את שמירת הנהלים?

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה לחברת הכנסת סולודר. אדוני שר המשטרה, בבקשה.

שר המשטרה ח' ברילב:

הפרסומים האחרונים בעיתונים בשבוע האחרון על-אודות המשמר האזרחי לא התייחסו לדוח מבקר המשרד אלא לטיטות הדוח הראשונית של מבקר משרד המשטרה.

דוד ליבאי (המערך):

אדוני השר, בהמשך לשאלות שעלו קודם ובאותה רוח שבה שאל השואל, שאין לחשוש בו כי הוא מעוניין או שותף לכל הסתה נגד שירות בצה"ל בכל מקום שהוא — מושמעות טענות, והן חזרות ועולות, שחקורי המשטרה חוקרים באופן שיוצר את הרושם שיש מגמה פוליטית מפלגתית ברורה בחקירה. דהיינו, טוענים שחקורים חברים בתנועת "יש גבול" המשתייכים או מזוהים עם ר"ח או עם התנועה המתקדמת לשלום ולא חברים המזוהים עם מפלגות ציוניות; וכשאני אומר חוקרים, הכוונה היא גם לעריכת חיפושים ולהחרמת דברים.

שנית, יש טענה, שאין הבחנה בין מתן מידע על תוצאות של סיורב לשרת בשטחים, מידע שמבהיר למעשה את הסוגיות החוקיות והמעשיות הקשורות בכך, לבין הסתה לסרב לשרת בשטחים. האם יש עירנות לבעיה זו, והאם נבדקת הטענה?

שאלתי היא, האם השר ער לטענות אלה, והאם הוא יכול להגיב עליהן עכשיו? תודה.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה לחבר הכנסת דוד ליבאי. חברת הכנסת גאולה כהן, בבקשה.

גאולה כהן (התחיה):

אני מברכת על שסוף סוף התחילה חקירת התופעה שהמשטרה היתה צריכה כבר מזמן לחקור. גם היום הדברים פחות מדי נחושים ויותר מדי מגומגמים.

בכך שהדברים נעשים בגלוי, אינני רואה אי-עבירה על החוק. להיפך, זה שהדברים נעשים בגלוי רק מראה שיש נורמות שנשחקו אצלנו, ושהיום אפשר לומר דברים שקודם לא היה עולה על הדעת לומר אותם בגלוי. זה לא מפחית מחומרת העבירה. אילו התייחסו לדבריו של פרופסור ליבוביץ', שקרא ממש למרד בצבא ולסרבנות, אילו התייחסו אליו כאל עברייין שעבר על חוק ולא כאל פרופסור שמותר לו להגיד הכול כי בין כך ובין כך הוא אדם חריג, לא היו הדברים מגיעים לאן שהגיעו היום.

ההבחנה שעשה פרופסור זמיר בין סרבנות בשטח לבין הטפה לסרבנות, גם היא אינה מקובלת עלי. מה זה חשוב אם זה נעשה בכתב או בעל-פה? האם יהיה מותר למישהו ללכת ברחובות ולהטיף לרצוח אדם זה או אחר, או לעשות מעשים שהחוק אוסר אותם? כפי שזה אסור, כך אסור גם לעשות את ההבחנה שהיא מגמתית מאוד ופוליטית מאוד בין שני הדברים, כפי שעשה פרופסור זמיר.

אני קוראת לשר המשטרה להרחיב את החקירה, כי אי-אפשר לשים נקודה במקום כלשהו ולומר, שאדם מסוים אמר מה שאמר רק בצורה אקדמית.

אני מברכת על החקירה וקוראת להמשכה.

קריאה:

ומה השאלה?

גאולה כהן (התחיה):

אסור כבר לברך?

היו"ר ד' שילנסקי:

אני מודה לחברת הכנסת גאולה כהן. ברשותכם, שר המשטרה והשרים האחרים היושבים פה, אני רוצה להפנות תשומת לבכם לכך, שאני מקפיד מאוד על הזמנים שהוקצבו

חגי מירוס (המערך):

אדוני שר המשטרה, אף שמדובר בטיטות דוח, יש כאן כמה תופעות שאני חושש שאי-אפשר להשאיר אותן לדרך הטיפול הרגילה של הנחת טיטות, קבלת תגובות הנוגעים בדבר, ואחר כך הסקת מסקנות.

ראשית, אם מדובר במצב שבו נותנים נשק בידי נוער שלא אומן לכך, הרי עוד הלילה או מחר בבוקר עלולה לקרות תאונה, ואסור להמתין לתשובות הנוגעים בדבר, שאליהם מתייחס הדוח. שנית, הדוח מדבר על דברים מדאיגים נוספים, כמו אי-הפעלה של בסיסים שפעלו בעבר וצריכים לפעול בימים כחשוכים, או בעיות במצב הכוונות ביחידות המשמר האזורי.

להבדיל מגישתו של חבר הכנסת רחבעם זאבי, המעלה שאלה לגבי הצורך בקיומו של המשמר האזורי, אני חושב שיש צורך רב בקיומו. שאלתי היא: האם, אדוני השר, תתערב מייד לחיסול התופעות המצריכות התערבות מיידית? תודה.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה לחבר הכנסת חגי מירוס. אדוני שר המשטרה, בבקשה.

שר המשטרה ח' בר-לב:

אדוני היושב-ראש, על שאלותיה של חברת הכנסת סולודר: כאשר נכנס מפקד חרש, כרוז שהוא בורק את הדברים, הוא מתרשם, הוא קובע קדימות והוא קובע סדרים. הדבר נכון גם במקרה הזה, והמפקד החדש נכנס לתפקידו לפני כמה חודשים.

מתנדב, בשעת התנדבותו, כלומר באותן שלוש או שש שעות שבהן הוא מתייצב למשמרת וחותרם בתחנה שהוא יוצא למשמרת, באותן שעות חל עליו דין המשמעת המשטרתית. ולאותן שעות מספר הוא מקבל את הסמכויות, וחלות עליו כמוכן גם החובות, ולכן גם הדין המשמעת.

לחבר הכנסת רחבעם זאבי אני רוצה להעיר, ובעצם לא רק לו אלא גם לאחרים, כי מה שאתם קראתם בעיתון בא כאלו לייצג את טיוטת הדוח. אבל, כשהופיעו בעיתון אחד לפחות כתריסר ליקויים שהתגלו, כביכול, קראתי מייד למבקר ושאלתי אותו על כך. ואז התברר שמתוך 11 הליקויים המצוינים בעיתון, שבעה אינם מחכרים כלל בטיטות הדוח, וארבעת האחרים אומנם מזכירים, אלא שבעיתון הם מופיעים בניסוח קיצוני וחרף בצור הדוח הם מופיעים בצורה מתונה יותר.

מחר, כך הבטיחו לי, תוכלו לקרוא בעיתון "מעריב" את הדעת הדובר של המשדר, המתייחסת לכל אחד מן הנושאים שעלו באותה כתבה.

אני לא מוכן לקיים דיון על בסיס של טיוטות ואף לא להסיק מסקנות. כולכם בקיאים בעבודת מבקר המדינה. גם מבקר המדינה מגיש טיוטה, לא נותן לה פרסום, ומי שמתייחס

דן תיכון (הליכוד):

למה טיוטות של מבקר המשטרה — — —

שר המשטרה ח' בר-לב:

שאלה טובה. אבל זה נושא לשאלתא אחרת. התשובה על רגל אחת היא, שעל ענייני משטרה — — —

היו"ר ד' שילנסקי:

אדוני השר, אני מאוד מבקש את סליחתך, אבל אתה כבר הכפלת את הזמן, ולכן לא כדאי שתכנס לוויכוח.

על-פי הנוהל הפנימי המתייחס לעבודת המבקר, כעת על הגוף המבוקר, במקרה זה המשמר האזורי והמשטרה, להעביר את הערותיו ואת המתייחסות לטיטות הדוח.

לנוכח הערות הגוף המבוקר, מגיש מבקר המשדר את הדוח הסופי, שעליו אני מקיים דיון בהשתתפות כל הגורמים, וההחלטות בנושא בעקבות הדיון מחייבות את כולם.

אנו נמצאים ברגע זה רק בשלב הראשון של עבודת המבקר, ועדיין אין מקום להתייחסותי לממצאי המבקר, כפי שהם מופיעים בטיטות דוח הביקורת. מוכן מאליו שעם סיום תהליך הביקורת יתוקנו כל הליקויים, אם אכן יימצאו כאלה.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה לשר המשטרה. רשות לשאלה נוספת לחברת הכנסת עדנה סולודר.

עדנה סולודר (המערך):

אכן ידוע לי שמה שהתפרסם בעיתונים היה טיוטה, אבל מפאת חשיבותו של המשמר האזורי, לפחות בעיני, ועקב היותו נתון במשך כל 14 שנות קיומו לוויכוח ציבורי, ומשום שבטיטות נתגלו חריגים כה רבים, מצאתי לנכון כבר בשלב זה לשאול את שאלותי. לכן, על אף דברי שר המשטרה, אני מבקשת לשאול שאלה נוספת.

ידוע לי על חילופים שנעשו בפיקוד המשמר האזורי סמוך לתקופה שבה עוסק הדין-וחשבון. הדין-וחשבון עוסק בתקופה שמספטמבר 1978 ועד ינואר 1988.

אני רוצה לשאול:

א. האם נעשית בדיקה יסודית על המתרחש במשמר האזורי עם כניסתו של המפקד החדש?

ב. אנחנו יודעים שבמשמר האזורי יש מתנדבים, ואנחנו יודעים שהמשמר האזורי כפוף למשטרה זה כמה שנים, מאז 1986. בפקודות הקבע מצוינים בדרך כלל 90 מקרים ששוטר העובר עליהם מוכא לדין משמעתי. מה קורה כאשר מתנדב עושה מעשה חריג? האם הוא מוכא לדין משמעתי במשטרה? האם יש דרך להביא אותו לדין משמעתי?

אני חושבת שאלה הן שאלות כלליות שניתן לענות עליהן גם אם הטיטות וממצאיה עדיין נבדקים.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה לחברת הכנסת עדנה סולודר. רשות לשאלה נוספת, במסגרת של דקה, לחבר הכנסת רחבעם זאבי:

רחבעם זאבי (מולדת):

אדוני השר, גם אני הבינתי כי זו רק טיוטת דין-וחשבון, אבל טיוטת הדוח מתייחסת לא רק לתקלות בהפעלת בני נוער, אלא לתקלות החובקות את כל פעילותו של המשמר האזורי, כמו דיווחים שאינם נכונים על שיעור הנרשמים, או ימים רבים בחודש שבהם הבסיסים לא נוקטים פעילות מבצעית, או המוטיבציה הנמוכה בקרב הסגל וכו'.

האם יהיה השר מוכן להורות שבדיקת המבקר תהיה לא רק לגבי התפעול של המשמר האזורי אלא גם לגבי הצדקת קיומה של מסגרת זו, שעולה לנו הרבה כסף ומביאה לנו מעט תועלת?

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה לחבר הכנסת רחבעם זאבי. רשות לשאלה נוספת, במסגרת של דקה, לחבר הכנסת חגי מירוס.

עיכוב הרשיונות פעל היטב לאכיפת תשלום הקנסות. כיום הוא גורם מכרע באכיפת התשלום. הדרכים החלופיות לא הביאו לאכיפה כזאת.

אני רוצה להדגים בכמה דוגמאות כמה אנחנו מדברים. באזור תל-אביב המספרים הם כאלה: אדם אחד קיבל 302 דוחות, והוא חייב היום 44,084 שקלים. הוא לא משלם. אדם אחר קיבל 247 דוחות — חייב 50,800 שקלים. אדם שלישי קיבל 194 דוחות — חייב 23,500 שקלים. בסך-הכול יש היום באזור תל-אביב 638 אנשים שחייבים מעל 5,000 שקלים. ביחד — חייבים 5,460,326 שקלים.

באזור חיפה יש אדם שלא שילם 184 דוחות והוא חייב 22,130 שקלים. אדם אחר שלא שילם 131 דוחות — — —

הי"ר ד' שילנסקי:

כבוד השר, אבקש ממך להצטמצם.

שר המשפטים ד' מרדור:

אני מצטמצם. אדוני ביקש ממני להשיב — — —

הי"ר ד' שילנסקי:

אבל אינני יכול לאפשר לשר אחד יותר ולשר שני פחות, עם כל החשיבות שבעניין. תודה רבה.

שר המשפטים ד' מרדור:

אשתדל לעמוד במסגרת של עשר דקות. כבר עברו חמש דקות.

הי"ר ד' שילנסקי:

יש לך מסגרת של שתי דקות. אני מצטער, אלה התקנות.

שר המשפטים ד' מרדור:

אני מסיים. אני מצטער, טעיתי בקשר לזמן.

הי"ר ד' שילנסקי:

יש לך שלוש דקות.

שר המשפטים ד' מרדור:

אני מודה לך.

הקמת מנגנון חלופי לגביית הקנסות הבלתי-משולמים תביא לסרוב נוסף. לכירורקטיה מעיקה, ובעיקר להוצאה כספית נכבדה נוספת, שעה שאנחנו מצווים לקצץ ואינני יודע אם קיצצנו די.

בשעה זו ממש מתקיימת, לאור הודעת שר התחבורה, ישיבה במשרד המשפטים עם נציגים של כל הנוגעים בדבר, בניסיון להביא לכך שיתוקנו הפגמים הטכניים שגרמו, לפי הטענות, לכך שאנשים שילמו קנסות, ודבר התשלום לא הגיע לידיעת רשות הרישוי. הדין מתקיים עכשיו, ואני מניח שבתוך זמן קצר תהיה החלטה, על דעת כל הנוגעים בדבר. כשתהיה החלטה בדרך זו או אחרת, אני מניח שהכנסת תדע עליה. תודה.

הי"ר ד' שילנסקי:

אני רוצה להבהיר. אני שומע טענות מכל הצדדים. אני מקפיד היום על הזמן, וכידוע לכם יש לי שעון שמצפצף. אני מקווה שאתם גם שומעים את הצפצוף. אני רוצה להפנות את תשומת לב החברים שאינם שבעי רצון מכך שיש לנו תקנות. מי שחושב שהזמן המוקצב לתשובות או לשאלות נוספות הוא קצר מדי, יפנה לוועדת הכנסת, כאשר תהיה כזאת, אם ירצה השם. אולי יצליחו לתקן את התקנות. כל עוד קיימות התקנות האלה, אני חייב להיות צמוד אליהן.

שר המשטרה ח' בר-לב:

אם כן, אני מבקש שלא יפריעו לי.

הי"ר ד' שילנסקי:

כפי ששמתם לב, אני מקפיד על הזמן של חברי הכנסת, ואחר כך טוענים כלפי חברי הכנסת על שאינני מקפיד לגבי הזמן של השרים.

שר המשטרה ח' בר-לב:

בבקשה.

הי"ר ד' שילנסקי:

אני מבקש מאוד את סליחתך, אבל אני חייב לקיים כאן סדר. אני מקווה שאדוני השר מקבל זאת בהבנה.

שר המשפטים ישיב על שאלתא בעל-פה מס' 43 של חבר הכנסת מרדכי וירשובסקי בנושא: עמדת משרד המשפטים בעניין דוחות החנייה.

43. עמדת משרד המשפטים בעניין דוחות החנייה

מרדכי וירשובסקי (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
עמדת משרד המשפטים ביחס להחלטתו של שר התחבורה שלא לקשור הוצאת רשיונות נהיגה עם תשלום דוחות חנייה עלולה לפגוע באזרחים רבים.

ברצוני לשאול:

א. מה הם הנימוקים של משרד המשפטים להתנגדותו להחלטת משרד התחבורה?

ב. האם אין שר המשפטים חושב שהמשך ההסדר הקיים פוגע בזכויות אזרח בסיסיות?

הי"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה לחבר הכנסת מרדכי וירשובסקי. אדוני שר המשפטים, בבקשה.

שר המשפטים ד' מרדור:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, בכל הכבוד, אינני מתכוון להביא לפני הכנסת מחלוקות בין שרים, שאותן חייבת הממשלה לפתור בדרכה ובתוכה, וכך היא תעשה. החלטתה, כידוע, מחייבת, מכוח חוק-יסוד: הממשלה, את כל חבריה באחריות משותפת.

עם זאת, אני רוצה להשיב לגוף העניין. על-פי פקודת התעבורה והתקנות שהותקנו על-פיה מוסמכת רשות הרישוי לא לתת רשיון נהיגה, או לא לחדשו, עד שהמבקש יוכיח כי שילם כל קנס שהתחייב בו בגין עבירת תעבורה או עבירה אחרת.

ב-15 במרס 1983 התקיימה בלשכתו של שר המשפטים ישיבה שהשתתף בה, בין היתר, מנכ"ל משרד התחבורה, ובה טוכס כי משרד התחבורה יפעיל את הסמכות הזאת, שנקבעה כפי שתיארחי בחוק ובתקנות. ההסדר נקבע נוכח התופעה, שהלכה והתרחבה, של השתמטות מתשלום קנסות שהוטלו עם הפעלת השיטה של ברירת משפט. אנשים לא שילמו קנסות, והסכומים הלכו ותפחו.

המערכת המשפטית עמדה מול הפרה גלויה ובוטה של חוק, שסכנתה לשלטון החוק מרובה. בעקבות אותו סיכום הוחל באי-חידוש רשיונות נהיגה תחילה לגבי קנסות שהוטלו על-ידי המשטרה, ואחר כך לגבי קנסות שהוטלו על-ידי רשויות מקומיות. 20 רשויות מקומיות הצטרפו להסדר זה בסיועה של החברה לאוטומציה.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
לחלופין, מי שיעבור על הזמן אפשר שלא לחדש לו רשיון נהיגה.

היו"ר ד' שילנסקי:
רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת מרדכי וירשובסקי.

מרדכי וירשובסקי (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אין לי כל ספק שיש מקרים, כפי שהזכיר השר, של אנשים שקיבלו הרבה מאוד דוחות. אבל לעומת כל מקרה כזה יש אלפים, ואולי רבבות אנשים שיש להם דוח אחד, ובאופן שרירותי ובדורקטי מונעים מהם את הזכות הבסיסית שלהם לחדש את הרשיון. אי-אפשר לבנות מדיניות על סמך מקרים יחידים. על המערכת לחשוב איך להתמודד עם החריגים, שיש להם הרבה מאוד דוחות. רוב האנשים יש להם דוח אחד או שניים, וכתוצאה מכך נמנעת מהם קבלת הרשיון. זה דבר אחד.

דבר שני, האם ידוע לכבוד השר איזו עוגמת-נפש נגרמה לאנשים ששילמו את הדוחות שלהם אך הדבר לא נרשם? יש טענות קשות מאוד על שרירות בעשיית דוחות, על כך שרודפים אנשים ועושים להם דוחות. יש תחושה, לפחות ברשויות מקומיות גדולות, שהקנסות משמשים לכיסוי הגירעונות של הרשות המקומית ולא למלחמה על שלטון החוק.

אני רוצה להבין מהשר, האם המדיניות היום צריכה להיות כזאת, גם אם היא נקבעה כך בשנת 1983? מובן שליעילות אין סוף. אם יטילו עונש מאסר בפועל על אנשים, או יכניסו אנשים שאינם משלמים את הקנסות שלהם למחנות הסגר — זה יהיה יותר אפקטיבי. השאלה היא, האם בשיטה הנפסדת הזאת לא נפגם הרעיון שצריך לכבד את החוק? אדם שאינו משלם דוח חנייה לרשות מקומית עובר עבירה אדמיניסטרטיבית פשוטה, אבל עקב כך נשללת ממנו הרשות לנהוג, דבר שהוא הכרחי היום למרבית אזרחי המדינה. אני חושב שכל המדיניות הזאת של יעילות על חשבון חירויות האזרח היא מסוכנת. היא נקבעה ב-1983, והגיע הזמן, ב-1989, לשנותה. תודה.

היו"ר ד' שילנסקי:
תודה רבה לחבר הכנסת וירשובסקי. רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת דן תיכון, ואחריו — לחבר הכנסת שבח וייס.

דן תיכון (הליכוד):
אדוני השר, הייתי רוצה להעלות כאן את שאלת כפל הקנס. מה שקורה הוא, שאתה מקבל הודעה, שלפיה עליך לשלם 40 שקל, כעבור חודש הקנס מוכפל מ-40 שקל ל-80 שקל, ואחר כך מ-80 שקל ל-160 שקל. מאחר שנחבשרנו שהאינפלציה נמצאת בשלבי ירידה, האם אתה חושב לעשות משהו בעניין הזה?

היו"ר ד' שילנסקי:
תודה רבה לחבר הכנסת דן תיכון. חבר הכנסת שבח וייס, בבקשה.

שבח וייס (המערך):
אדוני שר המשפטים, מכיוון שמדובר פה על סוג מסוים של הוצאה לפועל, יש פה יתרון כלשהו, שאפשר לעשות הוצאה לפועל אפקטיבית. וכאן אני מטמף להערה של חברי חבר הכנסת וירשובסקי — האם באתה הזדמנות חידוק על-ידך כל השאלה של הוצאה לפועל במסגרת של מדיניות, כדי ליצור סימטריות כאפקטיביות של ההוצאה לפועל?

היו"ר ד' שילנסקי:
תודה רבה לחבר הכנסת שבח וייס. אדוני שר המשפטים, עכשיו עומדות לרשותך רק שתי דקות, בבקשה.

שר המשפטים ד' מרידור:

חבר הכנסת וירשובסקי, אני רגיש מאוד, לא פחות ממך, לזכויות האזרח.

מרדכי וירשובסקי (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
לכן שאלתי את השאלה.

שר המשפטים ד' מרידור:

אני חושב שצריך לעשות הכול כדי למנוע פגיעה בזכויות האזרח. אני לא חושב שהמקרים שהזכרתי ראויים לרחמי המחוקק — מאות עבירות באלפי שקלים. אגב, בתל-אביב בלבד, עירך, ניתנו בשנת 1988 כ-690,508 דוחות, מתוכם יותר מ-134,000 לא על עבירות חנייה. אני יודע, וכולנו יודעים, שבכל מנגנון גבייה יישארו הדוחות האלה ניירות ברוב המקרים.

אנחנו צריכים לדאוג לכך שלא תהייה תקלות. צריך לדאוג לכך שלא יהיה מצב שבו אדם שילם, והתשלום הזה לא נרשם. באמת צריך לדאוג לכך שאנשים לא ייפגעו. על זה מוסב הדיון ולא צריך, חבר הכנסת וירשובסקי, מחנות הסגר, מאסרים וכו'.

לחבר הכנסת דן תיכון, עניין כפל הקנס יכול להיבדק בנפרד. לא בדקתי אותו היום. אני מסכים שבעידן של אינפלציה לא צריך לנסות לחפות על האינפלציה בדרכים האלה. אני לא חושב שלזה נועד כפל הקנס, הוא נועד לזירוז התשלום.

לחבר הכנסת שבח וייס, כל עניין ההוצאה לפועל צריך בדיקה. לא בכל מקום הוא מתפקד במהירות וביעילות הדרושה. לאו דווקא בעניין זה אזכיר נקודה אחת: ההסדר הזה, שלפיו אדם איננו מקבל רשיון או היתר בגלל חוב במקום אחר, מקובל על כולנו. למשל, בחוק התכנון והבנייה — אדם אינו יכול לקבל רשיון בנייה בטרים שילם את חובו ברשויות רבות אחרות — חשבונות חשמל, מים ואחרים. זה מה שאנחנו מנסים לעשות.

אני יכול לומר שאין החלטה ממשלתית בעניין זה, כל זמן שלא יתקיים הדיון. שר התחבורה החליט, הוא המוסמך. על כך מתקיים הדיון. כשהוא יגמר, השר יחליט, ואנו נהג בהתאם להחלטתו.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. שר התעשייה והמסחר ישיב על שאלתא בעל-פה מס' 42, מאת חבר הכנסת אברהם רביץ, בנושא: נזקי הקור. חבר הכנסת אברהם רביץ, בבקשה.

42. נזקי הקור

אברהם רביץ (רגל התורה):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, כבוד שר התעשייה והמסחר, בשבוע שעבר, בלילות שבין שלישי לרביעי ובין רביעי לחמישי, שרר קור עז ברחבי הארץ, במיוחד בירושלים, ונגרמו נזקים חמורים לדורי השמש.

צרכנים שהזעיקו את היצרנים לתקן את הדוודים שמעו, שאין אחריות היצרן חלה על נזקי טבע.

ברצוני לשאול:

1. האם מקובלת על משרד התעשייה הטענה, שקור כמו זה שהיה בשבוע שעבר וקורה לעתים בירושלים הוא נזק טבע?
2. אם התשובה על שאלה 1 היא חיובית, האם נשקל לפיצוי הצרכנים מקרן לפיצוי על נזקי טבע?

נרשמה ירידה חדה במספר הישראלים השוהים בחוץ-לארץ משך זמן של שנה אחת ומעלה — וזהו הקריטריון של משרד הקליטה להגדרת ישראלי השוהה בחוץ-לארץ כידור.

הנתונים הרשמיים של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה המעורכנים לשנת 1987 מראים, שבשנת 1987 שהו בחוץ-לארץ למשך זמן של שנה ומעלה 8,900 ישראלים. זה מספר קטן בהרבה מהמספר של ישראלים ששהו בחוץ-לארץ במשך תקופה כזו בשנים קודמות.

אשר לשנת 1988, טרם פורסמו נתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, ולכן אין בידינו נתונים כדי לקבוע מהו מספר היורדים בשנה זאת. תמהני מנין שאב אותו גוף, שפרסם את המספר הזה, את הנתונים, שעה שהסמכות לקביעת הנתונים על היורדים היא, כידוע, בידי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, והלשכה טרם פרסמה נתונים בנדון.

אשר לשאלה השנייה, משרד הקליטה פעל כעבר ויפעל בעזרת ה' בעתיד באמצעים שונים ומגוונים למניעת התופעה, או להקטנת התופעה המדאיגה של ירידת ישראלים מן הארץ. האמצעי המרכזי הוא מערכת ההסברה הפועלת בשיתוף גורמים שונים, כמו צה"ל ומשרד החינוך.

צה"ל עשה, בשיתוף עם משרד הקליטה, פעולה מיוחדת בנושא הירידה. במשך חודש ימים שודרה מדי יום ב"גלי צה"ל" פינה בנושא הירידה. כמו-כן התקיימו ימי עיון מיוחדים לקציני החינוך וליחידות צה"ל. המשרד גם סייע במימון הצגות בנושא הירידה שהועלו בפני החיילים.

הופקו סרטים בטלוויזיה בנושא הירידה במימון משרד הקליטה וביוזמתו. כן הופקו סרט מיוחד על-ידי "ערוץ לקיבוץ", שעסק בתופעת הירידה הפושה בקרב בני הקיבוצים, לצערנו.

המשרד ערך מבצע נרחב שמטרתו העברת חומר ומידע על-אודות אפשרויות החזרה ארצה של ישראלים בחוץ-לארץ באמצעות בני משפחה וקרובים בארץ. דרך אגב, ישראלים רבים ששהו בחוץ-לארץ עלו לאחרונה. דומני שהמספר מגיע ליותר מ-10,000 ישראלים שחזרו לאחרונה לישראל, רבים מהם ביוזמת משרד הקליטה.

כמו כן נערך כנס בנושא מניעת הירידה במשכן נשיא המדינה ובהשתתפותו.

עוד ידנו נטויה לחזק את מה שעשינו עד עתה, ולהעלות רעיונות חדשים. מה שנעשה, לא אני עשיתי אלא השר הקודם, השר צור, כידוע.

היו"ר ד' שילנסקי:

אדוני השר, אודה לך אם תתקרב לסיום, כי זמןך תם.

השר לקליטת העלייה י' פרץ:

אעלה את נושא הירידה, בעזרת ה', בכל פורום אפשרי, שכן גם אני רואה את בעיית הירידה כאחת הבעיות החמורות והכאובות של המדינה ועלינו לחפש כל דרך כדי להתמודד עמה. תודה.

היו"ר ד' שילנסקי:

אני מודה לך השר. רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת רענן כהן.

רענן כהן (המערך):

כבוד השר, מעבר למספרים, הנורמה, שהירידה מן הארץ היא בושה, נעלמה. עיקר הירידה מתרחשת בקבוצת הגיל הצעיר, ובעיקר מייד לאחר השירות הצבאי.

3. אם התשובה על שאלה 1 היא שלילית, האם תורה לבדוק את התקן שנקבע וכן לחייב את החברות בתיקון הנוקים, אם לא עמדו בתקן?

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. כבוד השר, בבקשה.

שר התעשייה והמסחר א' שרון:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, על השאלה הראשונה — לעניין דודי שמש, הקור אינו מוגדר היום כנוק טבע. על השאלה השנייה — כאמור, התשובה על שאלה 1 היא שלילית. על השאלה השלישית — במסגרת מכון החקנים עוסקת עתה ועדת החקירה, האחראית לנושא, בהצעה לשינוי תקן 579 המתייחס לדודי שמש. מגמת השינוי היא התאמת התקן להגנה מפני קפיאה תוך התמקדות בצנרת המקשרת בין הדוד לברזים. עם גיבוש התקן יפקח משרד התעשייה והמסחר על יישומו.

אני רוצה להבטיח לחבר הכנסת רביץ, שאפעל לזירוז גיבושו של התקן החדש.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה לשר התעשייה והמסחר. חבר הכנסת רביץ, האם יש לך שאלה נוספת? בבקשה.

אברהם רביץ (דגל התורה):

אדוני השר, לא קיבלתי תשובה על השאלה, האם יוכל משרד התעשייה והמסחר לאלץ את היצרנים לתקן את מאות דודי השמש אשר נהרסו או התפוצצו, כל אחד לפי עניינו?

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. אדוני השר, בבקשה.

שר התעשייה והמסחר א' שרון:

עניתי על כך. במצב הנוכחי — לא. כרגע שיהיה תקן אחר, על כל ביצוע שלא לפי התקן, נפעל לפי החוק.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה לשר התעשייה והמסחר. השר לקליטת העלייה ישיב על שאלתך כעל-פה מס' 35, מאת חבר הכנסת רענן כהן, בנושא: העלייה בשיעור הירידה. חבר הכנסת רענן כהן, בבקשה.

35. העלייה בשיעור הירידה

רענן כהן (המערך):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, ב"מעריב" מיום 29 בדצמבר 1988 פרסמה האגודה הישראלית לעצירת הירידה, כי מספר היורדים גדל מ-17,000 בשנה שעברה ל-21,000 השנה.

ברצוני לשאול את השר:

1. האם יש אמת בנתונים?

2. אם כן — מה מתכוון כבוד השר לעשות כדי לעצור את הירידה, האוכלת כסרטי בנות המדינה?

3. האם לא הגיע הזמן שממשלת ישראל תעלה את נושא הירידה ותיתן לו עדיפות גבוהה בסדר-היום הלאומי?

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. אדוני השר, בבקשה.

השר לקליטת העלייה י' פרץ:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, ראשית, אני שמח לכשר, שאין אמת בנתונים שהתפרסמו בעיתון. בשנתיים האחרונות

במשרד הקליטה יש יחידה שתפקידה להתמודד עם מניעת הירידה מן הארץ.

לחברת הכנסת נאווה ארד: תופעת הירידה בקרב העולים קיימת. אין בידי ברגע זה מספרים. אם תגיש שאלתא נוספת, אשמח להגיש לך מספרים מדויקים.

אשר לכלבול התחומים בין משרד הקליטה לסוכנות — אמת. קיימת כאן אנומליה בנושא קליטת העולים, שכן, כידוע, גם וסוכנות עוסקת בקליטת העולים, גם משרד הקליטה עוסק בקליטת העולים, וכבר נאמר בתלמוד: "קדידה דבי שותפי לא חמימי ולא קריירי" — קדידה ששניים שותפים בה, לעולם אינה חמה, אף לא קרה. לכן יש החלטת ממשלה, שכל נושא הקליטה יתבצע אך ורק במשרד הקליטה. ההחלטה הזאת אמורה להתבצע, בעזרת ה', ב-1 באפריל 1990. אני מקווה שבעזרת השם אכן ההחלטה תצא לפועל. אני אעשה הכול כדי שהחלטה זו, שהיא החלטה ממשלתית וחחומים עליה גורמים בכירים בסוכנות, אכן תצא לפועל וכל נושא הקליטה יתרכז במשרד הקליטה. או אז אני מאמין שהכלבול ייעלם ונושא הקליטה ימצא את תיקונו.

היו"ר ד' שילנסקי:

כבוד השר, תרשה לי, אני שוב מוכרח להפנות את תשומת לבך לכך שזמןך חם.

השר לקליטת העלייה י' פרץ:
הרב לוי — — —

היו"ר ד' שילנסקי:

מצטער מאוד. אני מבקש את סליחתכם. אני מקפיד לגבי חברי הכנסת ומקפיד גם לגבי השרים. אני מניח שאתם שומעים את הצפצוף. אני מצטער, אני חייב לנהוג כך. זה מאוד לא נעים לי. אני מבקש מכולם להכין את השאלות והתשובות במסגרת הזמן. תודה רבה.

היו"ר ד' שילנסקי:

שר הפנים ישיב על שאלתא בעל-פה מס' 36, מאת חבר הכנסת ראובן ריבלין, בנושא: מיקום הקלפיות בירושלים.

36. מיקום הקלפיות בירושלים

ראובן ריבלין (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, חברות וחברי הכנסת, אדוני השר, האם ידוע לכבוד השר כי מר אלי סריסה, הממונה על המחוז, המליץ בפני ועדת הבחירות המקומית בירושלים על מיקום קלפיות שבהן צריכים להצביע תושבים ערבים של ירושלים שלא באזור מגוריהם, זאת כאשר סעיף 31(א) לחוק הרשויות המקומיות (בחירות), התשכ"ה — 1965, אומר, בין השאר, ואני מצטט: "מקום הקלפי ייקבע ככל האפשר תוך מגמה להקטין את המרחק בין הקלפי לבין מקום המגורים של הזכאים לבחור בה".

בשכונות ירושלים המאוכלסות על-ידי תושבים ערבים לא תוצבנה קלפיות ותושבים שיבקשו לבחור יעשו זאת בקלפיות שתוצבנה במערב העיר, תוך התאמת ספר הבוחרים, ולא תוצבנה קלפיות במזרח-העיר.

אם ירועות לכבוד השר העובדות הנ"ל, מה מתכוון הוא לעשות כדי למלא את מטרות החוק, הקובע כי יש להציב קלפיות קרוב ככל האפשר למקום מגוריו של הבחור? האם מתכוון השר להורות לוועדת הבחירות המקומית להציב את הקלפיות כחוק? תודה רבה.

כלא להתייחס לפגיעה האיכותית שגורמת הירידה, אילו צעדים מתכוון השר לנקוט כדי לשנות את הנורמה? האם בדעתו להקים במשרדו אגף למניעת ירידה?

האם נכונות הידיעות שיוורדים מועסקים בתפקידים ממסלתיים בארצות שאלהן ירדו? אם הידיעות נכונות, מה מתכוון השר לעשות?

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה לחבר הכנסת רענן כהן. רשות לשאלה נוספת לחברת הכנסת נאווה ארד, ואחריה — לחבר הכנסת יצחק לוי.

נאווה ארד (המערך):

אדוני השר, אחת הקבוצות שממעטים לדבר עליה בקשר לירידה היא דווקא העולים. כיום קיימת תחושה בקרב העולים, שבעצם אין להם כתובת. היתה החלטה אשר לחלוקת הסמכויות בין הממשלה לבין הסוכנות היהודית. בשטח יש כלבול.

אדוני השר ודאי מודע ויש לו גם נתונים על השפעת הירידה של עולים חזרה לארצות שמהן הם באו לא רק על עצם הירידה אלא גם על העלייה הפוטנציאלית.

האם קיימת בדיקה ספציפית אשר למה שקורה בנושא ירידתם של עולים?

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה לחברת הכנסת נאווה ארד. רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת יצחק לוי. בבקשה.

יצחק לוי (המפלגה הדתית הלאומית):

אדוני השר, כביטוי ציבורי לבעיית הירידה, והיא קיימת, על אף הנתונים המשמחים ששמענו בדבריהן, הייתי מציע לשנות את שם משרדך ל"משרד לקליטת עלייה ולמניעת ירידה". זו בעיה לאומית, והיא צריכה לקבל את הביטוי הציבורי הנכון.

שאלתי מתייחסת לחוק חיללים משוחררים. אתה מופקד על החוק הזה. זו, כפי שנאמר כאן, "קבוצת סיכון" לירידה — על בעיות של אבטלה, של אי-מצוינות עבודה, של אי-יכולת להסתדר ולקנות דיור. החוק הזה נותן פתרונות חלקיים. האם בכוננתך ליישם ולבצע את החוק הזה? תודה.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה לחבר הכנסת יצחק לוי. כבוד השר, בבקשה.

השר לקליטת העלייה י' פרץ:

חבר הכנסת רענן כהן, גם אני שותף לצער שלך. שיעקר הירידה, או חלק גדול מהיורדים הם מקרב הצעירים. זו מכה שאינה כתובה בתורה. הבעיה הזאת צריכה להעסיק לא רק את משרד הקליטה, היא צריכה להעסיק גורמים רבים במדינה, משרדים רבים במדינה. הרי יש לדעת ולהבין: משרד הקליטה אינו ממונה על הירידה, אין לו כלים כדי למנוע את הירידה. הירידה מהארץ נובעת מהרבה מאוד גורמים, והגורם השורשי שלה, דומני, נעוץ בחינוך.

אני מאמין באמונה שלמה, למשל, שחינוך לערכים יהודיים, חינוך לתורה ולמצוות, יהווה בלם בפני הירידה. והראיה — בקרב הציבור הדתי, ובעיקר בקרב בני ישיבות, אין ירידה מן הארץ. זה מלמד אותנו, שכאשר נער מתחנך על ערכי היהדות, לתורה ולמצוות, הוא יונק עם לימוד התורה אהבה לארץ וסלידה מפני ירידה לחוץ-לארץ.

אשר להקמת אגף למניעת הירידה במשרד הקליטה —

חנן פורת (המפלגה הדתית הלאומית):

ראשית אבקש לציין שהפניתי לשר המשטרה שאלתא וזה לשאלתא זאת.

על-פי מה שפורסם בתקשורת, הנימוק לכך בא מצד המשטרה, ואפשר גם שמצד שירות הביטחון הכלליים. כשהשיקול הוא הבטחת ביטחונם של ערביי מזרח-ירושלים, המבקשים למלא את חובתם האזרחית ופוזרים מפני האינתיפאדה וכל הכרוך בה.

אני מבקש לשאול, האם שיקול מעין זה יכול להיות רלבנטי לגבי מערכת בחירות, והאם אין מקום במקרה כזה לתת את כל ההבטחות הראויות כדי שאכן לא יתנכלו לביטחונם של אלה המבקשים להצביע, במקום לנהוג כמעט כנגבים כלילה ולהעביר את הקלפיות למקום אחר?

היו"ר ד' שלנסקי:

תודה רבה. אדוני שר הפנים, בבקשה.

שר הפנים א' דרעי:

לשאלותיהם של חברי הכנסת ראובן ריבלין וחנן פורת, אני תחור בקצרה על מה שאמרתי קודם. הסמכות היא של פקיד הבחירות. פקיד הבחירות צריך להציע את הצעותיו לוועדת הבחירות, והוא צריך לשקול את כל השיקולים. אני חושב שמוסכם על כל הבית ששיקוליו של פקיד הבחירות, שהוא עובד של משרד הפנים, הם שיקולים מקצועיים ורחבים, והמטרה העיקרית היא לתת אפשרות לכל אזרח לבחור בצורה הטובה ביותר. פקיד הבחירות עדיין לא החליט. הוא עדיין בודק באופן יסודי את הבעיות שעלו. ידוע לי שהוא עשה, או שהוא עדיין עושה, סיור בכל הקלפיות במזרח-ירושלים ולומר את העניין בצורה יסודית. הוא גם מתייעץ עם כל הגורמים שאמורים לטפל בנושא הזה. בשבוע הבא, בעזרת השם, הוא יביא לוועדת הבחירות המרכזית ולוועדת הבחירות בירושלים את הצעתו. תפקידה של ועדת הבחירות הוא לקבל או לדחות את המלצתו. אם תדחה הוועדה את הצעתו, הוא יביא הצעה אחרת. אם תידחה הצעתו שוב, מועד הבחירות — 28 בפברואר — מתקרב —

ראובן ריבלין (הליכוד):

— — — סעיפים 27 ו-27א (א).

חנן פורת (המפלגה הדתית הלאומית):

אני שאלתי אם השיקול הוא לגיטימי.

שר הפנים א' דרעי:

סליחה, אם השיקול הביטחוני יובא בחשבון, והגורמים הביטחוניים ייתנו חוות-דעת חד-משמעית, שלפיה אי-אפשר לקיים בחירות, ברור שזה שיקול. אבל אין חוות-דעת כזאת. כפי שאמרתי, פקיד הבחירות בודק את כל הדברים האלה, והוא מתייעץ גם עם הגורמים הביטחוניים בעניין הזה. הוא יביא את הצעתו בפני ועדת הבחירות, והיא תאמץ אותה או תדחה אותה.

כאמור, אינני רוצה להביע את דעתי האישית בעניין זה עכשיו, שכן, אם לא יגיעו להסכמה, יהיה על שר הפנים להכריע בנושא הזה. אני מבקש שלא להביע דעה לפני קיום כל ההליכים.

לשאלתו של חבר הכנסת פורז, אינני חוקר כליות ולב, אני יודע רק מה שאומני שומעו.

חבר הכנסת ריבלין ציין שיקול, שלפי דעתי הוא שיקול מרכזי ונכון. אנחנו צריכים לשמור על אחדותה של ירושלים. אבל ברור שזה איננו השיקול היחיד. חבר הכנסת ריבלין, אני

היו"ר ד' שלנסקי:

תודה רבה לחבר הכנסת ראובן ריבלין. אדוני השר, בבקשה.

שר הפנים א' דרעי:

אדוני היושב-ראש, על-פי סעיף 31(א) לחוק הבחירות, הסמכות לקביעת מקום הקלפי נתונה בידי פקיד הבחירות. פקיד הבחירות מציע לוועדת הבחירות היכן למקם את הקלפיות, ועל ועדת הבחירות לאשר את הצעתו או לדחותה. אם ועדת הבחירות אינה מצליחה להגיע להסכמה על הצעת פקיד הבחירות סמוך למועד הבחירות, מאפשר החוק לשר הפנים, בסעיף 61(א) (ב) לחוק הבחירות, לקבוע ערב הבחירות את מיקום הקלפיות.

נושא מיקום הקלפיות במזרח-ירושלים הוא נושא מורכב, הכרוך בבעיות לוגיסטיות, בעיות של נגישות לקלפי ובעיות אחרות. פקיד הבחירות בירושלים החליט לקיים סדרת התייעצויות עם גורמים שונים וללמוד את הנושא בשטח, כטרם יביא את הצעתו לוועדת הבחירות. פקיד הבחירות יביא את הצעתו לוועדת הבחירות במהלך השבוע הבא, בעזרת השם.

היו"ר ד' שלנסקי:

תודה רבה. רשות לשאלה נוספת.

ראובן ריבלין (הליכוד):

אדוני השר, כולנו, ובכלל זה חברי הליכוד, מבקשים שתושבים רבים יותר בירושלים, הזכאים לבחור, יבחרו בבחירות העירוניות. אנחנו רואים בהחלט בהשתתפות התושבים הערבים של ירושלים בבחירות פעולה שמביאה לאחדותה של העיר. עם זאת, איננו רואים בבחירה כשלעצמה אקט בעל ערך כאשר הקלפיות מועברות ממזרח-ירושלים למערב-ירושלים, ובכך, למעשה, מבקשות לקבוע במפורש שהעיר מחולקת.

אדוני השר, ניסיונה של ועדת הבחירות, שרוכה — רוב מכריע ומוחלט — נתון לרשימת "ירושלים אחת", שהיא רשימה הקרובה למערך בראשותו של טדי קולק, הוא למעשה מכון ליזכות באותו נתח של בוחרים העובדים כשירות העירייה. אנחנו מבקשים להפנות את תשומת לבו של הממונה על המחוז, באמצעותך אדוני השר, למגמות אלה. אנחנו רואים בהן מגמות מסוכנות גם לנושא טוהר הבחירות, אך בעיקר לנושא אחדותה של ירושלים וריבונותו של עם ישראל על בירתו, כפי שקובע החוק.

היו"ר ד' שלנסקי:

תודה רבה לחבר הכנסת ראובן ריבלין. רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת אברהם פורז, ואחריו — לחבר הכנסת חנן פורת.

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):

אדוני השר, האם אתה שותף להערכתו של חבר הכנסת ריבלין, שהמניעים לאי-הצבת הקלפיות רק במערב העיר הם אכן מניעים טהורים של שמירת אחדותה של ירושלים, או שמא גם אתה חושב שמה שמניע את חבר הכנסת ראובן ריבלין ואת הליכוד הוא הרצון למנוע מאותם תושבים ממזרח-ירושלים, שיש יסוד סביר להאמין שהם לא יצביעו דווקא בעד מועמדי הליכוד לעירייה, לבוא ולהצביע, מעשה שבסופו של דבר לא מגביר את אחדותה של ירושלים אלא דווקא את הפיצול שבה? תודה.

היו"ר ד' שלנסקי:

תודה רבה לחבר הכנסת אברהם פורז. רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת חנן פורת.

לא שמעתי על שיקולים אחרים, ולכן לא אוכל לענות על שאלתך.
היו"ר ד' שילנסקי:
תודה רבה לשר הפנים.

ג. שאלות ותשובות

לקיימו באודיטוריום של מכון-טרומן, שבו מוצבים לעתים רגל הלאום ודגל האוניברסיטה העברית.

אחד המשתתפים הפלשתינים חשש כי ייגרם לו נזק אם יצטלם על רקע הדגל הישראלי, לכן הזיו המארגן את הדגלים הצדה. החלטה זו של המארגן נעשתה בלחץ של אותו רגע, והוא הצטער עליה והביע צער גם מעל דפי עיתון "הארץ".

מכון-טרומן ערך ועורך אירועים רבים באודיטוריום שלו על רקע הדגל הישראלי, והוא יעשה זאת גם להבא. הנהלת האוניברסיטה בדקה את העניין והיא רואה בו תקרית חריגה.

40. הסרת דגל ישראל במכון-טרומן

חבר הכנסת מ' איתן שאל את שר החינוך והתרבות ביום ז' בטבת התשמ"ט (22 בדצמבר 1988):

בסימפוזיון שהתקיים בסוף חודש נובמבר במכון-טרומן של האוניברסיטה העברית בהר-הצופים נכנע המנחה, ד"ר אדי קאופמן — שהוא גם מנהל המכון — למחאת פלשתינים והסיר את דגלי ישראל.

אירוע זה מצטרף להתייחסות לדגל כפי שבאה לידי ביטוי באוניברסיטת תל-אביב ובפסטיבל לתיאטרון אחר בעכו.

ברצוני לשאול:

1. האם יש כמעשהו של ד"ר קאופמן משום קביעת עמדתו של מכון-טרומן?

2. האם מתכוון השר לנקוט פעולות למניעת הישנותן של תופעות אלה? אם כן — אילו פעולות?

3. האם פועל השר, במסגרת ועדת השרים לסמלים ולטקסים, כדי לשמור על מעמדו של דגל הלאום במדינת ישראל ובארץ-ישראל?

שר החינוך והתרבות י' נבון:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, הואיל וחבר הכנסת יואש צידון איננו באולם והשאלתא של חבר הכנסת איתן זהה בחלקה הראשון לאותה שאלתא, ברשותך, אשיב גם על השאלתא של חבר הכנסת יואש צידון.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה.

שר החינוך והתרבות י' נבון:

(קורא את התשובה על שאלתא מס' 20 בעמוד זה.)

אני אישית רואה כדאגה מקרה כזה. בעבר היה מקרה דומה. אין לקפל את דגל ישראל במסודותינו, ומי שהדגל מפריע לו, ייכבד וישב בכיתו.

לשאלתא של חבר הכנסת מיכאל איתן — שמעת את תשובתי על השאלתא של חבר הכנסת יואש צידון.

לשאלה 3 שלך: ועדת השרים לסמלים ולטקסים קיימה דיונים והחליטה על הצבת דגל המדינה בלשכותיהם של נושאי משרות ממלכתיות. כמו כן דנה הוועדה בכל הנוגע להתייחסות לדגל, למידותיו, לשלמותו, לניקיונו ולשמירתו.

היו"ר ד' שילנסקי:

אנחנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום: שאלות ותשובות. שר החינוך והתרבות ישיב על שאלתא מס' 19 של חבר הכנסת מיכאל בר-זהר — הוא איננו באולם.

19. תשדיר ה"פוקר" של מפעל הפיס בטלוויזיה

חבר הכנסת מ' בר זהר שאל את שר החינוך והתרבות ביום ז' בטבת התשמ"ט (15 בדצמבר 1988):

בימים האחרונים מוקרן בטלוויזיה תשדיר שירות מטעם מפעל הפיס, הממליץ על הגרלה חדשה של "חיש-גד", ושמם בישראל "פוקר" — כאותו משחק קלפים המוזהה עם הימורים מסוכנים.

ברצוני לשאול:

1. מי אישר את הקרנתו של תשדיר ה"פוקר" בטלוויזיה הממלכתית?

2. האם נכון שבשלב מסוים ניסו ראשי הטלוויזיה להפסיק את הקרנת התשדיר?

3. אם כן — מדוע חודשה הקרנת התשדיר?

תשובת שר החינוך והתרבות י' נבון:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1—3. תשדיר השירות שהשואל מדבר עליו אושר מלכתחילה לשידור באופן שגורתי, בדרג של פקידים, כרין כל תשדיר שירות שאין בו לכאורה חידוש מצד זהותו של המזמין או מצד הנושא המתפרסם.

לאחר ששודר התשדיר פעמיים, ב-22 וב-23 בנובמבר 1988, דנה בדבר הוועדה לתשדירי השירות של רשות השידור והורתה שלא לשידור עוד. מאז אין הטלוויזיה משרתת תשדיר זה.

20. הסרת דגל ישראל במכון-טרומן

חבר הכנסת י' צידון שאל את שר החינוך והתרבות ביום ז' בטבת התשמ"ט (15 בדצמבר 1988):

בעיתון "הארץ" מיום 25 בנובמבר 1988 פורסם, שבסימפוזיון בנושא "היבטים פסיכולוגיים חברתיים של האינתיפאדה — שנה אחרי", שנערך במכון-טרומן באוניברסיטה העברית, הוסר דגל ישראל על-פי דרישת המשתתפים הערבים.

ברצוני לשאול:

1. האם הידיעה נכונה?

2. אם כן — אילו צעדים ננקוט לאור זאת?

תשובת שר החינוך והתרבות י' נבון:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1—2. להלן העובדות כפי שנמסרו לנו על-ידי האוניברסיטה העברית:

הסימפוזיון שהתקיים ב-24 בנובמבר 1988 נועד להחקים באולם מאירסדורף, שבו אין דגלים או סמלים אחרים. בגלל המספר הגדול של המשתתפים בסדנה הוחלט ברגע האחרון

41. פרסומת לקידום "לוטו-פוקר"

חבר הכנסת י' צידון שאל את שר החינוך והתרבות ביום י"ד בטבת התשמ"ט (22 בדצמבר 1988):

ב"11 בדצמבר 1988, בשעה 16:58, שודרה בטלוויזיה החינוכית, לפני התוכנית "ערב חדש", פרסומת לקידום מכירת הגרלות ששמן "לוטו-פוקר".

פוקר מוכר כמשחק קלפים שבו היתרון הוא לרמאי, למעמדי הפנים.

ברצוני לשאול:

1. האם כבוד השר מודע לקיום שידורי פרסומת של משחקי מזל בכלל ושל "לוטו-פוקר" בפרט בטלוויזיה החינוכית?

2. האם אישר כבוד השר שידורים אלה?

3. אם כבוד השר מתנגד לשידורים כאלה, מה הוא מתכוון לעשות בקשר לאמור?

תשובת שר החינוך והתרבות י' נבון:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. הטלוויזיה החינוכית משדרת תשדירי שירות לגופים הפועלים על-פי החוק ומורשים לשדר תשדירי שירות. מפעל הפיס הוא אחד מהם.

2. התשובה שלילית.

3. הוריתי למנהל הטלוויזיה החינוכית לחדול לאלתר מהקרנת תשדירי השירות, שכן התשדיר הוא אנטי-חינוכי וטמון בו מסר חברתי וכלכלי מסוכן. התשדיר הופסק.

70. הקמת מינהל נפרד לחינוך הדתי-החרדי

חבר הכנסת א' פורז שאל את שר החינוך והתרבות ביום כ"ח בטבת התשמ"ט (5 בינואר 1989):

פורסם כי העלאת התביעה להקים מינהל נפרד לחינוך הדתי-החרדי.

ברצוני לשאול:

1. האם מקובלות תביעות אלה על כבוד השר?

2. אם יש לדעתך צורך בקיום מינהל נפרד כאמור, מה היא עלות הקמתו והפעלתו?

תשובת שר החינוך והתרבות י' נבון:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. התשובה שלילית.

2. מאחר שאין צורך בקיום מינהל נפרד, לא בדקנו מה היא עלות הקמתו והפעלתו.

72. מבנים דליקים המשמשים כתיספר

חבר הכנסת א' מזרחי שאל את שר החינוך והתרבות ביום כ"ח בטבת התשמ"ט (5 בינואר 1989):

בעיתון "מעריב" מיום י"ב בטבת התשמ"ט, 20 בדצמבר 1988, פורסם, כי הורים השכיתו בית-ספר עקב הסכנה שכמה מבנים בו דליקים. מתברר, כי ארבע כיתות בבית-הספר לומדות במבני "פיו" דליקים ומסוכנים, מהסוג שעלה כאש בבסיס צה"ל בבקעה.

ברצוני לשאול:

1. האם נכון הדבר?

שר הפנים פרסם את "תקנות הדגל והסמל (השימוש בדגל וסמל המדינה), התשמ"ג—1983", על סמך המלצת ועדת השרים לסמלים ולטקסים.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת מיכאל איתן.

מיכאל איתן (הליכוד):

אדוני השר, האם ידוע לך שיש הנחיה של מפקד אוור יהודה ושומרון למנוע מכלי רכב ישראליים, שעליהם מונף דגל ישראל, לנוע ברחבי יהודה ושומרון?

אלי דיין (המערך):

את השאלה הזאת כבר העלית פעם אחת בפני שר הביטחון.

היו"ר ד' שילנסקי:

אני מבקש לא להתערב. זכותו לשאול שאלה נוספת.

מיכאל איתן (הליכוד):

ראשית, בשאלות אין קריאות ביניים. אני מעריך מאוד את העובדה שאתה עוקב אחרי השאלות שלי. אבל את שר הביטחון שאלתי שאלה אחרת. בכל אופן, השאלה היא, האם דעתו של כבוד השר, כחבר בוועדת השרים לסמלים ולטקסים, נוחה מהגבלות כאלה, שהן הגבלות כלליות, שאין להן שום קשר לצורך ביטחוני ספציפי כזה או אחר, אלא הן נובעות ממדיניות כוללת, שאינה משתנה?

שר החינוך והתרבות י' נבון:

אם השאלת אומנם מתייחסת לתחום הביטחון, ואם אומנם היתה שאלתך וניתנה תשובה, אני אראה את השאלות ואת התשובות, ואחר כך אקבע אם יש להעביר לוועדת השרים לסמלים ולטקסים גם את העניין הזה.

מיכאל איתן (הליכוד):

אדוני השר — — —

היו"ר ד' שילנסקי:

אין לך זכות לשאלה נוספת.

מיכאל איתן (הליכוד):

לא תיתכן פרוצדורה כזאת. אדם מעיר משהו לא בתורו, בניגוד לתקנון, והשר בדברי התשובה מסתמך על ההתבטאות הזאת.

היו"ר ד' שילנסקי:

חבר הכנסת מיכאל איתן, אני מצטער, אבל זו הפרוצדורה, אתה יודע.

מיכאל איתן (הליכוד):

שאלתי אותך ולא את שר הביטחון. יכולת לחשוב דקה ולהגיד מה דעתך.

שר החינוך והתרבות י' נבון:

לחשוב הרי רק אתה יכול. לא כל אחד ניתן במתנת אלוה זאת. מה אתה רוצה?

היו"ר ד' שילנסקי:

מתנת אלוה זו ניתנה לכל חברי הכנסת ולכל השרים. תודה רבה.

שר החינוך והתרבות ישיב על שאלת א' מס' 41 של חבר הכנסת יואש צידון, שאולי חזר בינתיים לאולם. הוא איננו באולם, והתשובה תימסר לפרוטוקול.

שר החינוך והתכנון י' נבון:

אני מוכן לבדוק את הנושא שאתה מציין בשאלה הנוספת שלך. אמרתי באופן כללי, שיש בעיה: נוכח העדר תקציב להחלפת מבנים דליקים. אנו נעזרים בתקציב מיוחד של מפעל הפיס לשם שיפוצים בבתי-הספר, ומשתדלים לתת עדיפות, בתיאום עם המועצה המקומית או הרשות המקומית, לבתי-ספר מהסוג שתיארת. לגבי המקרה המסוים שהזכרת, אשמח לבדוק את העניין ולענות לך על כך בכתב.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה לשר החינוך. נחזור לשאלתא מס' 70 של חבר הכנסת אברהם פורז, בהתחשב בכך שהוא נעדר רק דקה. בדרך כלל אנחנו לא נאשר זאת.

שר החינוך והתכנון י' נבון:

(קורא את התשובה על שאלתא מס' 70, ראה עמ' 515.)

היו"ר ד' שילנסקי:

רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת אברהם פורז.

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):

אדוני השר, פורסם שהחלטת, אומנם באיחור רב, לפטר את מר הדני, האחראי לחינוך הממלכתי-הדתי. הסיבה לפיטורים היא, שפעמים מספר בעבר הוא הביע דעות ועשה פעולות מנוגדות להנחייתך, בין היתר, הוא הוציא הנחיה לאסור קיום מפגשים בין תלמידים יהודים לתלמידים ערבים.

שאלתי היא: מה גרם לכך שהבאת בסופו של דבר לפיטוריו, ומדוע התמהמהת עד כה?

שר החינוך והתכנון י' נבון:

שאלה זו היא שאלה חדשה. תגיש שאלתא, ואם היא תגיע בזמן, אני אשיב עליה. היא איננה שייכת לשאלה הזאת.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה לשר החינוך והתכנון.

ד. הצעות לסדר-היום

שביתת רעב של ראשי היישובים בישי"ע מול בניין משרד ראש הממשלה

היו"ר ד' שילנסקי:

דרכם לעבודה, ללימודים, לקניות. חיים בצלה של דאגה מתמדת, והפעם, לשם שינוי, לא בגטו, לא תחת שלטון של שליט קפריזי כזה או אחר, אלא תחת ריבונותה של מדינת ישראל.

גם אם זה לא בצדק, גם אם יש כאן הגומה, גם אם אני לא מקבל את הביטויים האלה, אני חייב להביא את המלים שהדן הוא נורא כאשר משמעים אותן יהודים בדורנו. אני חייב להביא אותן לבית הזה. הם אומרים: הפקרה ונטישה. נוכח שולחן הממשלה הריק, נוכח זלזולו הבלתי מוסבר של שר הביטחון, כאשר אני נאלץ להכיר בשמם אל השולחנות והכיסאות הריקים — איני יכול שלא להביע מחאה נרגשת נוכח הפחדנות של שרי הממשלה, ששלחו את האנשים האלה למקום שהם יושבים בו היום והם אחראים לביטחונם, והנה, הסתכלו פה, זוהי התשובה על שביתתם.

על כן, לאות מחאה, לא אמשך בדברים, לא אומר מלה נוספת. אני חושב שאם הממשלה והפרלמנט מתייחסים כך לעקתם של עשרות אלפי יהודים, השותקה, הכוז לאלה, היא התשובה הנכונה.

2. אם כן — מה עושה משרדך כדי לאבטח את המבנים הללו, והאם נעשים מאמצים מצד משרדך למציאת מבנה חלופי ותקין?

3. כמה מבנים כאלה יש ברחבי הארץ, ומה נעשה כדי למנוע סכנה מהתלמידים?

שר החינוך והתכנון י' נבון:

1-2. המבנים שבהם מדובר הם מבנים דליקים, אך לא מהסוג שעלה כאש בבסיס זה"ל. משרדנו מודע לקיומם של מבנים מסוג זה במערכת החינוך, והוא הוציא הנחיות להגנתם מפני אש. על עיריית ראשון-לציון לפעול בהתאם להנחיות אלה.

3. במערכת החינוך יש 392 חדרי לימוד במבנים דליקים. כשעתה אישרה הממשלה, לפי בקשתי, תוכנית להחלפתם במשך שלוש שנות תקציב. מאוחר יותר חזרה בה הממשלה מהחלטתה זו, מסיבות תקציביות. אני מקווה, שהממשלה תיתן במועד כלשהו את דעתה על הנושא ותחליף את המבנים הדליקים האלה.

היו"ר ד' שילנסקי:

רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת אליעזר מורחי.

אליעזר מורחי (אגודת ישראל):

אדוני השר, בהמשך לתשובתך, הייתי רוצה להזכיר דבר נוסף. מוכר לי בתי-הספר בלוד, ששם מתחנכים בני כוונתי למבנה מהסוג שדובר עליו. בבתי-הספר נערכו שיפוצים, כגון הקמת קירות בסמיכות לקירות הקיימים. בשבוע שעבר נפל קיר באמצע השיעור. המצב במבנים האלה הוא קטסטרופלי: המעקה של הכיתות עומד ליפול, הגגון של שני המבנים של בתי-הספר עומד ליפול. זה מצב מסוכן מאוד, ויש לתת על כך את הדעת, היות שבבתי-הספר הזה לומדים 230 תלמידים כשמונה כיתות.

אשמח לשמוע מה יעשה שר החינוך והתכנון במבנים כאלה במסגרת תקציבו המקוצץ של המשרד.

היו"ר ד' שילנסקי:

חברי הכנסת, אנחנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום: הצעות לסדר-היום והצעות חוק. ראשונות בסדרה זו הן ההצעות לסדר-היום מס' 203, 215 ו-254, מאת חברי הכנסת מיכאל איתן, חנן פורת ורחבעם זאבי, בנושא: שביתת רעב של ראשי היישובים בישי"ע מול בניין משרד ראש הממשלה. רשות הדיבור לראשון המשתתפים בדיון, חבר הכנסת מיכאל איתן.

מיכאל איתן (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, מול לשכת ראש הממשלה שובתים זה השבוע הרביעי ראשי יישובים יהודיים בישי"ע — יהודה, שומרון וחבל-עזה — המייצגים ציבור של עשרות אלפי יהודים. הם טוענים, בשמם הם ובשמו של הציבור הגדול שהם מייצגים, שדמם הפקר: יותר מעשרה יהודים כבר נפלו קורבן לפעולות טרור; עשרות פצועים, ביניהם כאלה שרק נס יחירם לחיים תקינים, נפגעו מאותו טרור; אלפי משפחות חיות יום יום, שעה שעה, בצל האימה, בדאגה בלתי פוסקת מצד אמהות לילדיהן העושים את דרכם בין יישובי ישי"ע — לבתי-הספר, לביקור אצל רופא — בדאגה של בעלים לנשותיהם ושל נשים לבעליהן, העושים את

שנים, משנת 1882, היא נמשכת בכל מקום על חלקת שטח שנקראת ארץ-ישראל.

האינתיפאדה אינה נופלת בתחומי הגדרת הטורר אליאב דערפאת. המוות והשכול המהלכים בדרכי יהודה, שומרון ועזה אינם טרור; אצלו הם אינתיפאדה. כאילו למתיישבים בהר-ברכה משנה אם איבדו את חכרם באינתיפאדה או בטרור. כלום אכפת לאשה מאלפי-מנשה, השוכנת מחסרת הכרה זה חודשים מפגיעת אבן בראשה — אגב כשטח ישראל, ממערב ל"קו הירוק", זיכרוננו לדיראון, מצדו המערבי של אותו קו — מה ההבדל בין טרור ובין אינתיפאדה?

אני מבקש לצטט כאן קטע מתוך מכתב ששלח ד"ר יוסף זקן, תושב אפרת, אל שר הביטחון, אחד ממכתבים רבים שהוא מקבל, שכולנו מקבלים: "ביום 26 בדצמבר נרגמה מכונית ונפגעה מזריקת אבנים כבשים אפרת — ירושלים, בקטע שבין מחנה הפליטים דהיישה לבין בניין ממשל בית-לחם. באותו שבוע נפגע האוטובוס שבו נסעה רעייתי מירושלים בקו 161 ונפצעו כמה נוסעות. זו הפעם הרביעית שנפגעה מכונית מזריקת אבנים, וכל החבלות היו באותו אזור. כאחת הפעמים נזקקתי גם לטיפול רפואי בבית-החולים".

וממשיך אותו תושב אפרת: "התופעה של זריקת אבנים ואכיזורים קטלניים למיניהם גורמת לנוק בלתי הפיך. לחבלות גופניות, שעלולות להיות קטלניות, לעוגמת נפש, לכאבים ולדמים, תרתי משמע. כך נגרם נזק לרכוש ובזבוז זמן רב ויקר בעקבות הפיגועים, כך אנחנו צריכים ללכת לביקורים ממושכים, לבלות בין כותלי משרדים ממשלתיים רבים — משטרה, צבא, מס רכוש ומוסכים, או סוכנויות הרכב. בתקשורת טוענים להגיעה ולשקט בכבישים, אבל אני מזמין אותם לבקר כמוסכים לטיפול בוגגות רכב, או לקבל נתונים מאנשי מס רכוש באוצר על הנוקים האלה. המראה של המכוניות הנפגעות, ובפרט החלונות המנותצים, אינו מרגין את הלב. עד מתי נצטרך לנסוע או לנוע בכבישים ללא כל הרגשת ביטחון ולחשוש כל פעם שאנו נחשפים כטרף לרוגמי האבנים? אני מקווה שלא נצטרך לחזור לימי מלחמת השחרור, שבהם נסעו המכוניות בסביבה עוינת בכיסוי רשתות פלדה או בכיסוי של לוחות שריון מיוחדים. האם נגזר עלינו לחזור אחורנית 40 שנה, וכל מכונית יהודית תהא מרושתת או משרוינת בסורגים? לעצורנו התכור, כי גם המיגון ביריעות מחומר פלסטי, שמכסים בהן את חלונות המכוניות, לא הועיל לעצור בעד חדירת האבנים פנימה לתוך המכונית". וכן הלאה, וכן הלאה מספר אותו תושב אפרת.

הטיפול שלנו באינתיפאדה שזור כולו במחדלים ובשגיאות: תחילה לא היתה אתרא מודיעינית והיינו שוב מופתעים. אחר כך שר הביטחון לא הודרו לשוב ממסעו בארצות-הברית ולטפל בדחיפות ובתקיפות בכיכוי השרפה, וכולנו יודעים שבבעיות כאלה טוב לטפל בעודן באיבן, ואז נצרכים פחות אמצעים. בהמשך הוכנסו אמצעי הענשה בצורה מודרגת, שהרגילה את המתקוממים לשאת בנטל של העונשים.

חיילים בסדיר ובמילואים מספרים על פקודות והוראות סותרות ונגודות שהם קיבלו. המסקנה שלהם מסוכנת מאוד לגבי צה"ל: הם אומרים שכדאי שלא להיות מעורב בתקריות ולא להסתכן במשפטים.

עכשיו אנחנו יודעים בוודאות, ש-600 העצורים מעסקת ג'יבריל, הזכורה לדיראון, שבה שוחררו 1,150 עצורים, אותם 600 שלא גורשו והותר להם לחזור לבתיהם הם הם היו המעוררים והמחוללים של האינתיפאדה. גם היום הם מהווים

היו"ר ד' שלנסקי:

תודה רבה לחבר הכנסת מיכאל איתן. רשות הדיבור לחבר הכנסת חנן פורת. הוא איננו. רשות הדיבור לחבר הכנסת רחבעם זאבי, בבקשה.

יוסי שריר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

זה תקדים חיובי. אם, זה יכול לקצר נאומים — — —

מיכאל איתן (הליכוד):

שמעתי אותך — — —

רחבעם זאבי (מולדת):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת הנוכחים: כ"ח או כ"ט ימים עומדת משמרת מחאה של ראשי היישובים ביהודה, בשומרון ועזה כשכיתת רעב אל מול בניין ראש הממשלה. מטרתה היא להוציא את הממסד הישראלי משלוותו כאשר לטיפול הבחלי אפקטיבי באינתיפאדה. הם שובחים רעב באוהלים, בקור הירושלמי הניחת עליהם משמים ובקור הממשלתי הניבט אליהם מן הבניין שממולם.

ממשלת ישראל מתייחסת אל האינתיפאדה כאילו היתה בארץ חוקה שאינה נוגעת לנו, כאילו אין למאורעות האלה השפעה על עתיד אזורי יהודה, שומרון ועזה, מה שקרוי "השטחים".

לעתים נדמה, שאולי בכוונה אין מטפלים ברצינות באינתיפאדה. כאילו מסתחרת מאחורי מחלל זה כוונה מדינית. הנה אמר קצין בכיר ביותר למתנחלים, שעד היום לא קיבל צה"ל פקודה מהדרג המדיני לחסל את האינתיפאדה.

אפילו היה זה כך, אני שואל: היכן האחריות שלנו כלפי אחינו בני ישראל, החיים באזורים אלה בשליחותה או באישורה של ממשלת ישראל?

אחד מסודות חוסנו וייחודו של העם היהודי הוא באחריות ההדדית שחשו כל חלקי העם בכל הגליות זה כלפי זה. עתה אנו ככל העמים, אנו אדישים כלפי מצוקתם של אחינו המרוחקים מאתנו כדי 20-30 קילומטרים.

אך אותם המתנערים מחושביה היהודים של יהודה ושומרון, בהציעם לנוער שם כל התיישבות יהודית — על אלה להבין כי ההתנערות הערבית, שאיננה אלא התפרעות ומרד, לא חיעצו כשעפאט ובקלקליה, היא תגלוש ותפרוץ ליפו ולחיפה ולכל הארץ. לכן יש להגיד בגלוי, ביושר ובאומץ לעצמנו, לילדינו, ליהודים בעולם ולאומות העולם: אנחנו נלחמים על ארץ-ישראל, על כולה. שלנו היא ורק שלנו.

לפני כשבועיים אמר כאן שר הביטחון, שיעקב פרג, זיכרוננו לברכה, מהישוב ברכה, נהרג בחלקת שדה שיש עליה ויכוח, כאילו שיש בכך הצדקה או הכנה לנסיבות הירצחו. גם יוסף טרומפלדור וחבריו נהרגו בתל-חי בשטח שהיה עליו ויכוח, וכן יוסף חיים ברנר וחבריו, שנרצחו ביפו, וכן אפרים צ'יזיק בחולדה, וכן החמישה בקריית-ענבים, והשניים בחניתה, וכך היה בכל מקום בגליל ובנגב, ביהודה ובשומרון. אנחנו נהרגים בוויכוח על חלקת שטח שנקראת ארץ-ישראל.

שלמה הלל (המערך):

חבר הכנסת רחבעם זאבי, האם ידוע לך שמאז קמה מדינת ישראל יש ממשלה חוקית ויש מוסדות חוקיים?

רחבעם זאבי (מולדת):

עוד אין ידוע לי, אבל המלחמה על ארץ-ישראל לא התחילה ולא נגמרה כמה שקרוי שטחים, היא נמשכת 106

את חוט השדרה של ההתקוממות. מהם גורשו בינתיים כ-20. מדוע לא נגרש את כל הנותרים לאלתר וללא היסוס?

עד היום נהרגו למעלה מ-300 מתושבי יהודה, שומרון ועזה הערבים במסגרת הפעולות לריכוז ההתקוממות. אני טוען שאפשר וצריך לדכא את האלימות בארץ בלי הרוגים בכלל וגם ללא נפגעים. תושבי יהודה, שומרון ועזה הערבים מבינים שאיננו רוצים ואיננו יכולים להילחם נגד נשים וילדים, ולכן דווקא אותם הם שמים בקו הראשון. התשובות שלנו בכדורי גומי, בכדורי פלסטיק ובחציות אינן עונות על הבעיה. אם המבוגרים שולחים מולנו ילדים, עלינו לחפש את ההורים, למצוא אותם ולחייב אותם לשאת באחריות למעשי ילדיהם. מתוך היכרות עם הערבים אני קובע, שעשר משפחות ערביות שתגורשנה אל מעבר לירדן בשל מעשי ילדיהן כאשר הכול ידעו שאלה הם כללי המשחק — אם נעשה זאת יגרם הרבר לכך שכל האבות הערבים ביהודה, בשומרון ובעזה ימנעו את משחקי האבנים של ילדיהם. שום ערבי אינו רוצה לנטוש את ביתו, את חלקת שדהו ולצאת לנודדים בשל כך. לכן הם ידעו לשלוט בילדיהם טוב יותר מאתנו.

למדינת ישראל יש צבא מצוין, אבל הוא נבנה ואומן והוכן לנצח במלחמה הגדולה; זה ייעודו. הוא צריך להתמודד מול צבאות סדירים או למנוע את המלחמה בכך שהוא חזק ומרתיע. עיקר הכוח ואמצעי הלחימה של צה"ל — טנקים, מטוסים וכיוצא בזה — אינם לטיפול באוכלוסייה מתקוממת, שבה צריך לטפל במוח ולא בכוח.

שביתת המחאה של ראשי היישוב ביש"ע באה להוציא אותנו מהשאננות ומהשגרה ומהעיסוקים החשובים והפחות-חשובים, שבהם אנחנו עובדים ואובדים, כדי שנתמסר ללא דיחוי, באומץ ובאחריות, לנושא הביטחון באזורי יהודה, שומרון ועזה. תודה.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה לחבר הכנסת רחבעם זאבי. רשות הדיבור לאחרון המשתתפים בדיון, חבר הכנסת חנן פורת.

חנן פורת (המפלגה הדתית הלאומית):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, שביתת רעב זו היא שביתה של אנשים שהם חזקים מכול וחלשים מכול גם יחד.

כפגישת שקיימתי עם שר הביטחון — אני מצד מאוד על כך שהוא וראש הממשלה ואחרים הנוגעים בדבר אינם מצויים כאן כדי לשמוע וכדי להשיב — הוא אמר לי, בחשוכה על בקשתי לבוא ולבקר את השובתים: אני אלך לבקר אצל הזקנות הללו, שאינן יודעות לעשות דבר מלבד לבכות? שיצאו וילמדו מאנשי גבול הצפון.

אלי דיין (המערך):

לא נהוג לצטט שיחות פרטיות. זו שיחה פרטית עם שר הביטחון.

חנן פורת (המפלגה הדתית הלאומית):

זו היתה שיחה פרטית שלא היתה סודית.

היו"ר ד' שילנסקי:

זה לא נהוג.

שבת וייס (המערך):

זה לא נהוג. לא ייפגשו אתך ולא ישוחחו אתך.

היו"ר ד' שילנסקי:

האם אתה מוכן שנמחק את זה מהפרוטוקול?

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אם שר הביטחון אומר דבר נכון, דווקא את זה צריך למחוק?

חנן פורת (המפלגה הדתית הלאומית):

אענה על הדברים בלי צורך להתייחס לשיחה הפרטית.

היו"ר ד' שילנסקי:

אני שאלתי אם אתה מוכן שנמחק מהפרוטוקול את הדברים מהשיחה הפרטית. חבר הכנסת חנן פורת, אני מציע לך שתסכים שהדברים יימחקו מהפרוטוקול. היות שזאת שיחה פרטית, לא נהוג לצטט.

חנן פורת (המפלגה הדתית הלאומית):

קיבלתי את הצעתך.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה.

חנן פורת (המפלגה הדתית הלאומית):

אני רוצה לומר מה הן שתי נקודות השוני. האחת: בגבול הצפון האנשים יודעים שבתחום שבו הם מצויים, בתחומי ארץ-ישראל ובתחומי מדינת ישראל, נעשה הכול כדי להבטיח את שלומם וביטחונם. הן בתחום הארגוני, הטכני, הפיסי, והן בתחום הגיבוי שהם זוכים לו מצד הציבור בארץ בכלל, כאנשים שנמצאים בחזית. כאן שני הדברים אינם. אין התחווה שנעשה כל מה שצריך להיעשות כדי שאנשים יוכלו לנוע בכבישים ולחיות ביישוביהם בביטחון ובשלום. ויש תחושה, והיא המכאיבה מכול, שאין הגיבוי המוסרי, הציבורי, לחלוצים בשטח, במערכה שהם מנהלים יום יום ושעה שעה.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אין וגם לא יהיה.

חנן פורת (המפלגה הדתית הלאומית):

יהיה, בעזרת השם, יוסי שריד. וגם מלאך רע על-כורחו יענה אמן.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

העתיד של ההתנחלויות הוא מאחוריהן.

חנן פורת (המפלגה הדתית הלאומית):

שמענו. האמת יורה דרכו.

היו מי שטענו: שביתת רעב היא נשקם של החלשים, של אלה שלא נותר להם לעשות דבר מלבד לשבות רעב: היכן אתם, שידעתם ליצור, לבנות, לבוא מתוך שמחה, מתוך תסיסה ומתוך התלהבות לשטח? היכן אתם, שלא בחרתם לכם אלא בנשק הזה, בנשק של שביתת הרעב? אני מבקש לענות על כך תשובה שניתנה גם על-ידי חברי שובתי הרעב: נכון, אנחנו חלשים ואנחנו בוחרים בנשק של החלשים, מפני שבנושא הביטחון איננו רוצים לבחור בנשק אחר; מפני שאיננו רוצים — וכאן השוני הגדול בין התיישבות, אף אם היא לא תמיד נעשית על-פי אישורה של הממשלה, לבין נטילת נושא הביטחון — איננו רוצים שיקומו קבוצות להתפרע בכפר פלוני או בכפר אלמוני.

בשלב שבו אנחנו נמצאים, על רקע הכאב, המצוקה והמועקה — אני מדבר על שליחי הציבור שחייבים תשובה לשולחיהם ואינם רוצים לנקוט דרך עצמאית בתחום הביטחון, והם נדחפים לכך — אם אין אפשרות לצאת ולהשליט סדר בשטח על-ידי המתיישבים, אם אין אפשרות לעמוד חסרי אונים בשעה שבה שוב תרוץ גולגולתו של חבר, אם זה חבר

חנן פורת (המפלגה הדתית-הלאומית):
בעזרת השם מחייבים כנגב, בגליל ובכל מקום
בארץ-ישראל. זאת לא התשובה.

קריאה:

— — —

עמנואל זיסמן (המערך):
אתה משווה את אוסטרליה לנגב? הנגב הוא שני-שלישים
ממדינת ישראל.

חנן פורת (המפלגה הדתית-הלאומית):

הייתי רוצה, אדוני היושב-ראש — ואני אומר את הדברים
בכל הכבוד שאני רוחש לך — שהפעם תחרוג מנוהגך,
ממשרתך וממעמדך כיושב-ראש הכנסת, ואולי אדרבה, כדרך
שאתה יודע לעשות, תנצל אותו כצורה הנכונה. מצד אחד
תפנה ותבקש מן החברים לסיים את שביחת הרעב שלהם, ומצד
שני תקרא לכל הנוגעים בדבר, לראש הממשלה, לשר הביטחון,
לגורמים האחרים, בכללם שר המשפטים, שצריכים לתת את
התשובות הנכונות, להביא לפנינו כאן, לפני מליאת הכנסת,
בימים אלה, תשובות שלאחריהן נוכל לומר, שגם אם המצוקה
הקשה היא מנת חלקנו היום, יש פתח תקווה, יש כיוון נכון
שאפשר לראות בו, הן כתחום ההתיישבותי והן כתחום
הביטחוני, שאנחנו צועדים צעד נכון אחד קדימה. כי אין רצוננו
לא בשוכתי רעב, ולא באנשים שמצויים במצוקה אישית.
רצוננו ליצור ולבנות בשמחה וכעוז את ארץ-ישראל שלנו
לנצח. והשם עוז לעמו ייחן, השם יברך את עמו בשלום.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה לחבר הכנסת חנן פורת. חברי הכנסת, ההגיונות לגבי
שר הביטחון יצחק רבין, שמתחו ביקורת עליו שהוא נעדר
מאולם המליאה בזמן הדיון, מחייבת אותי להודיע שהוא ביקש
ממני לדחות את הדיון בנושא זה, מאחר שהוא עסוק היום
מאוד בנושא ביטחוני.

בהמשך הדברים נמסר לי, שמאחר שהודיעו לשר
הביטחון כי מחר ימלאו 30 יום לשביחת הרעב ומתכוננים
לפנות היום מעל במת הכנסת אל השוכחים ולבקשם להפסיק
את שביחת הרעב שלהם, הסכים שר הביטחון שהדיון בכל זאת
יתקיים, אם כי בהיעדרו. לכן, כל הביקורת עליו נבעה, כנראה,
מחוסר ידיעת הדברים כפי שהם.

קריאה:

אין תשובת שר, אדוני היושב-ראש?

היו"ר ד' שילנסקי:

אני מבין שלחבר הכנסת גולדברג יש הצעה אחרת. אולם,
לפני שאמסור לו את רשות הדיבור ברצוני להודיע עוד,
כתשובה על פנייה שהייתה כאן אלי מאת חבר הכנסת חנן פורת,
שאומנם היה תקדים בכנסת, כאשר שבת אייביך נתן שביחת רעב
והיושב-ראש פנה אליו וביקש ממנו להפסיקה. אבל, כל אחד
והגישה שלו. אני איסר את עצמי, אבל לא אקח חלק בדיון
הזה. אעשה כך, כי פנייה מצדי עלולה להתפרש כהתערבות.

כולכם מבינים ויודעים שבכך שאינני משמיע את הקריאה
אל השוכחים, אני מייסר את עצמי. אבל קיבלתי עלי את
התפקיד להיות יושב-ראש הכנסת, וזה קשור לא רק בהנאה
אלא לפעמים גם בייסורים.

יגאל הורביץ (הליכוד):

מדוע אי-אפשר ללכת אליהם ולהפציר בהם להפסיק את
השביחה?

מהר-ברכה, ואם זה יהודי מרמת-גן או מפתח-תקווה, כמו דרעי
— שאחרי כל הניסיונות להשתיק, להציג אותו כאדם בעל עבר
פלילי ולומר שהדברים נעשו על רקע פלילי, האמת נחשפה
ונגלתה: ואם איננו רוצים להיות אדישים ואולי להתעורר לאחר
שיתרחשו ויתרגשו עלינו עשרות ואפשר מאות אסונות שבנס
נמנעים יום יום — מה נותר לנו לעשות? להשמיע את הזעקה
בדרך של הפגיעה העצמית הקשה ביותר, בדרך של שביחת
רעב.

מסיבות אישיות לא יכולתי להצטרף לשוכתי הרעב. אם
לא כן, הייתם מוצאים שם גם אותי.

שבח וייס (המערך):

יש שם אוהל קבוע, אוהל הדוד צום.

חנן פורת (המפלגה הדתית-הלאומית):

אני אומר שהקריאה הזאת, הצעקה הזאת של שביחת
הרעב, היא צעקה שבאה למנוע דברים גרועים מאלה, שאני
חוזר ואומר שבנס אינם מתרחשים יום יום. הרי לא צריך להיות
פה נביא גדול ואין צורך לפתוח פה לשטן: די בקצת דמיון,
בקצת ראיית הנולד, כדי להיות חרד מהאפשרות שיושלך
בקבוק תבערה על אוטובוס של ילדים. ומה שהיה עם רחל וייס
ועולליה, השם ייקום דמם, יהיה כמיניאטורה מול הדבר
שיתרחש, חס ושלום.

אין לנו ספק, שאם יינקטו צעדים נחוצים, חכמים
ותקיפים, מתוך הכרה שיש לנו פה עניין עם טרור, ומתוך כך
שבמלחמה כמו במלחמה, עם המגבלות שמלחמה מטילה: אם
יינקטו הצעדים הנכונים, ובראשם — לא מתוך תפיסה כוללת
של טרנספר — גירושם של מסיתים, של ראשי הפורעים, של
האחראים להשתוללות חסרת-האחריות הזאת — יש אפשרות
לשים קץ לתופעה הזאת. בשביל זה צריך נחישות רעה, בשביל
זה צריך רצון נכון, בשביל זה צריך להורות לעשות את
הפעולות הנכונות. וזאת הזעקה שמשמיעים ידידי ראשי
המועצות, שנמצאים ביציע האורחים, בעצם שביחת הרעב
שלהם.

אדוני היושב-ראש, הייתי רוצה לבקש מהם לסיים את
שביחת הרעב. הייתי רוצה ואינני יכול, אינני יכול, מפני שלא
אוכל לבוא אליהם היום ולומר להם: מקצת מבוקשכם נחמלא.
אילו ישב כאן שר הביטחון והציג בפנינו תוכנית — — —

אלי דיין (המערך):

הוא מטפל בזה בשטח.

חנן פורת (המפלגה הדתית-הלאומית):

הרשה לי, אני יודע את הדברים. הוא מטפל בדבר כבר 13
חודשים.

אילו הציג בפנינו שר הביטחון תוכנית, אילו בא ראש
הממשלה והודיע לנו על תמורה, אילו נעשתה פעולה כלשהי
שיש בה גם ביטוי ליחס הכולל לאינתיפאדה, שאומרת: אנחנו
כאן — נניח. אבל אם אני מתרועע כבר חודש ימים למען
חוספת של 25 — 30 מבנים להר-ברכה כדי לחזק ולחשל את
היישוב שם, ואני יודע שיש לנו האנשים שמוכנים לעלות
למקום הזה ומוכנים להכפיל את מספר התושבים כדי לגלות
לעם, לעולם, וקודם כול לעצמנו מביח, ש"כאשר יענו אותו כן
ירבה וכן יפרוץ", ואינני מצליח להגיע אפילו להישג הפעוט
הזה — מה אומר לחברי?

קריאה:

תאמר להם שיש מקום כנגב.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

— — —
הי"ר ד' שילנסקי:

חבר הכנסת שריד, רבותי, אני התייעצתי ואני חוזר ואומר: היה תקדים שונה לגבי מר אייכר נתן, ששבת רעב. אבל אני מחמיר עם עצמי ואני לא מביע את המשאלה. אין לי גם אפשרות בהתאם לתקנון להביא את העניין להצבעה. אילו מצאתי פרצה כלשהי, אפשרות כלשהי בתקנון, הייתי עושה זאת.

לחבר הכנסת גולדברג, כפי שאמרתי, הצעה אחרת, ואני מבין שהוא רוצה, במסגרת הזמן המוקצב לו, להביע גם את הקריאה אל השוכחים רעב להפסיק את שביחתם. כך כולם יכולים להיות שבעי רצון. בבקשה, חבר הכנסת יוסף גולדברג.

יוסף גולדברג (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, מאחר שזו לי ההופעה הראשונה מעל במת הכנסת, אפתח בדברי ברכה ליושב-ראש הכנסת, מר דב שילנסקי. אני מצטרף לברכות הרבות ומאחל לך הצלחה במילוי תפקידך.

אשר להצעה לסדר-היום, מאחר שראשי רשויות ביהודה, בשומרון ובחבל-עזה שוכחים זה כחודש ימים בתנאים ללא תנאים, בימי סערה מבית ומחוץ — מטבע הדברים אני אעסוק בנושאי בית ואמשיך בנושאי חוץ — אני מצטרף לבקשה אל ראשי הרשויות להפסיק את שביחתם ולהעביר את הנושא לדיון בוועדת החוץ והביטחון של הכנסת, על-מנת למצוא פתרון נכונים והולמים לבעיה שקיימת מבית. תודה רבה.

הי"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. סליחה, חבר הכנסת גולדברג, מה היתה הצעתך?

יוסף גולדברג (הליכוד):

להעביר את הנושא לדיון בוועדת החוץ והביטחון.

הי"ר ד' שילנסקי:

שאלתי, כי זה לא נרשם כאן.

שבח וייס (המערך):

הצעה של מי הוא מציע להעביר?

הי"ר ד' שילנסקי:

אני מבקש את סליחתכם, אני רוצה לבקש עצה מאת קודמי לתפקיד.

שלמה הלל (המערך):

הצעה אחרת להצעתו של מי? האם של כל אחד מהמציעים? האם הוא מציע להעביר את ההצעות של כל המציעים לוועדת החוץ והביטחון?

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

זה בלתי אפשרי.

הי"ר ד' שילנסקי:

סליחה, זה אפשרי. זו נקודה שנבדקה. אני מבין שגם לדעתו של קודמי בתפקיד, חבר הכנסת יכול לבקש להעביר את כל ההצעות לוועדה.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

לא, רק הצעה אחת.

דן תיכון (הליכוד):

לפי התקנון הוא יכול, אבל הנוהל בכנסת היה תמיד, שמתייחסים לכל הצעה בנפרד.

הי"ר ד' שילנסקי:

זאת אני יכול לעשות, אבל אני לא מכריז כאן מה אעשה. פה לא אשמיע את הקריאה. אני יודע שזה כואב לחברים שלי, וזה כואב גם לי, אבל התפקיד מחייב אותי.

אברהם רביץ (דגל התורה):

— — —
הי"ר ד' שילנסקי:

חבר הכנסת רביץ, אינני שומע אותך.

אברהם רביץ (דגל התורה):

מדוע אי-אפשר לפנות אליהם על בסיס הומניטרי בלבד ולא על בסיס פוליטי?

שבח וייס (המערך):

אבל אם הכנסת פונה זה מתפרש — — —

אברהם רביץ (דגל התורה):

אני בטוח שכל הבית יצטרף לפנייה שתהיה על בסיס הומניטרי בלבד, שיפסיקו לשכות.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

— — —

אברהם רביץ (דגל התורה):

האם אתה רוצה שהם ימשיכו לשכות?

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אני לא אמרתי להם לשכות ואני לא אומר להם לא לשכות. הם אנשים מכובדים.

הי"ר ד' שילנסקי:

רק רגע, חבר הכנסת יוסי שריד, אני רוצה להתייעץ. האם אני יכול להעמיד להצבעה את הצעתו של חבר הכנסת רביץ?

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אדוני היושב-ראש, אני רוצה לומר לך שכל החלטה אחרת של היושב-ראש, מלבד זו שאמרת אותה, תהיה למגינת לבם של רבים מחברי הכנסת — — —

הי"ר ד' שילנסקי:

סלח לי, חבר הכנסת שריד, אני רוצה לחשוב. היתה אלי פנייה של חבר הכנסת רביץ, ואני רוצה להתייעץ ולבדוק את התקנון.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

היתה אליך פנייה של חבר הכנסת רביץ, ויש לך גם פנייה ממני. עם כל הכבוד, הכנסת ככנסת איננה יכולה לפנות בפנייה כזאת. אין פה עניין הומניטרי. השביתה הזאת היא על רקע פוליטי מובהק, עם תביעות פוליטיות מובהקות. אתה מייצג את הכנסת כולה, וככזה אינך יכול להיכנס לעניין הזה. הכנסת ככנסת איננה יכולה לפנות. אנחנו יודעים בדיוק — — —

מיכאל איתן (הליכוד):

אז תצביע נגד.

דן תיכון (הליכוד):

אתם מבבלים את היושב-ראש.

דן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

סוף סוף חבר שלכם לא מועד פעם אחת, ואתם רוצים דווקא שהוא ימעד.

שמעון שטרית (המערך):

מדברים על הצד ההומני בלבד.

היו"ר ד' שילנסקי:

ובכן, הוא ביקש להעביר את כולן. על דעת כל המומחים, חו גס דעתי — לא כמומחה — זו פרוצדורה אפשרית.

יוסי שריר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

צריך להעביר את הנושא לוועדת הפירושים ולברוק את כל התקדימים שהיו במשך השנים — — —

שבת וייס (המערך):

זה תקדים המצמצם את אפשרות ההשתתפות של חברי הכנסת בדיונים במליאה על הצעות לסדר-היום.

היו"ר ד' שילנסקי:

חברי הכנסת, שמעתי גם את דעתו של קודמי וגם את דעתו של מזכיר הכנסת. שניהם באותה דעה, ולכן בשלב זה לא אקים פה ועדת פירושים. אולי נבדוק עניין זה בעתיד.

רשות הדיבור לחבר הכנסת אברהם פורו, להצעה אחרת.

אברהם פורו (תנועת המרכז — שינוי):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מדבר פה אחרי חבר הכנסת יוסי גולדברג. אינני מברך אותו, כי דבריו עתה אינם נחשבים נאום. גם אני, לפני שנאמתי נאום ראשון, עליתי על הדוכן כמה פעמים כדי לומר דברים קצרים. לכן אינני מברך אותו כרגע. אני מקווה, שכאשר תנאם את נאומך ראשון, יברך אותך מי שידבר אחריך.

אלי דיין (המערך):

אמור ברכה קצרה.

אברהם פורו (תנועת המרכז — שינוי):

אני מברך אותך, אבל אינני יכול לומר דברים כשבחך.

יוסי שריר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

תן לו משהו על החשבון.

אברהם פורו (תנועת המרכז — שינוי):

מקדמה, כן. אני יכול לומר מההיכרות שלי אתו, שהוא איש נחמד וסימפתי.

אדוני היושב-ראש, האנשים היושבים כאן ביציע ושוכחים רעב הם קורבנות של ממשלות ישראל, ששלחו אותם להתנחל במקום שלא צריך היה לשלוח אותם אליו, ושלחו אותם לפרויקט בלתי אפשרי. מי ששולח אנשים להתנחל בלבה של אוכלוסייה ערבית עוינת, מטבע הדברים גורם לזה, שאותה אוכלוסייה תהיה עוינת כלפי המתיישבים והמתיישבים יסכלו מפגיעות, ולפעמים הם גם מגיבים, וחלק מהם — החוק שכא לאחר מכן מעיד על כך — גם מועדים באופן חמור מאוד, והיתה לנו פרשת המחתרת.

בנימין זאב בגין (הליכוד):

— — — להבטיח את הביטחון בשביל גוש-עציון זה בסדר? אני שואל לשיטתך.

אברהם פורו (תנועת המרכז — שינוי):

לא, לא בסדר. לשיטתי, חבר הכנסת בגין, צה"ל מבטיח את ביטחונו בכל גבול, ואני יודע שבמלחמת יום-הכיפורים היישובים הראשונים שפוגו היו אותם יישובים ברמת-הגולן, על המשפחות ועל הילדים. מי שמאמין שנשים וילדים מבטיחים את הביטחון איננו אלא טועה.

יגאל הורביץ (הליכוד):

מה אתה מדבר?

קריאה:

מה ההצעה שלך?

אברהם פורו (תנועת המרכז — שינוי):

נכון, אתם רואים בזה דבר סמלי, אתם רוצים להוכיח לעולם כולו שבאנו לשם לנצח נצחים ולכן צריך להביא ילדים.

בנימין זאב בגין (הליכוד):

שאלתי אותך: לשיטתך, גוש-עציון זה פרויקט בלתי אפשרי?

אברהם פורו (תנועת המרכז — שינוי):

תראה, אתה יכול להזיז את "הקו הירוק" קילומטר אחד מזרחה או 2 קילומטרים מזרחה. אני מדבר על העיקרון.

בנימין זאב בגין (הליכוד):

הבנתי את השיטה.

אברהם פורו (תנועת המרכז — שינוי):

חבר הכנסת בגין, אינני מקדש את "הקו הירוק". אינני מאלה שמקדשים אותו.

מיכאל איתן (הליכוד):

— — —

אברהם פורו (תנועת המרכז — שינוי):

אני אומר דבר אחד בלבד, שמי ששולח אנשים להר-ברכה, למשל, ליישוב המצוי בלבה של אוכלוסייה ערבית; מי ששולח אותם ללב העיר חברון, בלבה של אוכלוסייה ערבית — אין פלא שהוא מעורר מדנים, אין פלא שלאחר מכן יש התנכלות מצד הערבים ויש תגובות מצד מתנחלים, ואחר כך באים בטענות אל הצבא שהוא לא עושה די.

קריאה:

— — —

פסח גרופר (הליכוד):

מה אתה מציע לעשות ביפו? יש הרבה ערבים שם? למה אתה לא מציע להחזיר את יפו? מה אתה מציע לעשות ביפו?

אברהם פורו (תנועת המרכז — שינוי):

למה תושבי תל-אביב אינם שוכחים רעב על בעיית התחבורה ביפו? אני נוסע ביפו כל יום. למה אין בעיות ביפו?

היו"ר ד' שילנסקי:

חברי הכנסת, אתם מאלצים אותי להוסיף חצי דקה לחבר הכנסת אברהם פורו.

אברהם פורו (תנועת המרכז — שינוי):

מי שרוצה, כמו חבר הכנסת רחבעם זאבי, לעשות לערבים טרנספר — זה טבעי, הוא יוציא את הערבים, הוא ישים במקומם יהודים ויהיה שלום. ראינו את זה בסרטי התעמולה שלהם. אבל מי שמאמין שסיטואציה כזאת, של הכנסת אוכלוסייה יהודית לבלבה של אוכלוסייה ערבית, לא תגרום למדנים ולא תגרום לריב — איננו אלא טועה.

גדעון גדות (הליכוד):

— — —

אברהם פורו (תנועת המרכז — שינוי):

לכן, אני חושב ששוכתי הרעב צריכים להפסיק את שכיתתם, משום שהיא לא תועיל. צה"ל עושה כמיטב יכולתו.

אבל, לגבי חברי הכנסת שהציעו כאן הצעות לסדר-היום, אני מוכן להתייחס לכל ההצעות ביחד לפי הפרשנות שניתנה כאן — — —

מיכאל איתן (הליכוד):

מנין הבקאות שלך?

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):

— ואני מציע להסיר את כל שלוש ההצעות מסדר-היום.

אם הפרשנות היא שאני יכול להציע להסיר רק הצעה אחת, אני מציע להסיר את הצעתו של חבר הכנסת חנן פורת מסדר-היום.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. רשות להצעה אחרת לחבר הכנסת רן כהן.

אני רוצה לעמוד על ההבדל. העברה לוועדה יכולה להיות גם לגבי הצעה לסדר-היום של חבר כנסת אחד, והסרה מסדר-היום, אם יש כמה הצעות, יכולה להיות לגבי הצעות של כמה חברי כנסת.

מיכאל איתן (הליכוד):

חבר הכנסת אברהם פורז, מנין לך הבקאות ביהודה ובשומרון, במידת הביטחון שם? ככול הוא בקי. הוא מומחה לכל דבר.

היו"ר ד' שילנסקי:

רשות הדיבור לחבר הכנסת רן כהן.

מיכאל איתן (הליכוד):

לא ראיתי נושא שחבר הכנסת פורז אינו מומחה בו. לכל דבר הוא מומחה.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אדוני היושב-ראש, רבותי השרים, חברות וחברי הכנסת, כאשר אנשים שובתים רעב, אי-אפשר שלא להתייחס אליהם ואל הנושא שבגיניו הם שובתים ברצינות, בכובד ראש ובהגינות, ולהתגבר על יצר המחלוקת והצעקנות הפוליטית. אני רוצה לומר, שאני חלוק עם השובתים רעב באופן קשה ביותר, ואף-על-פי-כן אני מעז לפנות אליהם בשמי מהקצה השני של המפה הפוליטית ולהציע באמת להפסיק את שביתת הרעב על בסיס הומניטרי, על בסיס אישי, ואני רוצה לומר גם את האמת — גם על בסיס פוליטי, במובן זה שאני מאמין שהם נלחמים כדם לבם על אמונתם, והם מאמינים בכל כוחם ברכבים שעליהם הם נאבקים.

אבל, רבותי חברי הכנסת — ובהזדמנות זו פונה אני גם אל השובתים רעב — הנושא שבגיניו מתנהלת שביתת רעב הוא בעיקרו נושא פוליטי, ומאוד קשה לנהל מחלוקת פוליטית כאשר אנשים מעבירים את המאבק מן התחום הפוליטי אל התחום האנושי. אנחנו, חברי הכנסת משמאל ומימין — נדמה לי פעם ראשונה בתולדות הכנסת — שבתנו רעב, שבתנו על נושא שכל העם או כמעט כל העם היה מזוהה אתו, הנושא של מערכת הבריאות. זה היה נושא אחר, וראינו באופן פתרון.

אני רוצה בהחלט לפנות אל השובתים ולומר: רבותי, עם כל הכבוד, אינכם יכולים לטעון שאתם זנוחים. 10,000 חיילי צה"ל עושים יום יום ולילה לילה בשטחים, ימים קשים ונוראים ולילות עוד יותר קשים ועוד יותר נוראים. אין זה נכון שהמדינה הזאת זונחת אתכם. בניגוד לדעתי, בניגוד להכרתי — לא בקשר — —

היו"ר ד' שילנסקי:

נא לסיים. אתה שומע את הצפצוף?

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אני מסיים. אדוני, נדמה לי שאני מנסה לתרום תרומה שהיא מעבר למחלוקת הפוליטית. בסדר, הסירו לי את רשיון הנהיגה. אבל אי-אפשר לבוא בטענה כזו על-ידי שביתת רעב, כי כמה קורבנות נוספים אתם רוצים שיעשו למענכם? כמה ימי מילואים יוסיפו? כמה חודשי שירות עוד יידרשו מכל בחור צעיר בן 18 — 20?

ואם אתם טוענים שאין תוכנית לחיסול האינתיפאדה — גם לא תהיה תוכנית, כי אין אפשרות לעשות תוכנית. ואם חבר הכנסת רחבעם זאבי, שאת הצעתו אני מציע להסיר מסדר-היום, אומר שלא ניתנה לצה"ל פקודה לחסל את האינתיפאדה ולסיים אותה, הרי לא יכולה להינתן פקודה מהסוג הזה. יכולה להינתן פקודה מבצעית בשטח לעשות א', ב' וג', ופקודות כאלה ניתנות יום יום ושעה שעה, לא לעשרות אלא למאות. אבל אפשר להגיד: חסלו את ההתנגדות של מישהו לשלטון שלנו? ואילו ניתנה פקודה מטעם שר ההגנה הצרפתי לחסל את ההתנגדות של ה־FLN, האם היו הצרפתים מצליחים לעשות זאת?

היו"ר ד' שילנסקי:

חבר הכנסת רן כהן, אני מבקש לסיים.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אני מסיים ממש בשנייה זו, אדוני.

ואילו ניתנה פקודה מטעם ניקסון לחסל את ההתנגדות של הווייטנמים לפלישה האמריקנית, האם היתה ההתנגדות הזאת מסתיימת? זה טבעי להתנגד לשליט זר, ומי שמנסה על-ידי שביתת רעב לאלץ ללכת נגד הטבע מביא את צה"ל לכישלון, ואסור להביא את צה"ל לכישלון על-ידי שביתת רעב.

לכן אני מציע לשובתים להפסיק את שביתת הרעב ומציע לכנסת להסיר את ההצעה מסדר-היום. תודה רבה.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. חבר הכנסת אברהם רביץ ביקש רשות להצעה לסדר מהמקום. בבקשה.

אברהם רביץ (דגל התורה):

רבותי חברי הכנסת, אדוני היושב-ראש, מאחר שהנושא הזה הועלה כאן בכנסת, לא ייתכן, לדעתי, שנעבור עליו לסדר-היום. על אף חילוקי הדעות הפוליטיים בבית הזה, אני מבקש להציע, שהכנסת כולה, על בסיס הומניטרי, תפנה אל השובתים בבקשה שיפסיקו את שביתת הרעב. נקודה.

בעניין זה כולנו יכולים להתאחד, למרות חילוקי הדעות בינינו, ואני שוב מציע, שהכנסת כולה תפנה אל שובת הרעב ותבקשם להפסיק את שביתת הרעב שלהם. תודה.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה לחבר הכנסת רביץ.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

בעקבות ההצעה הזאת, אני רוצה — — —

היו"ר ד' שילנסקי:

אני לא מקבל את זה.

רן תיכון (הליכוד):

תעמיד להצבעה את ההצעה של חבר הכנסת רביץ.

היו"ר ד' שילנסקי:

חברי הכנסת, נא לא לעזור לי. קשה לי בלאו הכי.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אני מציע להסיר את ההצעה מסדר-היום.

צ'רלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
זה רק אקט פורמלי. מציעים עכשיו להסיר את זה.

היו"ר ד' שילנסקי:
חבר הכנסת אברהם פורז, להצעתו של מי התייחסת?

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):
אני הצעתי להסיר את הצעתו של חבר הכנסת חנן פורת.

היו"ר ד' שילנסקי:
פרוצדורה היא פרוצדורה. אני מצטער, חבר הכנסת שריד, אבל כבר הודעתי על הצבעה, ואתה לא יכול להעלות הצעה תוך כדי תהליך ההצבעה.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
סליחה, קודם כול אִי־אפשר להצביע על העברה לוועדה, משום שחבר הכנסת מיכאל איתן סירב להעביר את הצעתו לוועדה. הוא אמר שהוא רוצה לקיים דיון במליאה.

מיכאל איתן (הליכוד):
מי אמר?

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אתה אמרת.

שבח וייס (המערך):
אמרת שאתה רוצה לשמוע את תשובת השר פה.

היו"ר ד' שילנסקי:
חבר הכנסת שריד, אתה צודק.

לגבי ההצעה של חבר הכנסת מיכאל איתן, חזרתי ושאלתי כמה פעמים בקשר להעברת ההצעה לוועדה, ואתה לא הסכמת.

חברי הכנסת, לגבי ההצעה של חבר הכנסת מיכאל איתן יש רק אפשרות אחת: דיון במליאה, או הסרתה.

אנחנו עוברים להצבעה. מי בעד דיון במליאה בהצעתו לסדר-היום של חבר הכנסת מיכאל איתן — ירים את ידו. מי בעד הסרת ההצעה מסדר-היום — ירים את ידו.

ה צ ב ע ה

בעד ההצעה לכלול את הנושא

שהעלה חבר הכנסת מ' איתן

בסדר-היום של הכנסת — 36

בעד ההצעה שלא לכלול את

הנושא בסדר-היום של הכנסת — 22

ההצעה לכלול את הנושא שהעלה חבר הכנסת

מ' איתן בסדר-היום של הכנסת נתקבלה.

היו"ר ד' שילנסקי:

אני חושב שאין טעם להעמיד להצבעה את ההצעה להעביר את שתי ההצעות האחרות לוועדה. לגבי שתי ההצעות האחרות, היתה הצעה להסיר אותן מסדר-היום, והיתה הסכמה להעביר אותן לוועדה.

צ'רלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
תעמיד אותן להצבעה.

אינני מוצא בתקנון סעיף שעל-פיו אני יכול לקבל את בקשתך, חבר הכנסת רביץ.

קריאות:

— — —

היו"ר ד' שילנסקי:

חברי הכנסת, אני מבקש מכם לא לעזור לי. אינני רואה כל אפשרות לקבל את ההצעה. שובתי הרעב, או לפחות חלק, מהם יושבים פה, והם שמעו את הבקשה שבאה מכל קצות הבית. יש להם מספיק תבונה — — —

קריאות:

— — —

היו"ר ד' שילנסקי:

חברי הכנסת, אני מבקש מכם לא לקחת חלק בדיונים נוספים באולם. אני חוזר ומבקש שלא תפריעו לניהול הישיבה.

אני רוצה לסיים ולהבהיר, שאנחנו ניגשים להצבעה, ותוצאות ההצבעה, אם לא ישירות כי אז לפחות בעקיפין — ובעקיפין יציב מאוד — ייתנו לשוכתי הרעב להבין מה הדעה הרווחת כאן בעניין זה.

חברי הכנסת, אנחנו ניגשים להצבעה. חבר הכנסת מיכאל איתן, האם אתה מסכים שההצעה שלך תועבר לוועדה?

מיכאל איתן (הליכוד):
אדוני היושב-ראש, בקשר לדברים שאמרת על משא-ומתן שמתנהל עם שר הביטחון, אני רוצה לומר — — —

היו"ר ד' שילנסקי:

חבר הכנסת מיכאל איתן, אינני נותן לך רשות דיבור. אני רוצה לשמוע ממך מלה אחת בלבד: "כן", או "לא".

מיכאל איתן (הליכוד):
אני מבקש לשמוע את התייחסות השר בקשר לקיום דיון בנושא במליאה.

היו"ר ד' שילנסקי:

אני מבין שאתה רוצה דיון במליאה. בסדר, שמענו.

חבר הכנסת חנן פורת, האם אתה מסכים שהצעתך תועבר לוועדת החוץ והביטחון?

חנן פורת (המפלגה הדתית הלאומית):
כן.

היו"ר ד' שילנסקי:

חבר הכנסת רחבעם זאבי, האם אתה מסכים שהצעתך תועבר לוועדת החוץ והביטחון?

רחבעם זאבי (מולדת):
כן, אדוני.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. אנחנו נצביע תחילה על ההצעה של חבר הכנסת מיכאל איתן, לדון בהצעתו במליאה, מול ההצעה להעביר זאת לוועדה.

קריאות:

מול ההצעה להסיר זאת מסדר-היום.

היו"ר ד' שילנסקי:

מפנים את תשומת-לבי לכך שאיש לא הציע להסיר את ההצעה מסדר-היום.

בעד ההצעה שלא לכלול את הנושא

שהעלו חברי הכנסת ח' פורת

ור' זאבי בסדר-היום של הכנסת — 20

נמנעים — 3

ההצעה להעביר את הנושא שהעלו חברי

הכנסת ח' פורת ור' זאבי לוועדת החוץ

והביטחון נתקבלה.

עונה סולודר (המערך):

אני ספרתי ארבעה נמנעים.

היו"ר ד' שילנסקי:

ברוב של 30 נגד 20 ושלשה נמנעים הוחלט להעביר את

הנושא שהעלו חברי הכנסת חנן פורת ורחבעם זאבי לוועדת

החוץ והביטחון.

כפי שאמרתי, ההצבעה הזו צריכה לבוא במקום

פנייה של הכנסת אל השוכתים. אני מקווה שהם הכינו את

הדבר.

היו"ר ד' שילנסקי:

ההיגיון אומר אחרת, והתקנון אומר אחרת.

חנן פורת (המפלגה הדתית הלאומית):

לדיון בוועדה יש אופי שונה מלדיון במליאה.

היו"ר ד' שילנסקי:

אנחנו מצביעים על ההצעות של חבר הכנסת חנן פורת

ושל חבר הכנסת רחבעם זאבי. מי בעד דיון בהצעות האלה

בוועדה — ירים את ידו? מי בעד הסרת ההצעות מסדר-היום

— ירים את ידו?

עמנואל זיסמן (המערך):

מי נמנע?

היו"ר ד' שילנסקי:

מי שנמנע — ירים את ידו.

ה צ ב ע

בעד העברת הנושא שהעלו

חברי הכנסת ח' פורת ור' זאבי

לוועדת החוץ והביטחון — 30

ה. הצעה לסדר-היום

היערכות יישובי קו העימות בגבול הצפון

באותה תקופה שלטה האימפריה העות'מנית באזור, ומטבע הדברים, בין ירושלים לבין איסטנבול, דמשק וביירות לא הפריד גבול. מאז הכרנו את המנדט הצרפתי, ידענו את המנדט האנגלי, ועל מטולה נאמר: לא מטולה הגיעה אל הגבול, הגבול הגיע אל מטולה.

במלחמת השחרור הגיע צה"ל לליטני; ההסדר לגבי הליטני הוא תוצאת המלחמה. הגיעו אז לגבול של פשרה, לגבול של הסכמה, לגבול חדש, לא לגבול שנקבע באומות המאוחדות כגבול החלוקה אלא לקו של פשרה, שממשלת ישראל הסכימה לו בהסכמי רודוס. היא החליטה לתת שטחים מהליטני, ולא רק שטחים שנכבשו, אלא גם שטחים פרטיים של תושבי מטולה, שהיו בידם במשך שנות התיישבות רבות, לרבות הקרקעות הפרטיות של משפחתי, במרחק מטרים ספורים מביתי. אני לא מדבר על קילומטרים, אני מדבר על מטרים ספורים בלבד.

לפעמים אני שואל את עצמי, כמי שנאבק כל חייו לקיים שלום, ושלום אמת, עם שכני: מה עוד אני חייב לעשות כיהודי על-מנת להבטיח את קיומה של מדינת ישראל כמדינה יהודית, דמוקרטית, כמוכרז במגילת העצמאות?

ב-25 השנים האחרונות פועלות חוליות טרור מגבול הצפון למטרות רצח, למטרות חבלה. מתחת לביתי הונח מטען של 9 ק"ג TNT. בתי נפגע, ולא פעם אחת.

ידידי, אני לא מספר את ההיסטוריה, אני מספר על מציאות החיים. לאחר החלטת ממשלת ישראל בדבר היערכות חדשה של צה"ל, עומדים תושבי הגבול עם חיילי צה"ל בחזית אחת נגד חוליות מרצחים. לא הכול מגיע לבית הזה ולא הכול מגיע לאמצעי התקשורת, אבל אציג נתונים שפורסמו באמצעי התקשורת בשנה התולפת.

בשנת 1988 ברצונו כ-700 פעולות פיגוע על-ידי חוליות טרור כאלה ואחרות נגד צה"ל ברצועת הביטחון ונגד יישובי

היו"ר ד' שילנסקי:

חברי הכנסת, הסעיף הבא בסדר-היום: הצעה לסדר-היום מס' 164, בנושא "היערכות יישובי קו העימות בגבול הצפון". חבר הכנסת יוסף גולדברג יביא את ההצעה. זהו נאום הבכורה של חבר הכנסת גולדברג, ואני מבקש מכולם לשבת ולהתנהג בהתאם.

יוסף גולדברג (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, דחיתי הצעה דחופה לסדר-היום מהשבוע שעבר, מתוך תקווה שראש הממשלה יהיה נוכח בדיון במליאה. לצערי, מסיבה כלשהי לא נמצא ראש הממשלה בדיון הזה.

אני עוסק בנושא שיש עליו הסכמה לאומית רחבה מאוד, כפי שכבר נאמר כאן לפני כמה דקות. אבל רבים בבית הזה ורבים בעם ישראל לא חשים את אשר מתרחש ביישוב האזרחי — אין שאלות ואין קושיות לגבי קיום חיים אזרחיים נורמליים בפניה הזו.

מטבע הדברים, האזור רחוק, ולפעמים אנו חשים שמה שרחוק מהעין הוא גם רחוק מהלב.

ברשותכם, אתחיל בהיסטוריה קצרה מאוד — כי הבעיות, ולא במקרה, מתפתחות בקצב מואץ. ההתיישבות היהודית בצפון החלה בפרק זמן מסוים, שלא ידענו בו בעצם מה זה גבול. כמי שנולד במטולה, בן הדור השלישי למייסדי המושבה, אני חש חובה להעלות לפניכם, חברי הכנסת, פרק מחזונם של אנשי העלייה הראשונה.

ב-1882, לאחר הפוגרומים ברוסיה, עלה סבי לארץ-ישראל מתוך אמונה בתפילה "לשנה הבאה בירושלים". בארץ עבד סבי כפועל חקלאי בויכרן-יעקב ושאל להקים משק חקלאי בארץ-ישראל. הברון אדמונד דה-רוטשילד, אבי היישוב, רכש ממשפחת ג'ונבלט מהרי השוף את קרקעות מטולה, וסבי, כמייסד המושבה, הגיע לחבל ארץ זה.

הוא מה שמוגדר כמהפכה האסלאמית, כי מי שבערב הוא "אמל" לפעמים בכורך הוא "חייב אללה", ומי שלאחר יומיים הוא ידיד הטוב, לאחר שבת הוא ידיד של הסורים. אבל לא זו הנקודה.

אין שוני במה שמתרחש מבחינת ארגון הטרור של ערפאת בשלוש השנים האחרונות, אבל יש עליה מתמדת בפעילות של גורמים אחרים, שבחשים בקדירה הלבנונית, ואלה הן בדרך כלל האצבעות הסוריות. אני רוצה להבהיר לכל חברי הכנסת במשפט אחד: האיום האמיתי הוא לא הטרור — הוא הטרדה, אבל הוא לא איום. האיום האמיתי הוא החזית המזרחית. כדאי שחברים ידעו להצביע על הבעיות האמיתיות.

מאחר שהנושא הוא של אזרחים הנושאים בנטל משימה, שלא קיימת כשום מקום בחבלי הארץ הזאת, יש חשיבות מכרעת להחלטת הממשלה על ההיערכות האזרחית של יישובי גבול הצפון מול האיומים האלה והפיגועים מהסוג הזה. אין אפשרות לבצע היערכות כאשר מחליטים על קיצוצים והקפאות לגבי אנשים שנמצאים במצב חירום לאומי. דרוש תקציב ביצוע מיוחד לפתרון הבעיות הייחודיות הכלכליות, החברתיות והמיוחדות של התושבים הנושאים בנטל משימה חשובה זו.

אני מבקש דיון בנושא הזה, ואני מצפה כי תתקבלנה החלטות שיראו כי הנושא הזה הוא אכן בלבו של כל אחד מהנוכחים, וייתנו לאנשי הצפון את התחושה שהם חלק בלתי נפרד מהבית הזה.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה לחבר הכנסת יוסף גולדברג. זה היה נאוומו הראשון. לפני שהוא יכורך כמקובל, אני רוצה לצרף את ברכתי.

אני מזמין את השר רוני מילוא להשיב על ההצעה לסדר-היום.

השר לאיכות הסביבה ר' מילוא:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, ראשית, לעונג הוא לי לברך את חבר הכנסת יוסי גולדברג על נאוומו הראשון לאחר בחירתו לכנסת.

יוסי גולדברג הוא כאמת אחד מחברי הכנסת שקל במיוחד לברך אותם, כי אני משוכנע שכל ברכה שאברך היא ברכה שמקובלת על כל חברי הכנסת, לא על רובם אלא על כולם. יוסי הצטיין בתחום שמקובל על כל חברי הכנסת, והוא התחום של המערכה על הגנת יישובי קו העימות בצפון הארץ. כיושב-ראש יישובי קווי העימות, כיושב-ראש המועצה המקומית מטולה, ובעצם כמי שעמד במשך שנים ארוכות בראש המאבק למען ביטחונם ושגשוגם של יישובי קו העימות בצפון.

לכן, אני משוכנע בהחלט בכך שאני מבטא את דעתם, את תחושתם ורגשותיהם של כל חברי הכנסת, כאשר אני מברך אותו ברכות חמות מכל הלב לרגל בחירתו לכנסת ופעולתו למען יישובי קו העימות.

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, ריבוי ניסיונות הפיגוע מגבול לבנון ביישובים הקרובים לקו הגבול מעיד בעליל על ייחודם של יישובים אלה.

צה"ל ומערכת הביטחון ממונים על הגנת היישובים משני היבטים: מניעת פיגועים מעבר לגבול וסיכולם — פעילות רבה זו הוכתרה עד עתה בהצלחה, ונקווה כי כך יהיה גם בעתיד — והגנת היישובים ותושביהם. הפעילות השנייה דומה בעצם

הצפון. 30 חוליות של מתאבדים למיניהם נשלחו במטרה לבצע רצח ביישוב אזרחי לאורך הקו, ורק לאחר מכן לקחת בני ערובה למטרות מיקוח.

רק מי שחי בצפון מבין את המשמעות של קטיושה בודדת שנופלת בשדה, או כפי שלפעמים זה מופיע בתקשורת — ברצועת הביטחון, ושל קטיושה שנופלת במרכזו של בית-ספר וגורמת לעשרות או למאות מרוגים. אין זה עניין של חוכמה ולא עניין של תכנון אסטרטגי כלשהו. ידידי, מי שמשמע בעניינים אלה הצהרות יודע שזה רק עניין של מזל, והמזל בלבד הוא שמפריד בין רצח המוני לבין מצב של קיום חיים נורמליים במצב הבלתי-נורמלי, כפי שאני מציג אותו בפניכם.

תושבי הצפון עומדים מול איומים, כפי שראו חלק מחברי הכנסת אתמול ושלשום בטלוויזיה. כשאנחנו מדברים על גזרת אקלים-אל-תופה, או מאתנו מדברים על ג'בל סאפי, אנחנו מדברים על מרחק של קילומטרים ספורים, לא עשרות קילומטרים, מבתי תושבי הצפון. כדיוק מול האיומים האלה של אותם גורמים עומדים התושבים האזרחים בגבול הצפון.

אין ספק שצה"ל, פיקוד הצפון, אנשי מערכת הביטחון, עושים ופועלים, ואנחנו תושבי הצפון מלאי הערכה לכל מה שנעשה. אבל, חיייהם של תושבי הצפון אינם חיים אזרחיים. תושבי הצפון נושאים בנטל המשימה כחלק מאנשי המילואים המשרתים שם תקופה קצרה. השוני הוא בסיסי. זה ביתנו במדינת ישראל, שם אנו רוצים לגדל את ילדינו, שם אנו רוצים לקיים חיים אזרחיים נורמליים, כפי שזכאי להם כל אזרח במדינת ישראל. אבל זוהי המציאות.

יש לנו ניסיון רב בקיום חיים אזרחיים נורמליים במצב לא-נורמלי זה. מתוך ניסיונו אנחנו יודעים, שמורל אזרחי הוא הבסיס לקיום חיים אזרחיים בפינות מיוחדות אלה. בלי חוסן כלכלי, בלי חוסן חברתי וכלי חוסן ביטחוני, כל מחיר שנשלם יהיה מחיר כבד מנשוא.

אני זוכר את הקולות שנשמעו: להוציא את ילדינו מהבזן הלבנוני. חבל שחבר הכנסת יוסי שריד לא יושב פה.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
סלח לי, אני יודע — — —

יוסף גולדברג (הליכוד):

יופי, אני שמח מאוד. חיפשתי אותך, אני מעריך את זה שאתה נמצא פה.

היו"ר ד' שילנסקי:

הוא לא יושב פה, הוא עומד פה.

יוסף גולדברג (הליכוד):

חבר הכנסת יוסי שריד, כדאי שמי שלא יודע ידע, שאין שוני בין מה שהציג פה שר הביטחון בשבוע שעבר על פעילותה של חוליית אש"ף של ערפאת בחודש נובמבר, בכפר קלה, שהוא במרחק 800 מטר מביתי שלי, ופה הוא נקרא רצועת הביטחון, לבין החיכוך עם השיעים, כי הרי כולם יודעים ש-80% מהאוכלוסייה השיעית חיה כל חייה ברצועת הביטחון, או מה שנקרא רצועת הביטחון. זאת אומרת, שהחיכוך הוא מתמיד. זה אומר שבבזן ובסכנת הבזן אנחנו חיים לא חודש ולא חודשיים, לא שנה ולא שנתיים, לא יום ולא לילה, גם בליל ערפל ושלג, כל חיינו אנחנו מגדלים את בנינו במצב המיוחד הזה.

אגב, כשאני מדבר על איומי טרור בשלוש השנים האחרונות, הוא מבוצע ברובו על-ידי קבוצות רכות, שעיקרן

עדנה סולודר (המערך):

כבוד היושב-ראש, חברי הכנסת, מצאתי לנכון להעלות הצעה אחרת — והאפשרות היחידה בידי היא להציע להעביר את הנושא לדיון בוועדה — משני טעמים: א. רציתי פשוט לנצל את ההזדמנות לברך את חבר הכנסת יוסי גולדברג, שבמשך שנים אני, כמתיישבת ותיקה, מלווה את פעילותו בגבול הצפון, ולומר לו "ישר כוח" על כל מה שהוא עשה וכל מה שהוא יעשה בעתיד למען היישובים האלה.

ב. יוסי אמר פה, שרק מי שחי בצפון יכול להבין מה עובר על יישובי הצפון ומה אומרת נפילה אחת של קטיושה. רציתי לומר לו, שבזאת אינני מסכימה אתו. יושבים פה חברים, חברי כנסת ושרים שהיו רמטכ"לים ואלופי פיקוד צפון: יושבים פה חברים שמכירים את טעם הקטיושות, טעם שאיננו נשכח, ועד היום הם רגישים למתרחש באזור זה, ובכל פעם שהם קוראים ידיעה או שומעים על אירוע כזה בצפון הם מרימים טלפון לאותם יישובים מתוך דאגה למה שקורה בהם.

לדאבוני, ואמרתי זאת לא אחת בכנסת, יש רוטציה של קווי עימות. לדאבוני, גבול הלבנון, אין לו רוטציה בשנים האחרונות, ואת הטעם הזה כולנו טועמים.

אני חושבת שכולנו חייבים לתת גיבוי לנושא הזה. אני מציעה אומנם להעביר את הנושא לוועדה, אבל אני חושבת שמן הראוי לדון בו בעתיד במסגרת רחבה יותר.

הי"ר ש' וייס:

תודה רבה לחברת הכנסת עדנה סולודר. לפנינו שתי הצעות ומעט זמן, ואסביר מדוע, ואני מתנצל על שאלתי הקודמת. האם אתם מסכים, חבר הכנסת גולדברג, להעביר את הנושא לדיון בוועדה, כהצעתה של חברת הכנסת עדנה סולודר, או שאתה מעדיף דיון במליאה?

יוסף גולדברג (הליכוד):

דיון במליאה.

אני רוצה לחקן דברים שייחסה לי חברת הכנסת סולודר. אני דיברתי על קטיושה שפוגעת בבית-הספר ועל קטיושה שנופלת בשדה. לא אמרתי את הדברים שייחסה לי חברת הכנסת סולודר.

הי"ר ש' וייס:

זה יירשם בפרוטוקול. תודה על התיקון.

מי בעד הצעתו של חבר הכנסת יוסף גולדברג לקיים דיון במליאה בנושא שהוא העלה? מי תומך בהצעתה של חברת הכנסת עדנה סולודר, להעביר את הנושא לדיון בוועדה?

ה צ ב ע

בעד ההצעה לכלול את הנושא

בסדר-היום של הכנסת — רוב

בעד ההצעה להעביר את הנושא

לדיון בוועדה — מיעוט

ההצעה לכלול את הנושא בסדר-היום של

הכנסת נתקבלה.

הי"ר ש' וייס:

הנושא יידון במליאה. תודה רבה.

לפעילות הראשונה. פעילות שוטפת זו מבוצעת הן באמצעות שילוב היישובים במערכת ההגנה המרחבית והן באמצעות פעולות מיגון ומערכות שוטפות המשותפות גם למשרדי ממשלה אחרים, לבד ממשרד הביטחון.

אנו שואפים להגיע להגנה מרבית על תושבי קו העימות. אולם אנו יודעים שפעילות הביטחון השוטף והמתח הביטחוני שבו נתונים תושבי האזור משפיעים גם על שגרת חייהם, וכי נוסף על הבעיות הביטחוניות חייבים הן התושבים והן הרשויות הציבוריות בקו העימות להתמודד עם הריחוק ממרכז הארץ ועם הבעיות "הרגילות" שעמן חייבים להתמודד כל תושבי הארץ. בהן: מצוקה תקציבית, העדר משאבים, קשיי תעסוקה, החזרת חובות וכדומה.

ממשלת ישראל שמה דגש חזק בפיתוח הגליל בכלל ובפיתוח אזור קו העימות בפרט, כאשר הקו המנחה אינו רק אפשרות קיום אורח חיים נורמלי באזור זה אלא גם מעבר לכך — פיתוח יכולת ההתמודדות של אזור זה עם כוח המשיכה של אזורי הארץ האחרים.

טיפול הממשלה חייב להתרכז אפוא לא רק בשמירה על הקיים אלא גם במניעת הגירה שלילית וגם בהעדפה ברורה ומוצהרת של אזור קו העימות, כדי להופכו לאזור בעל כוח משיכה הן לתושבים ממרכז הארץ והן ליזמים שישקיעו בו.

בהתאם לקווים מנחים אלה הוקמו בעבר, ותוקמנה גם בממשלה החדשה, ועדת שרים וועדת מנכ"לים מיוחדות לטיפול ביישובי קו העימות. התקציבים שהוקצו ליישובי קו העימות לא קוצצו, והופנו תקציבים מיוחדים לטיפול בנושאים "בוערים" בתחומי הביטחון, החינוך, השיכון, הפנים והרשויות המקומיות והאזוריות, ותקציבים נוספים. קיימת הנחיית ממשלה ברורה לכל המשרדים הממשלתיים, להעניק עדיפות בטיפול ביישובי קו העימות.

ברור לנו כי הקשיים לא תמו ויש להתמודד עמם ולהתגבר עליהם.

הממשלה תעשה כל שביכולתה כדי לסייע ליישובי קו העימות להתגבר על מצוקתם, ולהפוך אזור זה, המבוך באנשים טובים ובנוף נהדר, לאזור פורח, גם מבחינה התיישבותית, ולאזור שבו יוכלו תושביו להתפתח כביטחון ובשלו.

אני יכול רק לתמוך בהצעת חבר הכנסת יוסי גולדברג לכלול את הנושא בסדר-היום של מליאת הכנסת, כפי שהוא הציע. בעצם אני מקבל את ההצעה כפי שהוגשה. תודה רבה. אדוני היושב-ראש.

הי"ר ש' וייס:

תודה רבה.

עדנה סולודר (המערך):

הצעה אחרת.

הי"ר ש' וייס:

זה חיוני? בבקשה.

עדנה סולודר (המערך):

ברוך-כלל לא שואלים אם זה חיוני.

הי"ר ש' וייס:

יש לנו פה בעיה. אני מתנצל. אחר כך אבהיר מדוע שאלתי. בבקשה.

1. הצעת חוק חסינות חברי הכנסת, זכויותיהם וחובותיהם (תיקון), התשמ"ט — 1988*

(הצעת חברת הכנסת ג' כהן)

צ'רלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

— — —

גאולה כהן (התחיה):

— — — שמעוררים בדיעבד את אויביה של המדינה. יתר על כן, נעשות עבירות על חוקים מפורשים שנחקקו במטרה להגן על ביטחון המדינה.

אדוני היושב-ראש, מאחר שאיני סבורה שללחץ, למשל, את ידו של ערפאת או לעשות מעשים או לומר דברים שיש בהם משום עידוד הפעילות של האויב או האיתניפאדה הם במסגרת מילוי תפקידו של חבר כנסת, ומאחר שרבו הפרצות בתחום זה, שהוא נוגע היום בתחום הפוליטי ובפרשנות פוליטית, הצעת תיקון החוק הזה באה להחזיר את שריון החסינות מעל עברייני החוקים האלה, הנוגעים לביטחון המדינה, כגון עבירות על חוק שמשמעותו איסור מפגשים עם אנשי אש"ף, כמו העבירה שנעשית היום בדיעבד ובריש גלי על-ידי ארבעה חברי כנסת, שמבחינתי הם ארבעה עבריינים על החוק הזה, שנסעו לפריס מתוך ידיעה מראש — —

צ'רלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
את מדברת על עבריינים?

חיים רמון (המערך):

— — —

צ'רלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
מפלצת מכוערת את.

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת צ'רלי ביטון, אני מבקש ממך, אתה בטוח שאתה רוצה שהמלים שהשמעת לפני רגע ייכנסו לפרוטוקול?

צ'רלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

— — —

גאולה כהן (התחיה):

מה זה חשוב מה שהוא אומר או לא אומר.

— — בדיעה מראש שהם ייפגשו עם נציגי האויב, כששר המשטרה אומר בתשובה על שאלות של חברי כנסת בנושא הזה, שכאן יש מקרה של חסינות טוטלית והוא לא יכול לעשות דבר.

שמעתי שהיתה חברת כנסת אחת, נדמה לי שזאת היתה אורה נמיר, שאמרה שהמדינה שקבעה את החוק של איסור מפגשים היא מדינה פחדנית. אני לא יודעת מהו אומץ הלב הגדול ללחוץ את ידו של ערפאת, אבל אני רוצה להגיד לכם, שאני באמת מפחדת. אני מודה באשמה, אני מפחדת מאש"ף. אני מפחדת מארגון המרצחים הזה, ואני מפחדת לחזק את כוחו של אש"ף, שמטרתו לחסל אותנו כמדינת ישראל.

צ'רלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
את מפחדת ממישהו? את רק מפחידה ילדים קטנים.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

— — —

היו"ר ש' וייס:

חברי הכנסת, אנחנו עוברים לנושא הבא, הצעת חוק ל"ב. אני מפנה בקשה מיוחדת הפעם, חברת הכנסת גאולה כהן. שר המשפטים צריך לייצג את הממשלה בהלוויה של מבקר המדינה לשעבר, המנוח יצחק טוניק, שהיה מבכירי המשפטים בארץ. זאת חובתו המוסרית וחובתו בתפקידו כשר המשפטים. מכיוון שהוא צריך להשיב על הצעת החוק, אני פונה אלייך בבקשה לתמצת את דבריך בתוקף הנסיבות המיוחדות האלה. אודה לך מאוד.

גאולה כהן (התחיה):

אם כך, שלא כדרכי, אקרא את הדברים.

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):

— — —

היו"ר ש' וייס:

הצעת חוק שחורר ממאסר, לא תידון היום. אני מתנצל על שלא הודעתי על כך.

הנושא שלפנינו הוא הצעתה של חברת הכנסת גאולה כהן, הצעת חוק חסינות חברי הכנסת, זכויותיהם וחובותיהם (תיקון), התשמ"ט — 1988. בבקשה, חברת הכנסת גאולה כהן.

גאולה כהן (התחיה):

חברי הכנסת, הצעת החוק שלי היא תיקון לחוק החסינות של חברי הכנסת. הסעיף הראשון, הרומניטי והמכריע בחוק הזה אומר כך: "חבר הכנסת לא יישא באחריות פלילית או אזרחית ויהיה חסין בפני כל פעולה משפטית בשל הצבעה או בשל הבעת דעה בעליפה או בכתב או בשל מעשה שעשה ככנסת ומחוצה לה אם היו ההצבעה, הבעת הדעה או המעשה במילוי תפקידו או למען מילוי תפקידו כחבר כנסת".

מהי כעצם המטרה של חוק החסינות? המטרה של חוק החסינות לא היתה לאפשר לחבר כנסת לעבור בחופשיות על החוק אלא למנוע שימוש הרעה של השלטונות בחוק. תפקיד החסינות הוא לאפשר חופש פעולה לחבר הכנסת ככנסת ובמוסדותיה וחופש פעולה בהצגת עמדותיו בפני הציבור בישראל, כדי להסביר ולשכנע.

אדוני היושב-ראש, החסינות הטוטלית הזאת, כפי שהיא קיימת היום, צומצמה בנושא עבירות תנועה לפני כמה שנים; החסינות הטוטלית הזאת, ככל הנושאים הקשורים בביטחון המדינה, לא רק עברה את הגבול הלגיטימי של מטרתה אלא אנחנו עומדים היום בפני מציאות שבה נאמרים דברים ונעשים מעשים שפוגעים בדיעבד בביטחונה של מדינת ישראל. אני מרגישה את המלה בדיעבד, כי הבעיה שלי היא לא הכוונות אלא התוצאות של המעשים. במישור הפוליטי חשובה הכוונה ולא התוצאה, שפונעת בדיעבד בביטחונה של מדינת ישראל ומעוררת, בדיעבד, את אויביה של המדינה — — —

השר מ' גור:

חשובה הכוונה ולא התוצאה?

גאולה כהן (התחיה):

חשובה התוצאה ולא הכוונה. כוונה חשובה בבית הכנסת. ככנסת חשובה התוצאה.

היו"ר ש' וייס:

אתה כבר העירות את זה וזה נרשם בפרוטוקול. זה נרשם בהיסטוריה.

גאולה כהן (התחיה):

— — — כי לפחות הייתי אומרת, שפה יש בכל זאת סיוג אחר, פרשנות: הנה, חברת הכנסת שולמית אלוני, אחת מאלה שיצאו לפריס, אמרה שבמצע של ר"צ כתוב, שאם אש"ף ישתנה, ולכן היא מדברת אתו. חברת הכנסת אלוני ויתרה על מה שהוא בעצם כוחה של חברה דמוקרטית, שהיא מדברת כל כך הרבה עליה — זכותה לשכנע את הכנסת ואת הממשלה שצריך לדבר עם אש"ף. עד פה זכותה, אבל לא לקחת לעצמה את הסמכות לדבר בעצמה עם אש"ף. לפי המצע של ר"צ. המצע של ר"צ יותר חשוב מחוקי מדינת ישראל.

אדוני היושב-ראש, הפיחות הדוהר שקיים היום בנושא הציונות בכלל ובהתייחסות אל נושא הביטחון בפרט הוא הוא שגרם להרבה מאוד סימני שאלה ולפרצות בפירוש המושג "במילוי תפקידו". לכן יש צורך דחוף וחיוני, ואולי גם קיומי, שהכנסת תקבע בצורה חד-משמעית שעבירות ביטחוניות אינן כלולות במושג זה של "מילוי תפקידו".

על המצוקה בפירוש "מילוי תפקידו" כבר עמדה השופטת בן-פורת במשפטו של חבר הכנסת מוחמד מיעארי.

היו"ר ש' וייס:

אני מבקש לסיים. הזמן הפורמלי חלף. אני מבקש לסיים.

גאולה כהן (התחיה):

עוד שתי דקות.

היו"ר ש' וייס:

לא, הפעם את חסימי. אני מבקש. הבטחת לקצר.

גאולה כהן (התחיה):

לא נתת לי מלכתחילה, אתה מגביל אותי. אני מכבדת בהחלט את רצונו של שר המשפטים להשיב, אבל אני לא יכולה לנמק כשאתה מצמצם את האפשרות שלי לעשות זאת.

היו"ר ש' וייס:

אני מבקש. אני ניכיתי את זמן ההפרעות.

גאולה כהן (התחיה):

אני מסכמת. לא אצטט מדברי הגברת בן-פורת. אומר רק שהיא עמדה על המצוקה הזאת. משפטנים רבים עומדים על המצוקה הזאת. גם שר המשפטים הנוכחי, שהיה אז חבר כנסת, שאל אם עלינו לעשות משהו בעניין הזה. זה היה בדיון שהתקיים בכנסת והוא שאל את שר המשפטים האם חבר כנסת חסין לגבי הגשת תביעה נגדו והאם עלינו לעשות משהו בעניין הזה. זה היה ב-22 באוקטובר 1985. ושר המשפטים דא ענה שהבעיה כאן — — —

היו"ר ש' וייס:

חברת הכנסת גאולה כהן, את לא יכולה להתעלם הפעם מהוראתי. אני מבקש. בבית הזה כולם שווים.

גאולה כהן (התחיה):

אל תתרגש כל כך ותן לי לסיים את דברי.

היו"ר ש' וייס:

אני מתרגש. פה יהיה שוויון לכולם. אין שום הפליה.

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת צירלי ביטון, אני מבקש ממך, זה מספיק בהחלט למנה אחת.

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
היא עוד מפחדת.

היו"ר ש' וייס:

בסדר, אבל כבר אמרת את זה פעם אחת.

גאולה כהן (התחיה):

אני מפחדת מאש"ף, והמדיניות שלי היא לחסל אותו. אין עם שאיננו מפחד מהאויב שלו. אני מפחדת מן האויב. אם אני מפחדת, לא אצא למלחמה נגדו.

השר מ' גור:

מתוך פחד עושים דברים חסרי-אחריות.

גאולה כהן (התחיה):

לא נכון, אשרי המפחד ממי שרוצה להשמיד אותו, אחרת אתה לא תתגונן מפניו.

היו"ר ש' וייס:

חברת הכנסת גאולה כהן, סליחה, אני מבקש. אדוני השר, חבר הכנסת צירלי ביטון, חבר הכנסת רן כהן, זמננו כאמת מצומצם. אני חושב שאתם מיציתם את העניין. זה שלב טרומי, ותהיינה לכם עוד הרבה הזדמנויות לטפל בנושא.

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אני מצטער, מן הראוי שהיא תרד משם.

היו"ר ש' וייס:

אני חושב שמציתים את קריאות הביניים.

גאולה כהן (התחיה):

אדוני היושב-ראש, אני באמת משתדלת לקצר.

היו"ר ש' וייס:

אני מאוד מבקש. הסברתי שיש סיבה אנושית מאוד, ואני מבקש להתחשב בה.

גאולה כהן (התחיה):

חוק החסינות הטוטלית שלנו נחשב לפרה קרושה — כי חוק החסינות כחוק חסינות כבר צומצם ביחס להרבה עבירות נוספות, כפי שאמרתי, לגבי עבירות תנועה — אם כי לא עבירות תנועה לחוץ-לארץ, כפי שקורה עכשיו בנסיעה של חברי הכנסת שהזכרתי. כשהמחוקקים, האבות המייסדים, קבעו את הנוסחה של החסינות הזאת ואת המושג "במילוי תפקידו" ב-1951, כשהמדינה רק קמה, הם לא העלו על דעתם פרשנות פוליטית לגיטימית, שבה עבירה על חוקי ביטחון, או עזרה למי שמוגדר על-ידי החוק כאויב, היא קידום הביטחון של המדינה. הם לא העלו זאת על דעתם כפי שלא עלה על דעתם לסייג את חוק החסינות לגבי חבר כנסת ששודר, גזול, או אונס קטינה — זה לא "במילוי תפקידו".

חיים רמון (המערך):

— — —

גאולה כהן (התחיה):

אם מישהו יגיש חוק כזה, אני אצביע בעד הגבלה כזאת. מכל מקום, הם לא העלו על דעתם — — —

חיים רמון (המערך):

— — —

גאולה כהן (התחיה):

בשיקול דעת ובמבט כולל, ולא על רקע מקרה אחד, חמור ככל שיהיה. המצבים משתנים, הרוח משתנה, והחסינות לעולם עומדת — וכך היא צריכה להיות.

גאולה כהן (התחיה):

חיים רמון (המערך):

היו"ר ש' וייס:

חברי הכנסת גאולה כהן וחיים רמון, אני מבקש מאוד לאפשר לשר לסיים.

גאולה כהן (התחיה):

חיים רמון (המערך):

היו"ר ש' וייס:

חברת הכנסת גאולה כהן, חבר הכנסת חיים רמון, אני איאלץ לקרוא אותך לסדר, וזה יהיה מאוד לא נעים. חברת הכנסת גאולה כהן, היתה לכם הזדמנות יוצאת מן הכלל לכטא את כל הרעיונות כאן, בעיקר לחברת הכנסת גאולה כהן.

שר המשפטים ד' מרדור:

לאור המצב שישראל נמצאת בו — — —

צחי הנגבי (הליכוד):

למה אתה מגן על עבריינים?

חיים רמון (המערך):

עמיר פרץ (המערך):

היו"ר ש' וייס:

חברי הכנסת, חבר הכנסת עמיר פרץ, חבר הכנסת צחי הנגבי, חבר הכנסת חיים רמון, אני איאלץ לקרוא אותך לסדר, אף שאתה ראש סיעתי. חבר הכנסת רן כהן, אני איאלץ לקרוא אותך לסדר.

פסח גרופר (הליכוד):

אתה רק מאיים.

היו"ר ש' וייס:

זו טרומפ-אזהרה, לפעמים אני גם מממש את זה. אין בי שום חדווה לבצע זאת.

שר המשפטים ד' מרדור:

לנוכח המצב שבו שרויה מדינת ישראל, המותקפת שנים רבות מחוץ לגבולותיה וגם בתוכה, יש חומרה מיוחדת בעבירות המסכנות את ביטחון המדינה. הייתי מבין בהחלט הצעה שבאה להוציא שורה שלמה של עבירות מגדר החסינות, ובכללן גם עבירות ביטחון.

בכל זאת הייתי מבקש לשאול, כשקוראים את ההצעה המונחת לפנינו: האם המצעים קראו בדיוק את מה שהם מציעים? מקרה רצח אינו מוציא מגדר החסינות, שוחד אינו מוציא מתוכה. מי מוצא? למשל, עובד ציבור או חבר הכנסת — חברת הכנסת גאולה כהן, אולי תנסי לעשות כמוני ולשמוע את מה שנאמר?

גאולה כהן (התחיה):

— — —

לכן אני פונה אליך, אדוני שר המשפטים של היום, להיות מודאג כפי שהיה חבר הכנסת דן מרידור מודאג אז בנושא הזה, וגם אם זה לא עניינה של הממשלה לדאוג לנושא החסינות ולעניינם של חברי הכנסת, לפחות לתמוך מוסרית בצורך של צמצום החסינות.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה. אני פונה לחברי הכנסת: זה בלתי אפשרי שתתעלמו מההוראות כאן. לא אפלה לטובה חבר כנסת כלשהו, גם אם הוא מתעלם מההוראות.

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

קודם אתה מפלה לטובה, ואחר כך אתה אומר שאין אפליה.

היו"ר ש' וייס:

אין שום אפליה. יש פה זמנים קבועים. אין שום יתרון לאיש. אינני יכול להוריד בכוח חבר כנסת מהדוכן.

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אותי הרצאת בכוח.

היו"ר ש' וייס:

לא אני. בבקשה, אדוני השר.

שר המשפטים ד' מרדור:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מבקש להודות ליושב-ראש הישיבה, לחברת הכנסת גאולה כהן ולחברי הכנסת צוקר ובורג, שהסכימו לדחות את ההצעה האחרת עקב החובה המוטלת עלי לנסוע להשתתף בהלווייתו של יצחק טוניק, וזכרונו לברכה, ראש לשכת עורכי-הדין לשעבר ומבקר המדינה לשעבר. תודה.

קיום החוק צריך להיעשות על-ידי הכלל, קודם כול על-ידי המחוקקים. כיבוד החוק נבחן בעיקר כאשר החוק אינו מוצא חן בעיני האדם שהוא חל עליו, לא כשהוא מוצא חן בעיניו. אפשר ללכת עד סוקרטס והדיאלוגים של אפלטון בעניין הזה. לא אביע כל דעה לגבי מה שקורה עכשיו, בוודאי לא בתפקידי הנוכחי, אבל אין ספק, שבין שיש חסינות ובין שאין חסינות, החובה לקיים את החוקים שהביט הזה מחוקק מוטלת קודם כול על חברי בית-המחוקקים.

נראה לי, שמשקבעה הכנסת בחוק משנת התשי"א את היקף החסינות המהותית של חברי הכנסת, להבדיל מהחסינות הדיונית, אין הממשלה צריכה, בדרך כלל, ליטול חלק מרכזי בדיון על הצעות חוק הבאות לסייג את החסינות או לשנות את היקפה. דיון זה מן הדין שיערך על-ידי חברי הכנסת כראות עיניהם, שהרי לא נועדה החסינות אלא לשרת את חברי הכנסת, והשרים בכללם, במילוי תפקידם.

לכן אעיר הערות מספר על ההצעה המונחת לפנינו, אבל לא אציע שום הצעה, כי הממשלה, לפי הבנתי, אינה צריכה להציע הצעות בנושא הזה.

יש אומרים, שהגזמנו בהיקף החסינות בכך שהיא חלה על מעשה של חבר הכנסת שנעשה לא רק עקב מילוי תפקידו, אלא גם למען מילוי תפקידו. אנחנו זוכרים שהביטוי הזה נדרן בהרחבה כפסק-הדין של בית-המשפט העליון בעתירתו של חבר הכנסת מינצ'ר, וראינו אילו קשיים הועמדו אז.

אשר להצעה המונחת לפנינו: אם צריך לצמצם את החסינות, וייתכן שצריך לצמצם אותה, מן הראוי לעשות זאת

אילו חשבה שהחוק, כפי שהוא היום, אוסר גם על חברי הכנסת לקיים את המפגשים האלה. פירושו של דבר, שהמפגשים המתנהלים עכשיו, ועוד יתנהלו, הם חוקיים בעליל.

חנן פורת (המפלגה הדתית הלאומית):

— — —

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת חנן פורת, מכאן ואילך הקריאה היא על חשבון חבר הכנסת שריד. יוסי, זה אחר כך, באופן פרטי. יש לו בסך הכול שלוש דקות, ואי-אפשר להפריע עכשיו.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אני לא אשיב לך על השאלה. יש לי שלוש דקות, ויש לי דברים חשובים יותר מאשר להשיב לך, האמן לי.

הערה שנייה — במצע ר"צ מודיעה תנועתי באופן פומבי ומוסמך, שהיא בעד דיאלוג עם אש"ף על בסיס של הכרה הדדית. אש"ף קיים לאחרונה את התנאי של הכרה בישראל, אימוץ 242 והתנערות מהטרור. עכשיו מוטלת עלינו החובה המוסרית והציבורית להגשים את מצענו, שאם לא כן אנחנו מועלים בהתחייבות שלנו לציבור בוחרינו. לו היה פגם חוקי במצע שלנו, היה צריך להוציא את תנועתנו מחוץ לחוק. נראה אתכם מרהיבים עוז ומנסים לעשות זאת. אם אין פגם חוקי במצענו, אי-אפשר לאסור עלינו להגשים את המצע ולקיים את התחייבותנו הלכה למעשה. אני מודיע כאן, כי יש בדעתנו לעמוד במחויבות שנתנו לציבור שנתן בנו את אמונו, ואין איש בבית הזה שרשאי למנוע זאת מאתנו.

היו"ר ש' וייס:

מה הצעתך, חבר הכנסת שריד?

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

להסיר את ההצעה. אמרתי זאת במשפט הראשון.

היו"ר ש' וייס:

חברת הכנסת גאולה כהן, מאחר שזאת הצעת חוק ומאחר שיש הצעה להסיר את הצעת החוק, יש לך זכות להגיב בשלוש דקות. ואני מבקש שוב להקפיד על הזמן ולמנוע אחר כך תקלות.

גאולה כהן (התחיה):

חברי הכנסת, אני רוצה לנצל את הדקות העומדות לרשותי כדי לקרוא מה אמרה השופטת בן-פורת בנושא שהועבר אליה, כשהוסרה חסינותו האחרת של חבר הכנסת מוחמד מיעארי בגלל השתתפותו באספה לזכרו של קוואסמה, איש אש"ף. הוא השתתף בהפגנה, ואז הסירה ועדת הכנסת את חסינותו האחרת והנושא נדון בבג"ץ. השופטת מרים בן-פורת היתה בדעת מיעוט, והיא אמרה את הדברים הבאים: אקרא רק שני משפטים מהדברים שאמרה: "נשאלת השאלה כלום מתיישבת השתתפות פעילה בהפגנה כזאת" — שהיא מכנה אותה "הפגנה של עידוד לאויבי המדינה", ואת ההשתתפות שלו באותה אספה "עידוד לאויבי המדינה" — "עם מעמדו של חבר בית-המחוקקים של מדינת ישראל? כלום ניתן לומר שזו פעילות במילוי תפקידו או למען מילוי תפקידו כחבר כנסת?" והיא ממשיכה: "ככל שהרבייתי להרהר בדבר, כן התחזקה בי הדעה, שהתשובה היא בלאו מוחלט. תפקידו של חבר כנסת והשתתפות בהפגנת עידוד לאויבי המדינה הם תרחיב דסתרי."

עוד אומרת השופטת לשעבר בן-פורת במסקנותיה: "התנהגות המביעה תמיכה בהנהגתו של ארגון עוין" — ומה זה מפגש עם אש"ף אם לא תמיכה בהנהגתו של ארגון עוין?

שר המשפטים ד' מרידור:

עובר ציבור שהתירשל בשמירת ידיעה שהגיעה אליו בתוקף תפקידו מוצא מגדר החסינות. אם הוא מקבל שוחד — לא, זה — כן.

לפי ההצעה הזאת, חבר הכנסת שייכנס, נניח, ללא רשות למדינה כמו אלג'יריה — יוצא מגדר החסינות. מעשה הריגה או שוחד — לא.

גאולה כהן (התחיה):

— — —

היו"ר ש' וייס:

סליחה, חברת הכנסת גאולה כהן.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

מה המופרעות הזאת? אי-אפשר להגיד משפט בלי הפרעה?

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת יוסי שריד, ככל הידוע לי, יש לך הצעה אחרת. באותה הזדמנות תוכל לבטא במרוכז את עמדתך. אני יודע שאתה יודע לעשות זאת. חברת הכנסת גאולה כהן, גם לך יש עוד הזדמנות להגיב, לפי התקנון. אני מבקש לשמור את התגובות להזדמנות הזאת.

שר המשפטים ד' מרידור:

לכן, דעתי היא שנושא החסינות צריך להידון. אני נוטה לומר, שהיום היא רחבה מאוד, רחבה מדי. אני מסכים עם הטענה שעבירות ביטחון, לא כל עבירות הביטחון, עבירות ביטחון רציניות וחמורות, מן הדין שנשקול את הוצאתן מחוץ לחסינות — לא לבדן, עם עבירות אחרות, חמורות לא פחות. אילו היתה הצעה כזאת, הייתי, כחבר הכנסת, לא כחבר הממשלה, שמח לאמץ אותה מייד. הצעה כזאת אינה מונחת היום לפנינו.

עד כאן הערותי. אין לממשלה עמדה בעניין הזה, כשם שאין לה עמדה בעניין חסינות חברי הכנסת בכלל. תודה.

היו"ר ש' וייס:

הואיל ואין לממשלה עמדה, יש, כמובן, אפשרות להצעה אחרת. חבר הכנסת יוסי שריד ביקש רשות להציע הצעה אחרת.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

— — —

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת מנחם פרוש, השר כבר כאן, ולא טוב לשאול כך. תעשה זאת באמצעות פתק.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

אני מתנגד חריף לחוקי הכנסת, אני מעדיף את חוקי התורה — — —

היו"ר ש' וייס:

סליחה, חבר הכנסת מנחם פרוש, הצעה אחרת עכשיו.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אדוני היושב-ראש, אני ממליץ להסיר את הצעתה של חברת הכנסת גאולה כהן מסדר-היום, ואני מבקש להעיר שתי הערות.

הערה ראשונה: הצעת התיקון מהיום מלמדת שהמצב החוקי הקיים אומנם מאפשר לחברי הכנסת להיפגש עם אנשי אש"ף. חברת הכנסת גאולה כהן לא היתה טורחת להציע תיקון

ועידודו? — "ארגון השואף להרוס את מדינת ישראל, אינה מתיישבת עם הנאמנות שחב חבר כנסת למדינה".

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה. אתם רואים שגם במסגרת הזמן הקצוב אפשר לומר הכול.

חברי הכנסת, אנחנו עוברים להצבעה. לפנינו הצעה לקבל את הצעת החוק, והצעתו של חבר הכנסת שריד להסיר את הצעת החוק מסדר-היום.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

היו"ר ש' וייס:

לממשלה לא היתה עמדה קונקרטית. היתה כאן עמדה שהוצגה עליידי השר, אבל לא לגבי ההצבעה עצמה.

עמנואל זיסמן (המערך):

עמדת השר היתה ברורה.

שמעון שטרית (המערך):

אדוני היושב-ראש, אני רוצה להסביר למה אני מצביע נגד, כדי שלא יחשבו שאני מסכים לזה שאורה נמיר — — —

גאולה כהן (התחיה):

היו"ר ש' וייס:

חברת הכנסת גאולה כהן, הוא פנה אלי.

גדעון גדות (הליכוד):

היו"ר ש' וייס:

אני רוצה להשיב בקיצור, ולא אפשר לשאול עוד שאלות. חבר הכנסת פרופסור שטרית, יש תקנון, תהיה לך בכנסת הזאת הזדמנות להשפיע עליו ולעצב אותו בצורה אחרת.

שמעון שטרית (המערך):

אנחנו יודעים את התקנון, בכל זאת ראיתי שהרבה פעמים לא נוהגים על-פי התקנון.

היו"ר ש' וייס:

במקרה זה, חברי הכנסת, זה היה בדיוק על-פי התקנון, ואנחנו מצווים לנחש על-פי הצבעתנו מה הם עמדותינו. גם זה קורה לפעמים בחיים הפוליטיים. בזה נגמר הסימפוזיון, ואנחנו עוברים להצבעה.

עמנואל זיסמן (המערך):

השר אמר שהוא נגד החוק.

היו"ר ש' וייס:

ידידי חבר הכנסת עמנואל זיסמן, אל תתווכח.

עמנואל זיסמן (המערך):

שר המשפטים אמר שהוא נגד החוק, ואתה אומר שלממשלה אין עמדה.

היו"ר ש' וייס:

שר המשפטים קבע בסוף דבריו, שאין עמדה קונקרטית של הממשלה לגבי ההצעה הזאת. הוא הביע את חוות הדעת האישית שלו. פירושים אתן אחר כך במסגרת שיעורים פרטיים. אינני יכול לתת כאן כל הזמן פירושים.

השר מ' גור:

השר אמר, שאילו הובאה הצעה כפי שהוא פירט, הוא היה תומך בה. לא הונחה הצעה כזאת. כל מי שהקשיב יכול היה להבין מה עמדתו.

היו"ר ש' וייס:

חברי הכנסת, אין סתירה בין מה שאומר השר מרדכי גור לבין מה שאני אמרתי. יש פה השלמת הבהרה ועצה. בזה נגמר הסימפוזיון.

אני מבקש מחברי הכנסת אברהם שוחט וגדעון גדות למנות את קולות המצביעים. אנחנו עוברים להצבעה. מי תומך בהצעה — — —

חיים רמון (המערך):

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת רמון, אני מבקש לא להפריע בזמן ההצבעה. עמדותיך לגבי החוק הזה ידועות.

יגאל הורביץ (הליכוד):

חיים רמון (המערך):

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת רמון, אני קורא אותך לסדר, עם כל אי-הנעימות. אתה מתעלם לגמרי מן השולחן הזה.

מיכאל איתן (הליכוד):

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת מיכאל איתן, שב בבקשה.

חיים רמון (המערך):

היו"ר ש' וייס:

חברי הכנסת איתן ורמון, אני מבקש שתפסיקו. חבר הכנסת חיים רמון, אני קורא אותך לסדר פעם שנייה. מה קורה פה? אי-אפשר לקיים כבית הזה הצבעה? אם כך נתחיל את הקרנציה, איך נסיים? אני מבקש לא לדבר בזמן ההצבעה. חבר הכנסת מיכאל איתן, אני קורא אותך לסדר. אי-אפשר כך.

מיכאל איתן (הליכוד):

תקרא לסדר את חבר הכנסת רמון.

היו"ר ש' וייס:

קראתי לו פעמיים, ואל תעיר לי.

חברי הכנסת, אנחנו עוברים להצבעה. מי תומך בהצעת החוק של חברת הכנסת גאולה כהן?

ה צ ב ע

בעד ההצעה להעביר את הצעת

החוק לדיון מוקדם בוועדה — 30

בעד ההצעה להסיר את הצעת

החוק מסדר-היום — 30

היו"ר ש' וייס:

רבותי, התוצאות הן 30:30. ההצעה להעביר את הצעת החוק של חברת הכנסת גאולה כהן לדיון מוקדם בוועדה לא התקבלה.

ז. הודעת יושב־ראש ועדת הכספים

הי"ר ש' וייס:

הצעת חוק זו היא הצעתו של חבר הכנסת פסח גרופר. היא נדונה בקריאה ראשונה ביום כ"ה באדר התשמ"ח, 14 במרס 1988, והועברה לוועדת הכספים.

כידוע, אם תוך שבועיים לא תוגש לכנסת מטעם סיעה הצעה שדין הרציפות לא יוחל על הצעת חוק זו, או אם תוגש ותידחה, תמשיך ועדת הכספים לדון בהצעה.

הי"ר ש' וייס:
תודה רבה.

חברי הכנסת, הודעה מטעם ועדת הכספים. אני מזמין את חברת הכנסת עדנה סולודר למסור את ההודעה לכנסת, ואחר כך נחזור לסדר־יומנו — מערכת הבריאות בישראל.

עדנה סולודר (מטעם ועדת הכספים):

כבוד היושב־ראש, חברי הכנסת, על־פי חוק רציפות הדיון בהצעות חוק, התשכ"ה — 1964, ועל־פי החלטת ועדת הכספים מיום ה' בשבט התשמ"ט, 11 בינואר 1989, אני מתכבדת להודיע לכנסת על רצונה של ועדת הכספים להחיל דין רציפות על הצעת חוק מס רכוש וקרן פיצויים (תיקון מס' 21), התשמ"ח — 1988.

ח. הצעות לסדר־היום

מערכת הבריאות

שמואל הלפרט (אגודת ישראל):

— — —

הי"ר ש' וייס:

אתה רוצה להציג אותה בכל זאת.

האם בעקבות רצונו של חבר הכנסת הלפרט יש שינוי בעמדה?

אברהם רביץ (דגל התורה):
אם כן, גם אני.

הי"ר ש' וייס:

זה לא ימנע מחברים אחרים, תוך פרק זמן סביר, להעלות את הנושא מחדש, ואנחנו בוודאי ניתן לו תשומת לב.

יאיר לוי (התאחדות הספרדים שומרי תורה):
חבר הכנסת הלפרט אולי מוכן לשקול.

הי"ר ש' וייס:
מוכן לשקול?

שמואל הלפרט (אגודת ישראל):
לא.

הי"ר ש' וייס:

אם כן, אני מזמין לפי הסדר את הראשון, חבר הכנסת אברהם רביץ.

אברהם רביץ (דגל התורה):

אדוני היושב־ראש, חברי הכנסת, אדוני שר הבריאות, אני מבין אותך על תפקידך ואני חושב שהדברים אשר ייאמרו כאן לא יהיו דברי ביקורת. עדיין לא הגיעה שעת הביקורת, אבל — אולי קצת דברי הדרכה לעתיד.

אדוני שר הבריאות, אנו עוסקים בכעיה שהיא החשובה ביותר בחיינו, היינו — בעצם החיים ובהתייחסות שלנו אל החיים כאחד מהיסודות של תפיסת היהדות, עד כדי שימוש במטבע הלשוני "קדושת החיים", וביחס שלנו אל המופקים על שמירת החיים, הלוא המה רופאי ישראל ומערכת הבריאות בכללותה.

יש רק מקצוע אחד מכל מקצועות החיים אשר האדם מופקד עליו על־פי התורה, והוא מקצוע הרפואה, אשר היהדות רואה בו יותר ממקצוע — שליחות, שליחות שהרופא עושה

הי"ר ש' וייס:

אנחנו עוברים לנושא הבא. הנושא הוא הצעות לסדר־היום מס' 36, 65, 79, 119 ו־134, בנושא: מערכת הבריאות בישראל. אני רוצה להודיע, למען הסדר הטוב, שהופנתה בקשה משר הבריאות לכמה חברי כנסת, שתיתן לו אפשרות להתארגן, שבוע־שבועיים, כדי שהוא יוכל להביא תשובה יותר נמרצת, לאחר שיהיה לו ניסיון־מה במשרדו. חלק מחברי הכנסת קיבלו את ההצעה, וחלק לא, ועל כן אנחנו צריכים לקיים את הדיון. אני, כמובן, יכול לפנות כאן לחברי כנסת אחרים ולשאול אם הם רוצים להתאזר בסבלנות ולגרום לכך — — —

אברהם רביץ (דגל התורה):

— — —

הי"ר ש' וייס:

אז יהיה דיון בתוך השבועיים. זאת לא חובה, זו פשוט התייעצות.

אברהם רביץ (דגל התורה):
אם אני היחיד, אני מוכן.

הי"ר ש' וייס:
אני אשאל.

יאיר לוי (התאחדות הספרדים שומרי תורה):
אדוני היושב־ראש, גם אני, כאחד מבעלי הצעה, חושב שכדאי לתת לשר הנמרץ והיעיל תקופת רגיעה.

הי"ר ש' וייס:
האם גם חבר הכנסת רביץ מצטרף לרעיון?

אברהם רביץ (דגל התורה):
כן.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אני יכול להצטרף לבקשה הזאת שלך בתור בעל ניסיון של ארבע שנים הידוע שזה לא יעזור.

הי"ר ש' וייס:
זה האיש עם הניסיון, יש לו הרבה שעות בריאות בבית הזה, לרן כהן.

חבר הכנסת שמואל הלפרט, אני לא לוחץ, אני רק שואל. אם יש ברצונך, אתה יכול לשאת את ההצעה לסדר־היום שלך.

אברהם רביץ (דגל התורה):
אני מכבד את דבריך, אדוני היושב-ראש, ואדלג על כמה דברים שהייתי רוצה לאומרם, כרמה האידיאית של העניין.

הי"ר ש' וייס:

תהינה עוד הרבה הזדמנויות, ביחוד בנושא זה.

אברהם רביץ (דגל התורה):

אעבור לתכלית הדברים ולהצעותי.

אנו מציעים כי תקום ועדה פריטטית, בהשתתפות נציגי ההסתדרות הרפואית והמעסיקים, תמורת הסכמת הרופאים לכך שיעוגן בחוק שהם מוותרים על זכות השכיחה, כפי שהיא מנועה מהמשרתים בכוחות הביטחון, כצבא ובמשטרה; בשכר זה ובהסכמה יוצמד שכרם של הרופאים לכל מגזר שיוסכם עליו בוועדה או, לסל שכר הבנוי משקלול כמה מגזרים, כדי ששכרם יועלה אף שלא יושבת השירות הרפואי. הרופאים יזכו שמלאכתם תיעשה על-ידי אחרים. יזכה עם ישראל בבריאות ובשלווה, ולכל ישראל נאמר: "אבי געזונט", לבריאות.

הי"ר ש' וייס:

תודה רבה. לפרוטוקול — "אבי געזונט" פירושו: העיקר שניהיה בריאים. לפי התקנון אין כאן תרגום מידידי.

אברהם רביץ (דגל התורה):

"אבי געזונט" הפך להיות סלנג עברי.

הי"ר ש' וייס:

זה בסדר, אני האחרון שאתנגד לכיטיים כל כך יפים.

חבר הכנסת הלפרט, בבקשה.

חבר הכנסת יאיר לוי, מכיוון שכאן כולם "חוזרים בתשובה", האם גם אתה תרצה להעלות הצעה לסדר-היום?

יאיר לוי (התאחדות הספרדים שומרי תורה):

אשמח מאוד — — —

הי"ר ש' וייס:

טוב, בבקשה. אבל ברוצינו לפנות אליכם, הואיל ונושא זה יידון עוד כמה וכמה פעמים: האם תוכלו קצת לקצר? לפנינו עוד סדר-יום עמוס. אני אודה לכם מאוד. יש לכל אחד עשר דקות, ואינני בטוח שמי שיקצר יפגע בהכרח בנושא. בבקשה, אדוני.

שמואל הלפרט (אגודת ישראל):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, מאז כינוס הכנסת השתים-עשרה העליתי על סדר-היום את המצב בשירותי הרפואה בכלל ובכתי-החולים בפרט. עשיתי זאת בהתאם להוראתו של כבוד קדושת מרן האדמו"ר מוויז'ניץ שליט"א, אשר הביע בעבר פעמים מספר את דאגתו לנוכח המצב החמור, עד כדי פיקוח נפש, השורר במערכת הרפואה בגלל השביתות החוזרות ונשנות.

כאשר ביקר ראש הממשלה מר יצחק שמיר בבני-ברק לפני כשנה, הוא ביקר בבית האדמו"ר מוויז'ניץ, והוא העלה בפניו שוב את חומרת הנושא ודרש מראש הממשלה לפעול להפסקת השביתות בשירותי הרפואה.

מסיבה זו ראיתי לנכון, מייד עם כינוס הכנסת, להגיש הצעת חוק שתאסור שביתות בשירותי הרפואה, בדיוק כמו במשטרה ובצבא. הצעת החוק מחייבת את הגורמים הנוגעים בדבר לגשת לבזירות חובה, כדי לפתור את סכסוך העבודה הקיים ביניהם.

בציוריו של הקדוש ברוך הוא, כפי שנאמר בתלמוד במסכת בבא קמא, פ"ה, עמוד ב': "תנא דבי רבי ישמעאל, נאמר בספר שמות כ"א י"ט 'ורפא ירפא', מכאן שניתנה רשות לרופא לרפאות".

וכתב הרמב"ן, מגדולי הפרשנים והפוסקים הראשונים, שהיה דרך אגב גם רופא במקצועו, בספרו "תורת האדם" — עמוד מ"א, מהדרות שעוועל: "פירוש, שמא יאמר הרופא מה לי בצר הזה שמא אטעה ונמצאתי הורג נפשות בשוגג, לפיכך נתנה לו תורה רשות לרפאות". ולעומת זאת נאמר בהמשך של אותם דברי הרמב"ן: "כל רופא שידוע בחוכמה ומלאכה זו חייב הוא לרפאות, ואם מנע עצמו הרי זה שופך דמים". דברים אלה שישמו מקור לפסיקת השולחן ערוך, חלק יורה דעה, סימן של"ז, סעיף א'. ומרן בעל החזון-איש כתב: "כשאני לעצמי הנני חושב את ההשתדלות הטבעית כמה שנוגע לבריאות למצווה וחובה". ראה אגרות, חלק א', אגרת קל"ו.

אם כן, מחד גיסא, כוח עצום ניתן לרופא, לרפאות, והוא אינו נחשב להורג נפשות אם הוא טועה. ומאידך גיסא, אם מונע עצמו, הרי זה שופך דמים.

רבותי חברי הכנסת, למרות חובתו של הרופא לרפא ורצונו וחובתו של החולה להתרפא, אנו נמצאים זה שנים מספר במערכות של שביתות בכתי-החולים. אומנם, אדוני שר הבריאות קיבל כנראה ימי חסד, אבל עלינו להתבונן ולראות את אשר היה ולמנוע את אשר עלול להיות.

בחודש מרס השנה טען הפרופסור גור, מנהל מחלקת ניתוחי לב בכתי-החולים על שם שיבא, שבאותו שבוע של שביתת הרופאים מתו ארבעה חולים בגלל המתנה ארוכה לניתוחי לב, ושרת הבריאות דאז הבטיחה למנות ועדת חקירה. לפני למעלה מחצי שנה, בפתיחת הוועידה ה-12 של קופת-החולים הכללית, התריעה שרת הבריאות דאז, ואני מצטט: "ממשלה המתנכרת לבריאות העם ולא נותנת לנושא הבריאות עדיפות לאומית אין לה זכות קיום". אולם מה שקרה במשך התקופה הוא: החיים לחיות והמתים למות והשלווים להישליו.

והכואב מכול הוא, שכבר חדלנו מלהתרגש מסגירת כתי-חולים ומזעקות הכואבים מפקידה לפקידה. ברור לכולנו, חברי הכנסת, שאין הרופא רוצה לשבות. הוא רוצה לעבוד ולרפא. השביתה נכפית עליו, ולמען האמת אנו יודעים כולנו, שבסתר הוא גם מפר את השביתה. מצפוני של הרופא נפגע בעקבות השביתה והזהדותו עם תפקידו ועם סכלו של החולה הולכת ונפגמת משביתה לשביתה. רחמנים בני רחמנים הופכים אכזרים, וברור שעניין זה נותן אותותיו גם בהתנהגות החברה כולה, הנער, המבוגרים, בחיי היומיום, בכתי-ספר, במשפחה, בעבודה, ברחוב. היחס אל החיים בכלל ואל הזולת בפרט עלול להיפגע, ונמצא כי בעיה זו גולשת מתחומה והופכת בעיה חינוכית-חברתית כללית.

אדוני היושב-ראש, אני אקצר — — —

הי"ר ש' וייס:

ברשותך, וברוח טובה, ברוצינו להעיר לך: בדרך כלל, שתי דקות לפני סוף-הנאום, אני מאותת והאור נדלק מצד ימין, ואחר כך, כאשר הזמן חס, אני מאותת שוב, ואז נדלק האור מצד שמאל. כיוון שאתה מרבה להופיע מעל כימת הכנסת — ואגב, הופעתך הן מעניינות מאוד — אני פשוט מבקש ממך שתשים לב ללוחות, כי אותתתי לך כבר פעמיים.

נתונה במשבר אלא במצב חמור מזה, המכונה בפיו "מחלה כרונית". הסובלים ממנה הם כמובן החולים, אך גם נותני הטיפול הרפואי אינם רוויים ממנה נתת, שכן שכרם ירוד, וכדי להגיע לרמת הכנסה סבירה על הרופא לעבוד עבודה נוספת, מעבר לשעות העבודה המקובלות.

בעדותו של הפרופסור חיים דורון, היושבי-ראש לשעבר של מרכז קופת-חולים, לפני ועדת החקירה, הוא אמר, כי חולים עלולים למות בגלל חוסר כסף. אם לא תיפתר בעיית שכר הרופאים, קיימת סכנה, כך הוא אמר, שאדם ימות בשל העדר יכולת לשלם בעד ריפוי.

אני אקצר את נאומי, אדוני היושבי-ראש, ומייד אניע לסיום.

אדוני היושבי-ראש, חברי הכנסת, בסיום דברי ברצוני להעלות את בעיית השתלחות האזכרים בישראל. כידוע, לאחרונה התקיימו כמה השתלחות כבד בבתי-החולים "רמב"ם" ו"בילינסון", אך ללא הצלחה. מתוך ראינות עם הרופאים הנוגעים בדבר אני מבין, שיש מחלוקת ודרכי גישה שונות לנושא. יש רופאים הסבורים, כי למרות הכישלונות צריך להמשיך, עד שיהיה בידי המנתחים הידע הדרוש והניסיון המספיק כדי להצליח. לעומתם יש אחרים, כמו ד"ר יגאל קס, הנמצא עתה בארצות-הברית, והם סבורים כי מערכת הבריאות בישראל אינה ראויה לאמון, משום שהיא מאפשרת לאנשים חסרי ניסיון לבצע ניתוח כה מסוכן ומורכב כמו השתלת כבד. לעומתו, אמר ד"ר זכי שפירא, ראש המחלקה להשתלות בבית-החולים "בילינסון", כי השתלות הכבד יימשכו אם לא תהיה הפרעה חיצונית.

אולם, מעבר למחלוקת הרפואית, אני סבור שיש בעניין זה בעיה הלכתית וציבורית מדרגה ראשונה. יש כאן שאלה של קביעת רגע המוות ובעיות אחרות. מסיבה זו אני סבור שרבינים, רופאים ואנשי ציבור צריכים להיוועץ ביניהם, כדי להגיע להבנה ולסיכומים בנושא חשוב זה.

אדוני היושבי-ראש, חברי הכנסת, אסור שדין זה יסתים כפי שהסתיימו דיונים אחרים בעבר. עלינו לעשות כל מה שאפשר כדי שהשכונות בבתי-החולים בפרט, ובשירותי הבריאות בכלל, לא יחזרו, וכדי שייפסק המצב שבו חיי חולים עומדים בסכנה חמורה.

אני מבקש שהכנסת תדון בנושא במליאה. תודה רבה.
הי"ר ש' וייס:
תודה רבה לחבר הכנסת שמואל הלפרט. רשות הדיבור לחבר הכנסת חנן פורת.

אני שב ומפנה בקשה, בגלל עומס סדר-היום, אם אפשר לשמור על מסגרת הזמן, או אף לקצר במקצת. בבקשה, חבר הכנסת חנן פורת.

חנן פורת (המפלגה הדתית הלאומית):
אדוני היושבי-ראש, רבותי חברי הכנסת, ראשית, השר יעקב צור, הרשה לי לברך אותך עם כניסתך לתפקיד האחראי וכבד המשקל הזה. ודאי שנחת רוח מכל ייסוריו ותלאותיו לא תרווה, אבל אם תהיה בכחינת מציל נפש אחת מישראל כתוצאה מטיפול נאות בתחום המיניסטרואלי שלך, והיה זה שכרך ולא תזדקק עוד לשכר אחר.

העוזר שלך — אני מבין שבמציאות — פנה אלי וביקש ממני לדחות את העלאת ההצעה לסדר-היום שלי, הן בשל העובדה שזה עתה נכנסת לתפקידך והן בשל העובדה

אני מקווה, כי לכשתובא הצעת חוק זו להצבעה היא תזכה בתמיכת מרבית קולות חברי הכנסת, שזעקת החולים וכאבם מגיעים בוודאי גם לאזניהם.

חברי הכנסת, את ההצעה לסדר-היום בעניין המצב בבתי-החולים, שהגיעה לדיון בכנסת היום, העליתי כאמור כבר בפתיחת המושב. מדי שבוע שבתי והעליתי את הנושא מתוך הרגשה שראוי שיושבי-ראש הכנסת וסגניו יכירו בחשיבותו וייוחדו לו את המקום הראוי בסדר-היום של הכנסת.

אינני יודע אם עצם הדיון בנושא יביא את התרופה והמזור לכל הבעיות של שירותי הבריאות, ובמיוחד של הרופאים, האחיות, עובדי המינהל ויתר הקבוצות המאיימות בהשבתה. אך אני מקווה כי פסק הזמן שהשיג שר הבריאות, עד שלמד את הנושאים הקשים הללו, דבר שהביא להפסקה זמנית של השביתות והעיצומים, יביא בסופו של דבר גם לרגיעה בשירותי הבריאות.

אני סבור, כי עצם הדבר שהנושא עולה לדיון בכנסת, ודווקא בימים שבהם לא מתקיימות שביתות, מוכיח לציבור החולים ולבני משפחותיהם ולכל יתר הגורמים הקשורים לעניין כי חברי הכנסת אינם אדישים לסבל החולים ומשתדלים לעשות להקלת סבלם.

כאן המקום להזכיר את שני בתי-החולים שהנהלתם חרדתי — בית-החולים "ביקור חולים" בירושלים ובית-החולים "לניאדו" בקריית-צאנו בנתניה — אשר לא לקחו חלק בשביתות שהתקיימו בכל בתי-החולים האחרים, והמשיכו להגיש מרפא ומזור לחולים הסובלים, בלי לקשור את התפקיד הנעלה המוטל עליהם עם סכסוכי שכר.

אדוני היושבי-ראש, חברי הכנסת, ההפסקה הזמנית בשביתות ובעיצומים בבתי-החולים הושגה כאמור על-ידי שר הבריאות יעקב צור, ועל כך הוא ראוי לכרעה מיוחדת. עם זאת, הגיעה השעה להתעמק מעט בבעיות שבעללן פרצו השביתות, ומי יודע אם הן לא יתחדשו לאחר "מי החסד" שהעניקו הרופאים לשר צור.

אך עוד לפני שאגע בבעיות השכר אני חייב לומר, שכאן לא מתנהל מאבק רגיל בין עובדים למעבידים. כאן נוגע הדבר לחייהם של חולים ולפיקות נפש ממש, ואסור לנו לתת יד להידרדרות המצב.

ד"ר יורי נודלמן, שהיה מנהל מחלקה בבית-החולים "רמב"ם" ובבית-החולים "סורוקה" בבאר-שבע, כותב בספרו, כי הממסד הרפואי מעוניין למעשה בהזנחה מסוימת של הסיעוד בבתי-החולים ובהמשך כססוך האחיות. ככל שהוא יימשך וככל שתחסכן כסף, כתוצאה מכך, העבודה בבתי-החולים — כך הוא כותב — תן יזדקקו יותר חולים למרפאות הפרטיות הבלתי-חוקיות והחצי-חוקיות שלהם.

עוד קובע ד"ר נודלמן: עשרות חולים מתים בשנה בגלל רשלנות של הרופאים שטיפלו בהם, והממסד הרפואי "מטיח" תמיד את החקירה. דרוש מבקר רפואה בלתי תלוי, שיגן רק על הציבור, ולא על הרופאים.

ד"ר רם ישי, יושבי-ראש ההסתדרות הרפואית, אמר אתמול בדבריו לפני ועדת החקירה הממלכתית לבדיקת משבר הבריאות, כי דינם של חולים רבים נגזר מראש למות, משום שהם נאלצים לחכות בתור לניתוח חודשים ואף שנים. באחד מבתי-החולים בארץ חיכו חולים ארבע-חמש שנים לניתוח, וחלקם לא הגיעו אליו כלל. לדבריו, מערכת הבריאות אינה

של השכחת חדרי הניתוח, אם על-ידי עובדי משק ומינהל ואם על-ידי רופאים מרדימים, נפטרו ארבעה חולים שהמתינו בתור לניתוח. אני בטוח שאילו נותחו בזמן, שלושה מתוך הארבעה היו נותרים בחיים" — עדות של אדם הנמצא בשטח, בעיתון "מעריב" מ-25 במרס 1988.

אדוני שר הבריאות, הגשתי הצעת חוק לכית הזה. הצעה דומה הגיש חבר הכנסת הלפרט, והיו גם הצעות נוספות בגוונים שונים. זו הצעה הכורכת את הקביעה שיש לאסור בחוק שכיחה כתחומי בריאות חיוניים, כגון בכתי-החולים ובמגן-דוד-אדום, וכנגד זה, ודווקא משום כך, לקבוע אלטרנטיבה של בוררות חובה, שבה יהיו שותפים גם נציגים — הצעתי הצעה מורכבת, כדי לאפשר לעובדים ולמגזר הזה להיות שותפים בקביעת בוררות החובה הזאת. אגיש לך את ההצעה הזאת גם באופן אישי מייד בתום דברי. לא אפרט אותה כאן, כיוון שזמני חס.

אבל, אני רוצה לומר, שכולנו — אנשים הדוגלים בתפיסה הסוציאליסטית, בתפיסה הסוציאלית, ואנשים שהשקפת עולמם ליברלית — צריכים להיות מאוחדים הפעם בכך שדווקא כשעה השקטה הזאת עלינו ליצור את הפרומלה, עלינו ליצור את המבנה הנכון כדי שמצד אחד לא תהיה לגיטימציה לשכיחה שתוצאותיה הוות אסון, כפי שראינו, ומצד אחר העובדים לא יחושו שכתוצאה מאיסור שכיחה ניתן לעשות בהם כרצון הממשלה והמעבידים.

הייתי רוצה מאוד שתאמץ את הכיוון המוצג הזה, תתייחס אליו, ואם נצליח לבנות מבנה כזה ונחסוך שכיחות איומות מעין אלה, נוכל לומר שהחברה שלנו צעדה צעד נכון אחד קדימה.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה לחבר הכנסת חנן פורת. רשות להצעה נוספת לחבר הכנסת יאיר לוי באותו נושא. בבקשה, חבר הכנסת יאיר לוי.

יאיר לוי (התאחדות הספרדים שומרי תורה):

אדוני היושב-ראש, חברי הבית, הרשו לי לכרך את שר הבריאות החדש עם כניסתו לתפקיד החשוב מאוד ורם המעלה.

עם זאת, רצוני לומר מלים מספר על השרה הקודמת, חברת הכנסת שושנה ארבל-אלמוזלינו. נושא הבריאות כמעט עלה לה, חלילה, בבריאות. היא התייחסה לדברים ברצינות רבה.

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת פסח גרופר, השיחה האינטימית שלך עם חבר הכנסת רחבעם זאבי יכולה ממש להירשם בפרוטוקול.

פסח גרופר (הליכוד):

היו"ר ש' וייס:

תעביר את זה בכתב.

יאיר לוי (התאחדות הספרדים שומרי תורה):

אבל לא על חשבוני, פייסי.

פסח גרופר (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, אלה החברים הצעירים בכנסת, והם עדיין שרויים בהלם למראה האולם הריק, ואני מסביר להם.

היו"ר ש' וייס:

הבינותי הכול, חבר הכנסת גרופר, אבל לא רצוי שהשיחה האינטימית תירשם בפרוטוקול. זו היתה הערה קולית בלבד.

שהמערכת כיום, לפחות זמנית, מתפקדת בצורה סבירה; כבחינת אל תעירו ואל תעוררו.

היו"ר ש' וייס:

אל תעירו את האהבה עד שתחפץ.

חנן פורת (המפלגה הדתית הלאומית):

אל תעירו ואל תעוררו.

ואני אומר — ועל כן עמדתי על כך — שגם אם הדין היום ייערך בטון יותר מינורי, אולי גם עדים הספסלים הריקים כאן לכך שהנושא הזה איננו מסעיר כרגע זה את הציבור, אל לנו, חברי הכנסת, ואל לה לממשלה לנהוג כדרך שהיא נוהגת ברוכ הדברים, כמכבה-אש מליגה ג', כמי שמוצא את הזמן לעסוק בדברים רק כאשר הכול בוער, וכדרך כלל אז גם יוצאים חרוכים ופגועים.

אני סבור שהזמן לדון בנושא של מערכת הבריאות, שכיום היא בבחינת חולה כרוני, הוא דווקא עתה. עלינו למצוא את הדרכים כיצד להקדים רפואה למכה. הרי ככלות הכול במשרד הבריאות עסקינן.

אני צריך לציין, שהתחייבתי לפני שולחי ובמקומות רבים אמרתי שבחוקף תפקידי כחבר הכנסת הנושא הראשון שאעלה על סדר-היום לא יהיה קשור ביהודה ובשומרון ולא בביטחון ולא במלחמה אלא בבריאות, בנושא הרפואה; מפני שחברה שאינה יודעת לשמור על חיי החלשים והזקוקים לעזרה בה, גם חוסנה במישור הלאומי נפגע. מתפורר. לעתים הייתי תוהה על המשמעות הסמלית, כיצד זה מצד אחד חוזים אנו ורואים את התמונות הנוגעות לפגיעות, לאנתיפאדה וכדומה וברזומנות, בחודשים שעברו — את זעקתם וייסוריהם של החולים. האם אין קשר בין הדברים?

אדוני היושב-ראש וחברי הכנסת, ובעיקר השר צור, לפני מונחת כרוניקה עיתונאית. לא אפרט אותה, אבל שניים-שלושה משפטים אני בכל זאת מרשה לעצמי לקרוא. הדברים קרו לפני זמן לא רב. אני קורא את הדברים מפני שאני חושב שכולנו צריכים להיות שותפים במאמץ שדברים מעין אלה לא ישובו ולא יתרחשו.

חולה כותב: "שלוש שנים של סבל ומצוקה. אני לא יכול — — — אני יכול לתאר את מצבי כלי לספר מה קורה לי" — ולא אכנס כאן לתיאורים — "אני רוצה להטיח את ראשי בכותל. הכאבים משגעים אותי. בבית אני זועק לשמים. אני מתחנן באוזני הרופאים בכתי-החולים: הצילו. ואני יודע שהם רוצים — אבל ועדת הפיקוח שלהם אוסרת עליהם. אני כבר לא מאמין שיחזירו אותי לחיים נורמליים. אני כבר אסכול כך כל ימי חיי".

לאחר שקראתי את הדברים הללו, הרשה לי, אדוני היושב-ראש, נימה אישית. אבי עבר ניתוח, ניתוח לב פתוח, על-ידי אחד מטובי הרופאים שלנו, ד"ר וידנא. הוא היה הדוקטור שהעז בשעתו להפר שכיחה ולהפך את הצווים של אותה ועדת ביקורת. אני יודע שאלמלא היה מפר צווי שכיחה היו עוד אנשים נמצאים היום בין שוכני קבר. אין לי שום ספק בכך, ויש לי על כך עדויות בהירות.

המציאות הזאת של שכיחת הרופאים כבר הביאה — לפי עדויות של הרופאים עצמם — לידי מצב של דיני נפשות. ד"ר גור, מן הבכירים שבמנתחי הלב בישראל, הצהיר בתייחסו למצב במחלקתו בכתי-החולים "שיבא" ולמקרים המוכרים לו אישית, ואני מצטט מתוך דבריו: "במהלך שלושת השבועות

עד כדי כך שבימים אלה פועלת, על-פי חוק ועדות חקירה של הכנסת, ועדה שעל הקמתה הוחלט בממשלה. תוך חצי שנה, כך נמסר לי, עומדת הוועדה הזאת לסיים את דיוניה ולהגיש את מסקנותיה. אין לי ספק בכך שהוועדה הזאת תאיר את עניינו, ובהתאם לרוח החוק שעל-פיו היא קמה, הודות לתכונתם ולאישיותם של המכהנים כחברים בה ובהתחשב בעשרות העדים שהופיעו לפניו, היא בוודאי לא תציג לפנינו עוד חוברת, שגורלה יהיה כגורל החוברות הממלאות מדפים. גם הניסיון שהצטבר במדינה בכל הנוגע לוועדות שקמו על-פי חוק ועדות חקירה יקנה לה בוודאי מעמד וסמכות מיוחדים.

הייתי רוצה להעיר עוד כמה הערות קצרות מאוד. ראשית, אין ספק בכך שיש פער בין הציפיות ממערכת הבריאות לבין היכולת לממש את כולן. קיים גם פער בין הציפיות לבין הנכונות לשלם תמורתן. מערכת הבריאות, מעצם טבעה, מתייקרת כל הזמן. יש לה בעניין זה תכונות דומות לאלה של מערכת הביטחון, והיא הולכת ומתייקרת ככל שהמחקר מתקדם וככל שתוחלת החיים גדלה.

אומרים, שאחוז ניכר מההוצאות על בריאות מוציא האדם בשנת חייו האחרונה; כלומר, הצלחתה של מערכת הבריאות והרפואה היא לא אחת "מכשלתה". יש פה בהחלט פרדוקס, וכל המדינות המתקדמות בעולם חיות עמו.

היו"ר ש' וייס:

ברשותך, אדוני השר, כך היה תמיד, ובמשך הזמן נוספו עוד שנה ועוד שנה.

יאייר לוי (התאחדות הספרדים שומרי תורה):
אבל תמיד היתה אותה שנה אחרונה.

שר הבריאות י' צור:

תוחלת החיים במדינת ישראל גדלה עד מאוד. העלייה שלה בעשר השנים האחרונות היתה מן הגבוהות בעולם. תמותת התינוקות במדינת ישראל היא מן הקטנות בעולם. כך זה על-פי כל המדדים.

מלבד עצם קיום רמת רפואה טובה, רצו מייסדי היישוב והחברה הישראלית לכנות את הרעיון של רפואה ציבורית. אני אולי נוהר משימוש במלה "שווינונית", אבל זו בוודאי רפואה הנותנת את השירות הרפואי באופן ציבורי, על-ידי החברה. לא כל החברות בחור בדרך הזאת. תמיד ראינו בבריאות ובחינוך, ובדרך מתן השירותים האלה, שניים מהחייכורים היפים ביותר בין השקפת עולם חברתית סוציאליסטית לבין השקפת עולם השואבת מהמקורות של העולם היהודי ומהמחשבה היהודית — החינוך והבריאות ואחריות הציבור כולו לנתינתם, לא כמצווה לעניים, אלא כיסוד חברתי.

הדברים המכוונים אותי היום הם: ראשית, לשמור על הערך של הרפואה הציבורית, אבל להיזהר מאוד מכך שבחסות האמונה הזאת ובשל חוסר היכולת לתת את השירותים האלה לא תצמח, כפי שצומחת היום, רפואה פרטית ורפואה שחורה.

אמרת בקצת בדיחותא, ששר בריאות זקוק היום לשיק פתוח או לראש פתוח. היות שאני חושב שלא יהיה לי שיק פתוח, אני מניח שאזדקק לראש פתוח, במובן החיובי, כדי לחשוב היטב איך לנהל את עניינינו על-פי עקרונות אך תוך מודעות לשינויים החלים ברמת החיים של החברה הישראלית ובציפיות שיש לכל פרט ופרט בתוכה. לא כל מה שהיה חייב להישאר, אם כי העקרונות צריכים בהחלט להישמר.

היעד הראשון העומד לנגד עיני הוא עשיית כל מאמץ כדי להשיג את מה שקררי שקט תעשייתי. אני מקווה שאנצל את

יאייר לוי (התאחדות הספרדים שומרי תורה):
לכן נשלח לשושה הצלחה בכל מעשי ידיה.

השר צור, אנחנו שמחים מאוד על הרגיעה שיש במערכת הבריאות, וחלק כלתי נפרד מהצלחה זו נזקף רווקא לזכותך. עשית עבודה טובה ונפלאה בחיק שהיה קודם לכן בידך, ואנחנו מאמינים ומתפללים לקדוש ברוך הוא שתצליח גם בתפקיד הזה.

בניגוד לחברי, לא אבחר להתריע, לצעוק ולהטיף. אני מאמין, בעזרת השם, שהדברים הם לנגד עיניך. לא זה המקום לומר אילו דרכים צריך לבחור כדי להצליח, אלא אני מאמין שתצליח, בעזרת השם, להביא את ספינת מערכת הבריאות לחוף מבטחים.

אני מבקש לקרוא מעל במה זו לכל הקשורים במערכת הבריאות, הנכונות של השר ניכרת, ואני מבקש מכל הצדדים ללכת לקראת הנושא הזה, כדי שתהיה לנו, בעזרת השם, מערכת בריאות בריאה, לא חולה ורעשנית.

אני מאמין, בעזרת השם, שהשר יעסוק גם בנושא הגריאטריה, כי זו אחת הבעיות הקשות ביותר שיש בציבור שלנו. אנשים השקיעו את מיטב שנותיהם בכל המערכות בארץ, והם מגיעים לזיקנה כאשר המצב של חלק גדול מהם אינו איתן, וקשה מאוד לספר על כך.

עם זאת, אדוני השר, אני רוצה לברך על היוזמות הפרטיות של כמה רבנים ושל כמה אישים בסקטור הדתי, שבנו במדינת ישראל מערכות בריאות לתפארת. הייתי מבקש, אדוני השר, שתוקדש להן תשומת-לב, לא הייתי אומר מיוחדת, אבל לפחות שווה לזו הניתנת ליתר בתי-החולים, ואני בטוח שתעשה זאת, בעזרת השם.

בנוגע לפנייתו של היושב-ראש אני רוצה לומר, כי אתרום לנואמים אחרים את הזמן שנותר לי, בתקווה שכשם שאני תורם עכשיו מעט מזמני לנאומיהם של חברים אחרים, כך יתרמו כל הצדדים להצלחת מערכת הבריאות במדינת ישראל. תודה, אדוני היושב-ראש, ולך, אדוני השר, שוב — איחולי הצלחה.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה לחבר הכנסת יאייר לוי. אדוני השר, קיבלת כאן גם עצה, גם הדרכה וגם ברכה חמה.

שר הבריאות י' צור:

תודה למברכים. אומרים לי שאהיה זקוק לברכות האלה; אחזיק בהן אפוא זמן רב.

אעיר הערות ספורות בלבד. האמת היא, שלא ניתן לי עדיין די זמן להיכנס לתפקיד שהוטל עלי, ואני צריך להירתם מייד ולשאת בעומס העצום הכרוך במערכת הבריאות.

אפתח בדברים טובים. אני חושב שזכינו במדינת ישראל לכך שרמת הרפואה, איכות הרופאים, המכשור הרפואי ומתקני הרפואה — ברוב התחומים, אולי פרט לתחום הגריאטרי — אינם לוקים בחסר, ולמעשה הם מן המעולים בעולם. הייתי אומר גם, שעל-פי כל המדדים האפשריים ניתן לטעון, שרמת ההוצאה בתחום הבריאות אצלנו היא גבוהה. ולמרות זאת, מערכת הבריאות במדינת ישראל נמצאת בשנים האחרונות בדעוועים ובמשברים קשים.

חברת הכנסת שושנה ארבל-אלמזלינו נכנסה עכשיו לאולם. בתקופת המשברים היא ליוותה את המערכת הזאת בתבונה, ביוזמה ובכאב גדול. הייתי אומר, שהמשברים גברו

היו"ר ש' וייס:

חברי הכנסת, יש כאן הצעה של השר, להסתפק בהודעה בשלב זה, בהנחה שיהיו דיונים רבים מאוד בתחום זה בעתיד הקרוב.

האם המציעים מסתפקים בשלב זה בהודעת השר? חבר הכנסת חנן פורת?

חנן פורת (המפלגה הדתית הלאומית):
לא.

היו"ר ש' וייס:

האם חבר הכנסת הלפרט מסתפק?

שמואל הלפרט (אגודת ישראל):
לא.

היו"ר ש' וייס:

טוב, די בכך ששניים לא מסתפקים. אם כך, יש הצעה אחרת. שלוש דקות בלבד, חבר הכנסת מנחם פרוש. מהי הצעת השר, אם לא מסתפקים? להעביר לוועדה או דיון במליאה?

שר הבריאות י' צור:
להעביר לוועדה.

היו"ר ש' וייס:

מה שנותר עכשיו לחבר הכנסת פרוש לעשות בהצעה אחרת זה להסיר מסדר-היום, וכל זה בשלוש דקות. אם השר מבקש להעביר לוועדה, הרי מכחינה תקנונית זו הדרך האחת והיחידה.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

אדוני היושב-ראש, אבקש ממך, אדוני היושב-ראש, לנהוג אתי לפני משורת הדין.

היו"ר ש' וייס:
אני לא יכול.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

בסדר. לא חרבה ירושלים אלא — — —

אדוני היושב-ראש, אני ביקשתי את רשות הדיבור. לא אכנס לברכות לשר החדש ולא לחברת הכנסת ארכלי-אלמוזלינו. אני רוצה להגיד לכם מעל במת הכנסת, שאנחנו עומדים בפני מצב שהמוסד הוותיק ביותר בירושלים במערכת הבריאות, בית-החולים "ביקור חולים", שקיים כבר 133 שנים, עומד בפני התמוטטות ובפני סגירה. ולמה? — בגלל יחס הקיפוח הממושך של משרד הבריאות, כל השנים, כלפי מוסד זה.

אני רוצה למסור לכם כמה מספרים. לעומת 19.2% מימי האשפוז, שיש ב"ביקור חולים", התקציב הוא רק 1.2% מכלל התקציב. בבית-חולים "הרסה" — 57%, אבל הוא מכוסה ב-95.5% "שערי צדק" — 23% בתפוסה, בתקציב רק 3%.

הגענו לפרדוקס כזה. במשך עשרה חודשים שלם "ביקור חולים" מס מעסיקים, מס שצר ומס ערך מוסף בסך 2.187 מיליוני ש"ח, ואילו תמיכה מהממשלה הוא קיבל רק 300,000 שקל. מוסדות אחרים לא משלמים מסים כאלה, ואילו "ביקור חולים" משלם.

הקיפוח נובע מכך שהממשלה משתתפת ביום אשפוז ב"ביקור חולים" בסכום של 3.56 שקלים, ואילו ב"הרסה" — 96 שקלים ליום. זה הביא למצב של התמוטטות המוסד. ההתמוטטות היא בגלל הלחץ של מס הכנסה. מחוב של 3

הזמן היטב. היעד השני, הייתי אומר, הוא השגת משאבים מתאימים. איני מאמין שיוקצו לנו משאבים נוספים דרך התקציב הממשלתי. אם נרצה רפואה ציבורית ברמה מתאימה, יצטרך הציבור להשתתף במידה גדולה יותר בהבטחת בריאותו, בדרך סוציאלית. אני לא משלים עם העובדה שרמת הצריכה הפרטית אצלנו עלתה בעשרות אחוזים במשך השנים האחרונות, וכל מה שקשור לדאגה לכלל יורד. כולנו חייבים לדעת, שאם רוצים רמת רפואה גבוהה יותר — וכולנו רוצים כזאת — ואם רוצים רופאים טובים יותר, אנשים שיהיו מרוצים משכרם ויקדישו את כל ימיהם לעבודה, כי אז יש צורך באיזון אחר, על-פי חישוב סוציאלי, חברתי, בין עליית הצריכה הפרטית ככל התחומים לבין הדאגה לנושא הציבורי.

לכן אני אומר, שלא תהיה רפואה אם לא יינתנו יותר משאבים שיבואו מהציבור, על-פי הדרכים הפרוגרסיביות.

דבר אחרון. אנחנו מוכרחים להגיע לשינויים מבניים. יש כובד, יש כפילות, יש הרבה מס שפתיים בתוך המערכת. במערכת הבריאות צריך לשנות את אחד המכאונים של החברה הישראלית, הריכוזיות הנוראה, הקיימת משום שמשרד ממשלתי מנהל בתי-חולים. יש לחת חופש גדול יותר ליוזמות של רופאים, חולים וקהילה ולהעדיף מריכוזיות.

אני נכנס לתחום הזה בדחילו ורחימו, על-פי הערכים שאני מאמין בהם, ואני מקווה שיהיה בי הכוח להביא לשינוי הנדרש.

שתי הערות לסיום: אחת — בשבועות האלה, שבהם אני מכהן כשר הבריאות, החלטנו לשים דגש מיוחד בעניין הטיפול בקשישים. לאחר ששרת הבריאות שכיהנה לפני הוסיפה, ערכ עזיבתה את התפקיד, כ-250 מיטות סיעודיות בבתי-חולים גריאטריים, הוספנו היום על התקציב החדש שיוכא כאפריל עוד כ-300 מיטות. בכך בעצם יוקצו תור הממתנים כמעט במחצית. אני רואה בהחלט את העניין הזה כאחד היעדים החשובים בשנה הקרובה.

הנושא השני — היות שרוב חברי הכנסת שעמדו על הכמה באים מהציבור הדתי, אי אפשר להסתפק בהצגת הפרובלמטיקה ההלכתית של השתלת איברים. יש בכוחה של הרפואה המודרנית להביא חיים מתוך האסון של המוות.

ביקרתי אצל האשה, ששאלה ביומיתה את הרופאים, לפני כעשרה ימים, כמה עוד יכול בעלה, שמת מוות מוחי, לעזור לחייה. ביומיתה שלה ניתנו הלב, הכבד והכליות. פגשתי אשה אצילת נפש באמת. זה אחד הביטויים הלא-מכוברים בחברה הישראלית, שעוצמת עין ולא יוצרת תנועה להבאת חיים מתוך הסטרגיה המתרחשת.

לציבור הדתי ולרבנים יכול להיות תפקיד חיובי. כשם שלצערי יש להם היום תפקיד בולם ומרחיע. אם יש אכן ממש באמרה: "כל המציל נפש אחת מישראל" — הרי רק אחת מן עברתי בבתי-חולים וראיתי עשרות חולי דיאליזה הממתנים להשתלת כליות. אני אומר: אי אפשר לעמוד על הכמה הזאת רק כדי להסביר את הפרובלמטיקה; ומוכרח להיות פתרון.

אני אשקול את החוקים שחברים הציעו, אם כי איני מאמין בחקיקה לפתרון בעיות של יחסי עבודה. בהחלט אהיה מוכן לבדוק את הדברים שהוצגו לפני. אם החברים יסכימו, הרי שאני מציע בשלב הזה להסתפק בדיון.

היו"ר ש' וייס:

להסתפק בהודעה שלך בשלב זה?

שר הבריאות י' צור:

כן.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

אחרי שאמרתי מה שאמרתי, אני יכול לקחת את דברי בחזרה.

היו"ר ש' וייס:

לא, זה לא. אחרי שנתייך לך זמן כפול עוד תיקח את דבריך בחזרה?

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

לו היתה הצעה להעביר את הנושא לוועדה הייתי מציג לרון בו במליאה.

היו"ר ש' וייס:

אינך יכול להציע הצעה כזאת. אתה יכול רק להציע להסיר את ההצעה מסדר-היום.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

יסלחו לי המציעים. אני לא יכול להציע להסיר את הצעותיהם מסדר-היום.

היו"ר ש' וייס:

אתה מציע להסיר את הצעתו של חבר הכנסת יאיר לוי, כי הוא אינו נמצא כאן. אם לא, אתה מציע להסיר את הצעתו של חבר הכנסת חנן פורת, ואחר כך תגיעו להכנה.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

זו עבירה לשמור על הסדר הפרלמנטרי הזה.

היו"ר ש' וייס:

אנחנו ותיקים ומבינים את הפטנט.

חברי הכנסת, נעבור להצבעה. אני אתחיל מהסוף. אני מעמיד להצבעה את הצעתו האחרת של חבר הכנסת פרוש, להסיר מסדר-היום את הצעתו של חבר הכנסת חנן פורת. מי בעד? אני מבין שגם המציע אינו תומך בהצעה.

ה צ ב ע ה

ההצעה שלא לכלול את הנושא שהעלה חבר הכנסת ח' פורת בסדר-היום לא נתקבלה.

היו"ר ש' וייס:

אני מעמיד להצבעה את ההצעה להעביר את כל ההצעות לסדר-היום בנושא מערכת הבריאות לרון בוועדה, כהצעת השר.

ה צ ב ע ה

ההצעה להעביר את הנושא לוועדת העבודה והרווחה נתקבלה.

מיליוני שקלים הגיעו ללמעלה מ-20 מיליון שקל, בגלל כל התוספות אשר הוסיפו להם.

הם עומדים עכשיו בפני סגירת המוסד באשמת משרד הבריאות, שקיפח אותם כל השנים. הגברת ארבל-אלמוחלינו ניסתה כמה פעמים לעשות בעניין זה, אבל לצערנו הגדול, כשם שלא היתה היענות לכל הפניות שלה, כך גם כתיבועה זו. הנושא היה במליאת הכנסת, הועבר לוועדת הכספים. בגלל הבחירות לא המשיכו לטפל בו.

כעת אני פונה מעל במת הכנסת, שתישמע מכאן הקריאה, שלא ייתנו למוסד הזה להתמוטט. הוא עומד ממש לפני סגירה. לפני כמה חודשים נעצר מנהל המוסד, מר יוסף כהן, משום שלא מילא אחר החובה הזאת, אף שזה קרוב לשנתיים הם משלמים מס הכנסה כנדרש. אבל בגלל הצטברות החוב במשך שנים, הם הגיעו למצב הזה. גם לו הביטו על המוסד הזה כעל מי שמכניס לממשלה כמשך עשרה חודשים למעלה מ-2 מיליוני שקל, היתה צריכה להיות התחשבות גדולה יותר מזה הניתנת לו כעת.

אדוני שר הבריאות, אני מכיר אותך כאיש שמטפל בעניינים בצורה אובייקטיבית, ולכן אני מקווה שאתה תטפל בזה וממך תצא ההוראה לחכות עד אשר אותה ועדה שנבחרה אז בוועדת הכספים ולא יכלה להמשיך בעבודתה בגלל הבחירות, תמשיך בכיור; עד אז אין לתת למוסד הזה להיסגר. אני מבקש ממך לעשות זאת.

אני אומר לך, אדוני שר הבריאות, בדבר אחד אני מברך אותך: שתהא לך יותר היענות מטעם הציבור ומטעם הממשלה, ובמיוחד משר האוצר, לדרישות הנכונות והצודקות של המשרד.

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת פרוש, אתה מסובסד במאה אחוז.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

נכון, שמעתי שאתה מדבר על הגדלת העול על הציבור, אבל גם הממשלה צריכה לעשות כאן בדיקה יסודית ולהפסיק את האיפה ואיפה. המספרים האלה מדברים בעד עצמם. אני מבקש ממך, אנא, רחם על המוסד הזה ועל אלה הנוקקים לו.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה לחבר הכנסת מנחם פרוש. מה היא הצעתך, חבר הכנסת פרוש, אילו הצעה אתה מציג להסיר מסדר-היום?

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

אני מציג לרון על כך בוועדה.

היו"ר ש' וייס:

זאת אינך יכול להציע.

ט. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

היו"ר ש' וייס:

חברי הכנסת, הודעה לסגנית מזכיר הכנסת. בבקשה.

סגנית מזכיר הכנסת ש' כרם:

ברשות היושב-ראש, הנני מתכבדת להודיע, כי הונחה היום על שולחן הכנסת:

הצעת חוק מס רכוש וקרן פיצויים (תיקון מס' 20), התשמ"ח-1989, שהחזירה ועדת הכספים לקריאה שנייה ולקריאה שלישית.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה.

י. שאלות בעל-פה

היו"ר ש' וייס:

רבותי, לפני שאנחנו עוברים לסעיף הבא, נחזור לשאלתא בעל-פה אשר לא נשאלה בבוקר כי ריכזנו את החומר לטובת שר החקלאות.

לי יש כאן עוד בעיה פרוצדורלית. כיוון שהנושא של השאלתא בעל-פה וגם הנושא של שתי ההצעות לסדר-היום שייכים לאותו עניין, חוכל, אדוני השר, להשיב על השאלתא בעל-פה ולבקש את בעלי ההצעה לסדר-היום לראות כתשובתך גם תשובה על הצעתם. זוהי הצעת ייעול. זו לא חובה. נוצר פה מצב מוזר לגמרי.

קריאה:

זהו תקדים. אי-אפשר לערוב.

היו"ר ש' וייס:

חברי הכנסת, אי-אפשר לערוב. אני אצור תקדים כזה כאשר יש שאלתא בעל-פה והצעות לסדר-היום באותו נושא.

אבקש מחבר הכנסת גדליה גל לשאול את השאלתא שלו.

39. פגעי קרה

גדליהו גל (המערך):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, בסוף השבוע פקדה קרה אזוריים שונים בארץ, בעיקר הנגב, הערבה והבקעות, וגרמה נזקים כבדים מאוד לגידולי הירקות, הפרחים והפירות. יש חקלאים שאיבדו עמל של שנה בן-לילה, ומקור ההכנסה היחיד שלהם אבד.

אודה לשר אם ישיבני:

1. האם אותור השטחים הפגועים, והאם יש אומדן ראשוני של הנזק?

2. האם יש למשרד אמצעים לסייע לחקלאים שנפגעו?

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה. בבקשה, אדוני השר, תשובתך. הסידור הוא שצריך להיות רמקול ליד שולחןך, אדוני השר. מכיוון שלא ציפו שתשיב עכשיו על השאלתא בעל-פה, אני מרשה לך, לפנים משורת הדין, להשיב מעל לדוכן. בדרך-כלל, התשובות ניתנות במרוכז. הפעם הזאת עשינו פיצולים, פיצולי חורף. בבקשה.

שר החקלאות א' כ"ץ-עוז:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה:

1-2. אומנם כן, היתה תופעה של קרה מעבר לרגיל ומעבר למקובל ובהיקף ובאורך זמן גדולים יותר מהרגיל.

איתור השטחים הפגועים נעשה בימים אלה על-ידי קרן כיטוח לנזקי טבע, אשר נותנת את השירות המקצועי ולא יותר. בעלי אזוריים או שטחים וגידולים אשר היו מבוטחים בקרן כיטוח נזקי טבע אומנם יפצו על-ידי הביטוח עצמו. שטחים אחרים, ויש רבים כאלה, אשר לא בוטחו על-ידי החקלאים, נמצאים חשופים כרגע, ומשרד החקלאות יבקש מאוצר המדינה להשתתף בסיוע לחקלאים שנגרמו להם נזקים אלה.

עדיין לא הגענו למיצוי הבדיקה. על כן אין לנו עתה הערכה כספית של ההיקף הכולל של הנזק. אנחנו יודעים שהבעיה מתמקדת בשניים-שלושה מקומות. משרד החקלאות כבר שלח למקומות אלה אנשים שיבדקו ויטפלו בבעיה.

מעבר לזה, אין לי אפשרות אלא לומר לך, שאתה יודע שאתה הבעיות העיקריות היא, שהחקלאים לא ביטחו את גידוליהם. השבוע, לאחר הקרה, כינס משרד החקלאות קודם כול את מועצת הפרחים, שכן הפרחים היו אחד הגידולים העיקריים שניזוקו גם באזור נכסים וגם באזוריים אחרים. כמורכב הוריתי למנכ"ל — והוא כבר ישב עם מועצת הפרחים — להגיע לכך שעוד בחורף זה ייערך ביטוח כולל של כל ענף הפרחים. ההנחיה הזאת ניתנה גם לענף הירקות, למועצת הירקות. אני מקווה מאוד שדבר שאומנם היה צריך להיעשות בשנים הקודמות יעשה בפרק זמן קצר, כי השאלה כרגע היא מקצועית.

ניתנה הנחיה על-פי המדיניות שלי. יש לבטח את כל הענף, למעט חקלאים שיודעו במפורש: איננו רוצים להיות מבוטחים. מעבר לזה, כרגע, אין לנו תשובות אחרות.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה. רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת גל.

גדליהו גל (המערך):

אדוני השר, בקרב נפגעי הקרה יש חקלאים שהשטח הפגוע אצלם הוא עיקר פרנסתם השנה, לעומת אחרים שיש להם ענפים נוספים או שטחים שלא נפגעו. כידוע, הפיצוי הוא חלקי בלבד. האם אתה מוכן לדאוג לכך, שלא להראשונים ייתן פיצוי גבוה יותר, למשל, יותר ממחצית ההכנסה הצפויה שלהם מחקלאות בשנה זו?

היו"ר ש' וייס:

תודה. רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת מיכה גולדמן. האם זה על חשבון ההצעות לסדר-היום שיש לכם, או שזה בנפרד?

פסח גרופר (הליכוד):

מה אתה ממחר? יש לנו זמן.

היו"ר ש' וייס:

לו ידעת את הסיבה.

מיכה גולדמן (המערך):

אדוני שר החקלאות, יש משפחות שמקור פרנסתן היה הגידולים שנפגעו מהקרה. לכן אני מבקש מכבוד השר למצוא להן פתרון בתוך שישה עד שמונה חודשים, כלומר מקור הכנסה אחר.

היו"ר ש' וייס:

תודה. אדוני שר החקלאות, ענה בבקשה על שתי השאלות.

שר החקלאות א' כ"ץ-עוז:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, לשאלתו של חבר הכנסת גדליה גל — אומנם כן, אנחנו מודעים לכך שיש משקים מעורבים שנפגעו, ושכין הנפגעים יש אחדים שהם משקים מתמחים.

קל לי מאוד להתנדב על חשבון האוצר. הייתי יכול להגיד לך: כן. אבל אינני נוהג לעשות כך. אינני נוהג להתנדב על חשבון אחרים. כל מה שאני יכול לומר הוא, שכאשר נגיע למצב שבו נצליח לקבל מאוצר המדינה השתתפות בכיסוי הנזקים או בסיוע למשקים יעשה המשרד מאמץ להגדיר בקריטריונים, שתינתן העדפה לאלה שעיקר פרנסתם נפגעה באופן כולל או מלא או מרבי. כך אומנם נעשה.

על כן, אני מקווה מאוד שברגע שהאוצר ישתכנע שאומנם צריך לסייע, הדברים לא יתעכבו. תודה רבה.
היו"ר ש' וייס:
תודה לכבוד השר.

לגבי שאלתו של חבר הכנסת מיכה גולדמן, אם האוצר יקבל את ההחלטה — אני יכול לציין לזכותו, שבשנה הזאת היה לנו מקרה אחד בעיניי, של פגיעת אסון טבע קטן, בזעיר אנפין, והאוצר נחלץ לעזרת היישוב ופתר את הבעיה בקצב מהיר מאוד, בהיקף שהוא החליט עליו.

יא. הצעה לסדר-היום

המצב בחקלאות ובמערכותיה

התפוקה. אין ענף יצרני כלשהו בעולם המסוגל להחזיר חוב זה בנתונים אלה.

נכון הוא כי חלק מחובות החקלאים מקורו בהרפתאות שהיה צריך להימנע מהן, אך החלק העיקרי נובע ממבנה תכנוני שגוי, מדיניות ממשלה אשר הביאה את שיעורי הריבית לממדים שאין אפשרות לעמוד בהם והפכה את הייצוא לבלתי-אפשרי.

אני רוצה, אדוני היושב-ראש, לומר בכמה משפטים מהי הריבית במדינת ישראל כארבע השנים האחרונות לגבי יצרן חקלאי, ואני רוצה לדבר על החקלאים ולא על יצרנים אחרים. הריבית מחוץ לאינפלציה היתה 45% — 50%, עם האינפלציה — 60%. אין אפשר לקבל תמורה בגידולים חקלאיים, בכסף שצריך לשלם בעבורו 60% ריבית ולאחר זאת לשלם את התשומות ולאחר זאת גם להשאיר משהו למחיה? חובות אי-אפשר להחזיר אפילו בהיקף של אגורה, אף לא שקל שחוק אחד.

בגין סיבות אלה אין לבוא אל החקלאים בטענות אלא יש להודות להם מעל במה זו על שהחזיקו מעמד עד היום בנתנים בלתי-אפשריים אלו.

אדוני היושב-ראש, לחקלאות השלכות על כל אורחות חיינו. בחקלאות מועסקים היום 80,000 נפש בייצור הישיר ועוד כ-80,000 בייצור העקיף. חלק נכבד מהחקלאים פרוס באזורי ספר ועימות, בלא אלטרנטיבה. עבודת האדמה פירושה ריבונות, ואני רוצה כלל להעלות על הדעת מה יקרה לאדמה אם יאלצו חקלאינו לנטוש את אדמותיהם מחוסר ברירה.

לחקלאות השלכות גם על התעשייה, הן במפעלים לעיבוד מזון והן בפיתוח מיכון וטכנולוגיות מתקדמות.

סיבות אלה ועוד רבות אחרות מחייבות את כולנו להירתם ולחלץ את החקלאות מהמשבר העמוק שבו היא נתונה, וזאת על-ידי נקיטת כמה פעולות מיידיות:

1. הסדר החובות. יש לפרוס את חובות הסקטור החקלאי על כל מגזריו בתנאים ולחקופות שניתן לעמוד בהם, וזה להרכה מאוד שנים, ולו גם במחיר שחיקת יותר ממחצית חוב זה. יש לבטל את מינהלת ההסדר שהוקמה ונכשלה בתפקידה ולהעביר את ביצוע ההסדר למשרד החקלאות.

2. על משרד החקלאות להגיש תוכנית מקפת של מבנה המשק החקלאי העתידי. על התוכנית לכלול פתרון כלכלי אמיתי לכל מגזרי הסקטור החקלאי, ובמקביל למצוא פתרון הולם לחקלאים אשר יאלצו לצאת ממעגל הייצור החקלאי, לצערי הגדול ולצער כולנו.

3. יש לחזור לשיטת האשראי המרוכז, שלפיה מופעלת כל חידה משקית בראייה כלכלית כוללת, ובכך למנוע בעתיד התדרדרות דומה לזו שאנו עדים לה כעת.

היו"ר ש' וייס:

אנחנו עוברים להצעה לסדר-היום מס' 70: המצב בחקלאות ובמערכותיה, מטעם חבר הכנסת פסח גרופר.

אני רוצה למסור כאן הודעה, ברשותך ובנוכחותך, אדוני השר. שלוש ההצעות לסדר-היום בנושא של נזקי הקרה השתלכו בסדר-היום של הכנסת בלי ידיעת הנשיאות: על כן אנחנו מבררים עכשיו מה קרה. תבוא הודעה אם הנושא יידון היום.

בבקשה, חבר הכנסת גרופר.

פסח גרופר (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, בראשית דברי אני רוצה לברך את שר החקלאות לרגל קבלת את התפקיד ולאחל לו הרבה מאוד הצלחה. אני מצטער לומר, שהשאירו לך ירושה קשה ביותר, וזה בלשון המעטה. הייתי אומר: ירושה נוראה. אבל אני חושב שבעזרת הכנסת, בעזרת חברי הכנסת, תוכל לעמוד במשימה האדירה הזו של משרד החקלאות.

בהגדרת הצעתי כתבתי — זו הפעם הראשונה בחיי שאני אומר דבר כזה: המפולת בחקלאות הישראלית ובמערכתה. להשתמש במלה הנוראה הזאת, "מפולת" — אין זה פשוט. זה דבר קשה ביותר. אך לא היתה לי ברירה והייתי מוכרח להביא כך את הנושא.

החקלאות הישראלית היא פאר היצירה של עם ישראל בשלושת הדורות האחרונים. מיטב כספי מדינת ישראל, העם היהודי בתפוצות וחקלאי ישראל הושקעו בחקלאות, אשר הגיעה להישגים אדירים כרמה בין-לאומית.

אנו עדים, כארבע השנים האחרונות, להידרדרות החקלאות הישראלית בממדים המסכנים את המשך קיומה.

חוסר תכנון, מדיניות מונטרית שגויה — פה אדגיש את האסון הזה של בנק ישראל. כארבע השנים האחרונות היה לי הכבוד להיות חבר ועדת הכספים. בכל ישיבה וישיבה שאנשי בנק ישראל השתתפו בה אתנו הם היו מרברים על מונטריות, ולעומת זאת הלך ונהרס אחד היעדים, אחד הדגלים החשובים ביותר במדינת ישראל, החקלאות, והם — במונטריות שלהם. זה היה קטלני למשק היצרני — וארגונים חסרי תועלת, אשר נוהלו בחוסר אחריות, הביאו את מרבית הענפים בחקלאות להפסדים וכתוצאה מכך לצבירת חובות שאין הסקטור החקלאי יכול לעמוד בהם.

ערך התפוקה החקלאית בשנים האחרונות עומד בממוצע על 5 מיליארדי ש"ח. כ-20% מתפוקה זו מופנים לייצוא בעל ערך מוסף גבוה ביותר, של 85%. השאר מכסה את צריכת המזון המקומית כמעט במלואה.

מצד אחד נתונים מרשימים, אך מן הצד השני חוב כולל של למעלה מ-8 מיליארדי ש"ח, חוב שהוא פי 1.5 מסך כל

היא דרך חיים ציונית. זוהי הסיבה העיקרית לכך שחקלאים עדיין ממשיכים היום לצאת ולעבד את אדמותיהם, למרות המצב.

אנו עומדים בפתח תקופה שבה, אם לא יבואו בה שינוי חד במדיניות הממשלה, תאבד מדינת ישראל את חקלאיה ובעקבות כך את האחיזה באדמותיה, שהיא התנאי הבסיסי להמשך קיומנו בארץ-ישראל.

לך, שר החקלאות, אני רוצה לומר בסוף דברי: אני מאחל לך שתצליח. אני רוצה לאחל לך הרבה כוח. אני מאמין שכולנו יחד נוציא את החקלאות הזו מהבוץ.

היו"ר ש' וייס:
תודה רבה.

4. עידוד השקעות על-ידי העמדת מענקים בשיעור של 40% מההשקעה המוכרת, והלוואות צמודות חלקית למטבע-חוץ או למדד, בהתאם לענפים השונים, בריבית של 1% ובשיעור של 30% מההשקעות המוכרות.

5. שמירת שער המטבע ליצואנים בחקלאות, אם באופן ישיר ואם באופן עקיף.

6. פיקוח על מחירי התשומות לחקלאות.

7. הורדת שער הריבית הריאלית במשק לרמות שבין 6%-ל-8% לשנה.

8. העמדת הון חוזר מוכוון לענפים החקלאיים, על-פי הנדרש בכל ענף וענף.

אדוני היושב-ראש, החקלאות, מלבד היותה ענף כלכלי,

יב. הצעה לסדרהיום

עוני בעקבות המשבר בחקלאות

אני אומר שלי זה יום של חג, וגם של צער, על שהורי לא זכו לראות אותי נואם כאן, על במתה של כנסת ישראל.

חסר לי וחסר למדינת ישראל אדם יקר לי, שראיתי בו גם מורה, יגאל אלון, זיכרוננו לברכה, בן כפר-תבור, אשר קיבלתי את דרכו ואת המורשה שלו, ואותה אני רוצה להמשיך.

בהודמנות זאת אני רוצה לכרך את חבר הכנסת רחבעם זאבי על הולדת הנכד, ששמו בישראל יהיה רחבעם זאבי.

נמצאים כאן אתי גם חברי מהגליל התחתון, שבאו לא רק להזדהות אתי כמי שנואם את נאומי הראשון, אלא גם כדי להביא את הכאב והצער של משפחת החקלאים בארץ.

אני רוצה לשאת כאן את הדברים שנכתבו כהצעה דחופה לסדרהיום בעקבות השידור שראינו על מושב הוורעים בבקעת-יבנאל.

בימים אלה חוגג מושב הוורעים יובל לעלותו על הקרקע בבקעת-יבנאל. תושביו הם חלוצים עבריים מתנועת "הפועל המזרחי" ועולים שנקלטו לאחר קום המדינה, תערוכת וסניתיה מופלאה של יוצאי מערב-אירופה ועדות המזרח, בסך-הכול 80 משפחות ובתי-אב, מהם כ-30 משפחות שנקלטו אחרי קום המדינה; חלוצים עבריים שדבקו באדמת הגליל התחתון בבקעת-יבנאל. זהו אחד האזורים הקשים בארץ-ישראל להתמודדות חקלאית — אדמות הבזלת הרדודות ונתוני האקלים הקשה. קרות החורף ובצורות הקיץ: כל אלה היו מנת חלקם ולחם חוקם יום יום. ואף-על-פי-כן הם דבקו באדמה ובבקעה לחוננה ולהפרותה בשבועה של איכרים אמיתיים, לדבוק בה ולהנחילה לדורות הבאים.

הם דבקו בה וגם יכלו לה. הם הקימו יישוב לתפארת, וכאמור, עם קום המדינה קיבלו בזרועות פתוחות את גלי העלייה שבאו, קלטו עולים והיו למשפחה אוהבת אחת, מאמינה ודבקה במטרה בלא ליאות.

כמו הסיפור של כל הגליל-התחתון — הרבה עליות ומורדות, נפילות, אבל תמיד התמודדות מתוך אמונה שזו הדרך, שהחקלאות ועבודת האדמה הן רעיון ואמונה, אורח-חיים.

היו"ר ש' וייס:

אני מזמין את חבר הכנסת מיכה גולדמן להביא הצעה לסדרהיום מס' 193, בנושא: עוני בעקבות המשבר בחקלאות.

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):

חבר הכנסת גולדמן, היה כתוב בעיתון שאתה מדבר בפני אולם ריק.

מיכה גולדמן (המערך):

זה קורה גם היום.

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):

אני מציע לך לא לדבר.

היו"ר ש' וייס:

חברי הכנסת, זו הופעת הבתולין בכנסת של חבר הכנסת מיכה גולדמן. אני מבקש לא להפריע, אפילו לא בקריאות עידוד.

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):

בברכת יישר כוח — כן.

היו"ר ש' וייס:

רק אחרי, לא בזמן.

מיכה גולדמן (המערך):

כבוד היושב-ראש, כנסת כמעט ריקה, לי זה הנאום הראשון. זה גם יום של חג.

היו"ר ש' וייס:

אני בטוח שאלו ידעו זאת חברי הכנסת, לא היתה הכנסת כמעט ריקה.

מיכה גולדמן (המערך):

אני מקווה שבפעם הבאה יאפשרו לי לנאום בתחילת היום, ואז הכול ייראה אחרת. אני בטוח שבעקבות העלאת הנושא החשוב הזה יישמעו הדברים בישראל; אפילו חברי הכנסת חושבים שהוא לא חשוב. עם ישראל יודע שזה חשוב.

רחבעם זאבי (מולדת):

מיכה, רק תראה איזה חברים נמצאים פה.

מיכה גולדמן (המערך):

אני רואה. אינך יודע מה אני עומד לומר כאן.

בעסקי ריבית ובנקאות, ואת ביאת המשיח בעגל הזהב, והכול בניצוחו של בנק ישראל.

ועל כל אלה נאמר לממשלת ישראל ולקברניטיה הכלכליים פעמים "לאו".

פעם אחת, כאזרחיה של המדינה הזו, נאמר "לאו" לאטימות, ואולי לצלילה העגומים של הפגנת "יום השלום", לנוכח האירועים שפקדו אותנו כימים האחרונים גם בוואדי-ערה, בנצרת ובאום-אל-פחם, תבוא הישועה, התבונה וההתפכחות, כאשר לנוכח ההתגבשות הלאומית הערבית, שכולה סובבת סביב המאבק על הבעלות על הארץ הזו, אנו באיוולתנו שומטים את אחיזתנו באדמה הזו כתענועי מרד וריבית. אולי לנוכח אלה יבינו קברניטי המשק, שבעלותנו על אדמת הארץ הזו אינה מצויה בכנק ישראל ובכורסה, גם כשיהיו אלה עטורים זהב. שטרי בעלותנו על הארץ הזו נמצאים בידיהם, במחשבתם ובזיעתם של בני משפחת האדמה ויושביה, הפרוסים על פני כל הארץ הזאת, ואלה בעבודתם ובזיעתם כותבים וחותרים את גבולותיה מדי יום וקובעים את שייכותנו ושרשינו בה.

ופעם שנייה — כחקלאים בני משפחת האדמה נאמר בזעם ובשאיט-נפש "לאו" לממשלת ישראל, לנוכח עיי המפולת והחורבות. נאמר כי אין בעולם פיצוי שיוכל לפצות את משפחת האדמה על החורבן וההרס שזרעה בה התוכנית הכלכלית ההרסנית הזו. אין פיצוי על אוכדן הערכים, על שכירת המסגרות, על אוכדן חיים ומשפחה, בריאות וריעות, על אוכדן הפרנסה וניפוץ ערכי חיים של שנות דור, ועל ההשפלה הנוראה שבמעשי השוד והגול ומגלבי העיקולים.

רק מול הסנוורים של קברניטי המשק, הנוהגים את הרכבת הלאומית אלי תהום ואין מפלט מריסוק איברים, אפשר להבין ולחוש את עוצמת הזעם והלכה הרוחת בלבה של משפחת האדמה. וכי מה עוד צריך לקרות כדי להסיר את הסנוורים מעיניהם של קברניטי המשק?

אצטט את שאמר יושב-ראש ועדת הכספים לשעבר, חבר הכנסת שפירא: "נגיד בנק ישראל וחבר מרעיו מוליכים את הסקטור היצרני בהלוויה ממלכתית מסודרת לבית-העלמין".

רבותי חברי הכנסת, הכישלון הגדול של החקלאות ומשפחת האדמה כולה הוא לא בשדותיה, לא בשפעת תוצרתה, לא בשורשיה ולא באי כמלל הכפיים של בניה. הכישלון האמיתי הוא בכך שהניחה את צווארה בתוך גליוטינת הריבית והקפאת השער; הושיטה את צווארה לשחיטה בלא להשמיע מלה והגה. השמש זרחה, השיטה פרחת, והשוחט שחט.

לסיום, משבר החקלאות שוב איננו בעיה של חובות ומספרים. אלה בתפוחתם, כתענועי מרד וריבית מפלצתית איברו זה כבר את משמעותם הריאלית מול אדם, אדמה וערכי ייצור.

מולך הריבית, תענועי המרד והקפאת השער הפכו בעיה לאומית, ביטחונית, ערית-מסורת ואנושית ממדרגה ראשונה, בעיה המאיימת על עצם שייכותנו ובעלותנו על אדמת הארץ הזו; בעיה העלולה להביא לניתוק החוליה הערבית, החיונית והרגישה ביותר ביחסים שבין האזרח למדינה.

בני משפחת האדמה באים אל שולחן ההסדר לא כבעלי חוב ולא כפושטי יד ורגל אלא כנושים העומדים בפני ממשלת ישראל וקברניטיה הכלכליים ותובעים — לא הסדר לפירעון חובות של תענועי מרד וריבית רצחנית, אלא מהלך לאומי של

כך הגענו אל ראשית שנות ה-80, שנות האינפלציה, שהיו בבחינת רעירת אדמה לחקלאות, שפגעה ביכולתה להתמודד ולנווט את כלכלת המשק.

התוכנית הכלכלית מיולי 1985 הדליקה אור בקצה המנהרה, ונטעה בנו סיכוי להיחלץ מן הקשיים ולעלות על דרך המלך. אבל, התוכנית הזאת הפכה שואה כלכלית.

על רקע המצב הדמוגרפי בגליל התחתון הוכרזה על-ידי הממשלה תוכנית אכלוס ופיתוח לגליל, במגמה לחזק ולאווש את ההתיישבות היהודית באזור. מאות משפחות הצטרפו ליישוב בגליל, בהן עשרות משפחות צעירות שהצטרפו למושב הזורעים. הבנים חזרו למשק ההורים, והיתה "חגיגה" של התיישבות יהודית בגליל.

בימים אלה הגיע מושב הזורעים לחג היובל, ובמקום דגלי חג — עיי מפולת, שדות קוצים, חממות הרוסות וגיהינום חברתי.

רק מי שמבקר וסובב במושב הזורעים רואה את האימה והעצב של האבות המייסדים — נבוכים, תועים מול מגלבי שטירים ומעקלים. רק מי שראה דמעות בעיני אב שכולה המומה ושואלת: על מה נלחמנו? רק מי שראה את בני הדור השני והשלישי נוטשים את משקי ההורים כשאט-נפש וכוז לעבודת האדמה; רק מי שראה איכר זקן, ניצול השואה, מורכן ראש ואבל על ההרס והחורבן — מעגל השואה השני — תלוי בפת לחמו האחרונה בפנסיה גרמנית; רק מי שראה את האימה בעיני הילדים המחבקים בזרועותיהם בוכות משחק וצעצועי "לגו" שמא ייקחו מהם את רכושם ועוד פעם אחת ייאמר: "נקמת ילד קטן עוד לא ברא השטן" — ועל כל אלה הסתבת והאפתיה הלאומית. השמש זרחה, השיטה פרחת והשוחט שחט.

רבותי חברי הכנסת, הדוגמה של מושב הזורעים היא דוגמה אופיינית, המשקפת את מצבם של כל היישובים בגליל בפרט ובארץ בכלל. כשלוש שנים לאחר ביצוע התוכנית הכלכלית, שמהלכיה העיקריים היו הקפאת שער המטבע מחד גיסא ומחנק האשראים ושערי ריבית רצחנית מאידך גיסא, וככל שנמוג "ערפל הקרב" ומתפורר העשן מעל ההריסות של מה שהיתה אי-פעם החקלאות הישראלית המפוארת, הולכת ומתבהרת תמונת האימה של ההרס והשואה שהמיטה התוכנית הזו על הסקטור היצרני בכלל ועל החקלאות בפרט. ככל שחולף הזמן הולך ומתברר, שהכלים שהיו צריכים להציל את הכלכלה הלאומית היו לזאבים שטרפו את החקלאות וחיסלו בה כל חלקה טובה. מאות יישובים הרוסים ושרופים, והתנועה ההתיישבותית מתגודדת על פי תהום ועשרות אלפים מבניה של משפחת האדמה מוכים, נרמסים ומושפלים.

מבט חטוף על נתוני הריבית, על החובות התופחים ועל עיי המפולת בשטח ירים אולי מסך מעל אימת הריבית ושחיקת ערך התוצרת — מלחצות הזאבים, שהמיטו שואה ואסון על משפחת האדמה, שכל חטאה היה עבדות האדמה — ירים את המסך מעל חקלאות קרסת ומושפלת מול מאזני בנקים נפוחים ופורחים, מול חסכוניות הציבור וניפוחן של מניות הבנקים ומול תפיחת החוב הלאומי, המאיים ככדור שלג על עצם קיומנו בארץ הזאת. ובתווך — קברניטי המשק במגדלי השן מריצים מודלים כלכליים מן האקדמיה, מוכי סנוורים, אינם קוראים את התמונה ואינם חשים את האימה ואינם רואים את עשן החורבות ואת עיי המפולת, ומעבר למספרים — את אוכדן הדרך, את החלפת רעיון העבודה והייצור ויישוב הארץ

נגסה איכשהו לתקן את הטעות. אני פשוט חושש מאוד ליצור תקדים.

לפנים משורת הדין, חברת הכנסת עדנה סולודר, אם יש לך הערה על ההודעה שלי, בבקשה.

עדנה סולודר (המעריך):

כן. היות שכבוד היושב-ראש כל כך שומר על תקדימים, בשבט שנתי בכנסת אני זוכרת תקדים שבו, לאחר שהודיעו לחבר הכנסת שהצעתו אושרה והוא התכוון לנאום, פתאום במליאה אומרים לו: רגע אחד, הנשיאות לא החליטה. אם היתה אי-הבנה בנשיאות, או משהו לא בסדר, אנא בדקו אצלכם. גם זה תקדים.

הכנסת נמצאת עכשיו בתקופה של בין השמשות, לדאבוני. הכנסת עדיין לא פועלת כהלכה. אולי גם הנשיאות לא פועלת כהלכה. בשבועות האלה יש לנו הרבה תקדימים. אני חושבת שראוי הנושא וראויים חברי הכנסת שיקדישו להם זמן. לא הצטרפתי לשאלתא משום שיש לי פה נתונים די מקיפים. גם ידעתי שהשר, בדברי תשובתו, ישיב תשובה יותר מקפת. אני מוחה על כל העניין הזה.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה. חבר הכנסת חיים אורון, בבקשה.

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):

אני חבר כנסת חדש. אני מציע דבר קצת שונה. כשתהיה הצעה לסדר-היום, שיתאפשר לשלושת חברי הכנסת להתייחס לנושא הקרה והחקלאות, ואז התקדים — — —

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת גמליאל, גם אתה רצית להעיר משהו.

אריה גמליאל (התאחדות הספרדים שומרי תורה):
לא.

היו"ר ש' וייס:

בבקשה, חבר הכנסת זאבי.

רחבעם זאבי (מולדת):

בהיותי חדש בבית הזה, אני עוקב אחרי הנהלים ואני רואה שהיושב-ראש הנוכחי של הישיבה הוא מאלה שבקאים בתקנון והוא מקפיד על כל התקדימים. אני מציע שנשאיר בידי את ההחלטה.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה. אדוני השר, אתה רוצה לתת לנו עצה?

שר החקלאות א' כ"ץ-עוז:
לא.

היו"ר ש' וייס:

חברי הכנסת, יש לי פתרון כלשהו. אני מביא בהחלט בחשבון את ההערה של חברת הכנסת עדנה סולודר, מוותיקות הבית הזה, פעילה וחרוצה ומתמצאת בסדריו. ככאב לב אני צריך לעשות את מה שאני עושה כאן, בהיבני שהפגיעה היא גם בה, ויסלחו לי שני חברי הכנסת החדשים שאני מייחס לה את הדברים. אני יודע כמה מאמץ היא משקיעה בהכנת החומר.

יש לי הצעה, ואני מקווה שבאמצעותה אעמוד גם בתקנון, בעניין שנראה לי חשוב מאוד — סדר-יום וקביעתו. חברי, זה דבר רציני מאוד. זה לא טוב אם ייווצר תקדים שיושב-ראש ישיבה בעצם קובע את סדר-היום, לא משנה אם הוא נאחז בטעות, בלי אישור הנשיאות. חשבו על הדבר הזה.

שיקום החקלאות ומתן כלים בידיהם של עובדי האדמה בבחינת "עובד אדמתו ישבע לחם". כדי שאלה ישובו להיות בניה ושומרי חומותיה ושטרי בעלותה של הארץ הזו, עובדי אדמה וזקופי קומה.

חברי הכנסת, זו שעה של אמת, מבחן ומאבק על אופיה של מדינת ישראל. זה רגע של התגייסות ונקיטת מהלך רווי חזון להצלת ההתיישבות ופניה של מדינת ישראל, ואני מציע לנו, ככולנו, עוד לתמורה בטרם פורענות.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה לחבר הכנסת מיכה גולדמן.

מכיוון שזה היה נאומו הראשון, הפרתי קצת את כללי משמעת הזמן. אני ממך אותו על נאומו הראשון.

חברי הכנסת, יש לנו כאן בעיה פרוצדורלית-קטנה. אני חייב הסבר למליאה, ואני מבקש את סליחת שר החקלאות על דקה נוספת אחת שאני נוטל מזמנו.

נרשמו כאן שלוש הצעות רגילות לסדר-היום בנושא של נזקי הקרה בחקלאות, של חברי הכנסת עדנה סולודר, אריה גמליאל וחיים אורון. הצעות אלה לא הופיעו בסדר-היום שאושר בנשיאות הכנסת. יש כאן איזו טעות. זה יכול לקרות מדי פעם. אני עומד כאן בפני בעיה קשה, אף שברור לי שהנושא לא אושר, רק בטעות הורפס. אלה הצעות רגילות שהוגשו עליידי הסיעות. עשרות הצעות מוגשות, ורק חלק מהן נכנס לסדר-היום. אם אני אכן, בתוקף העובדה שאני מנהל כאן את הישיבה, אאשר אותן, אצור תקדים מסוכן מאוד של אישור הצעה לסדר-היום שלא אושרה בנשיאות. אני לא רוצה לקחת על עצמי את האחריות הזאת.

עדנה סולודר (המעריך):

— — —

היו"ר ש' וייס:

עכשיו אני מסביר. אני גם לא חייב לקבל. בעניין זה ההחלטה היא שלי. אני נוטל את האחריות לה על עצמי.

איני רוצה ליצור תקדים כזה, רק כדי לספק חבר הכנסת או חברת הכנסת הקרובים ביותר אלי ולאפשר להם לדבר חמש דקות. זה תקדים יותר מדי מסוכן. שיושב-ראש הישיבה יקבע סדר-יום רק על סמך טעות שקרתה בהדפסה. יכולות להיות לזה השלכות קשות מאוד בעתיד, קשות לאין שיעור יותר מן השאלה האם מישור ידבר היום בנושא חשוב אם לאו.

מה עוד, שקרה כאן דבר נוסף. בנושא הזה הוצגה שאלתא בעל-פה, שאכן אושרה וכבר ניתנה עליה תשובה באותו נושא שאמור להידון בהצעה לסדר-היום, וזה פרדוקס בפני עצמו.

על כן אני פשוט מתנצל, בלי שאני יודע איך קרה שזה הוכנס לסדר-היום, חו טעות שיכולה לקרות. איני רוצה להפוך טעות לתקדים. אני מתנצל בפני חברי הכנסת עדנה סולודר, חיים אורון ואריה גמליאל. אני רוצה להודיע להם, שזו הצעה רגילה לסדר-היום. היא נשארת לזכותם בסטוק. הם יוכלו לנצל אותה.

עדנה סולודר (המעריך):

— — —

היו"ר ש' וייס:

סליחה, גברתי, ראיתי אותך ואתן לך לדבר, חברתי. חברת הכנסת עדנה סולודר. תהיה לזכותכם עוד הצעה. אני רוצה לתאר לעצמי שהנושא הזה יהיה בעל תוקף גם בשבוע הבא.

3. אני מבקשת שהנוק שביתתם הצטבר לעשרות מיליונים, ביניהם ענפים שהוכו בשר, למשל כננות, שניטעו מחדש ועכשיו הוכו — לגביהם פיצוי מידי לנזק המידי ופיצוי מאוחר יותר.

4. היום הבאתי כאן את הצעת החוק של ועדת הכספים בקשר לאסונות טבע, במסגרת קרן מס רכוש ופיצויים. אני מבקשת לעשות הכול כדי שההצעה הזאת תאושר במהירות האפשרית ותכופע. זה הפיצוי היחיד שיכול אולי להיות לחקלאים.

אני רוצה לומר פה גם לחבר הכנסת גולדמן, שהחקלאים הם עצמאים, הם אינם מבוטחים בביטוח אטלה ולא בהבטחת הכנסה. אין אפשרות היום לבטח אותם, כי זה תהליך מאוד מורכב. לכן, אם יתקבל חוק אסונות טבע, זו תהיה העזרה היחידה כמעט למי שנפגע היום.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה לחברת הכנסת עדנה סולודר. במסגרת אותה פרצה, חבר הכנסת חיים אורון, אתה תמתיך לפריסה יותר רחבה של הדברים.

אדוני השר, בבקשה, אם תוכל בתשובתך גם להתייחס להערות של חברת הכנסת עדנה סולודר, אני אודה לך.

שר החקלאות א' כ"ץ-עוז:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, מוכן שאתייחס ברצון גם להערותיה של חברת הכנסת עדנה סולודר ולהערות שרצה להשמיע כאן חבר הכנסת חיים אורון.

בתחילת דברי אני חב חוב לחבר הכנסת החדש מיכה גולדמן. שזה היה לו נאום הבתולין, ואני שמח שנפל בחלקי לברך אותו לאחר דבריו הראשונים. מיכה הוא אחד האנשים ששמעם יצא בכל הארץ. כל מי שנוסע מעפולה צפונה, לכיוון צומת-גולני, עובר בדרך את מיכה, וכבר שנים לא מעטות, הוה, הנקרא כפר-חבור, הוא בעצם יצירה מופלאה של ראש מועצה צעיר, שעם הרבה נכונות, הרבה יוזמה, הרבה חוסר נכונות להיכנע למוסכמות ותוך עשיית דברים שאפשר לומר עליהם שבמקום אחר לא היו נעשים, הצליח באמת להפוך את היישוב שבו נולד לפני כ-40 שנה לאחד היישובים שכל מי שעובר בהם היום מברך עליהם ומתברך בהם.

מיכה התחיל את פעילותו הציבורית בגיל צעיר יחסית, והנה הוא היום חבר הכנסת, בין הצעירים שבחברי הכנסת. הוא ישקע בוודאי את מרצו ואת זמנו בתחומים שהוא מכיר ויודע, ותהיה בכך, ללא ספק, תרומה רבה גם לבית וגם למדינת ישראל.

אני מאחל למיכה שנים רבות של עבודה ציבורית פורייה — גם במקומו, ביישובו, וגם כאן בכנסת. אני בטוח שאני אומר זאת לא רק בשמי, אלא גם בשם חברים רבים אחרים. כה לחי, מיכה.

מיכה גולדמן (המערכ):

תודה רבה.

שר החקלאות א' כ"ץ-עוז:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, תחילה אני רוצה להודות לחברי הכנסת פסח גרופר ומיכה גולדמן על דברי הבכרה שלהם לרגל כניסתי לתפקיד במשרד החקלאות.

אני רוצה לומר, בתחילת דרכי במשרד החקלאות, שמתוך היכרות הן עם מצב החקלאות במדינת ישראל והן עם מצב

הצמחי היא: אני מפנה את תשומת לב הפרוטוקול, ובאמצעותו את דעת הקהל והכנסת, שלנושא של נזקי הקרה נזקקו חברי הכנסת עדנה סולודר, חיים אורון ואריה גמליאל. השאלת את הוצגה והתשובה ניתנה. אני מאפשר להם, שלא במסגרת הצעה לסדר-היום, לפנים משורת הדין ובמסגרת הצעה שהוגשה כאן, כל אחד ממקומו, אם יש לו מה להוסיף על הדברים שכבר נאמרו על-ידי חבר הכנסת גדליה גל, להוסיף במסגרת דקה וחצי או שתי דקות — זה לא ייחשב להם כהצעה לסדר-היום — את תרומתם. אם השר ירצה, בתשובתו על שתי הצעות אחרות, להוסיף עוד משהו על התשובה שהוא נתן לחבר הכנסת גדליה גל, יעשה כן.

חברת הכנסת עדנה סולודר, בבקשה מן המקום, במקסימום תמצות.

קריאה:

— — —

היו"ר ש' וייס:

אנחנו פה לא קופה של גמילות חסדים. יש לכולם אפשרות להתבטא. יש צינורות נוספים על האולם הזה כשהוא ריק מעיתונאים ומחברי הכנסת. באמת, אל תפריזו.

בבקשה, חברת הכנסת סולודר.

עדנה סולודר (המערכ):

אנחנו לא מפריזים. אני רק מציעה לכל החברים לבקר במטעי הכננות, לראות גם את הנזקים בירקות וכן הלאה. אני פשוט רוצה לקרוא מכתב ממושב רחוב, אחד מיישובי בכורה, פארוואנות בלעז, יישובים שחיים אך ורק על ירקות. הם כותבים: "השבוע היתה אצלנו קרה שכמותה לא זכורה לנו מאז עלינו לקרקע. הקרה פגעה בכל הגידולים, עגבניות, חצילים, פלפל, קישואים. רוב הגידולים הם חסויים וההשקעה היא אדירה — ניילון, שתילים, זבלים, חיטוי קרקע וכו'. עוד יותר קשה המצב מאחר שאנו לא יכולים לשתול במקום מה שנפגע, כי אין שתילים במשתלות. את השתילים יש להזמין חודשים מראש. ידוע לך שאנו מתפרנסים אך ורק מגידולי ירקות חורפיים ואביביים. אין לנו ענף אחר, לא מטעים ולא בעלי חיים. נשארנו מחוסרי כול וכן מכל ההשקעות מבנקים וממוסדות. נקלענו למצב של ייאוש ודאגה רבה ליום המחר. אנו מבקשים, עקב מה שקרה, להכריז על האזור שלנו כאזור אסון טבע ולטפל בנו בכל המוסדות באופן דחוף. החברים מיאשים ופגועים. מה עם החובות? מה עם הקיום?"

"השתילות התבצעו בנוכח-דצמבר, והקרן לנזקי טבע לא תכסה אפילו את ההוצאות. מאחר שכל היישובים נפגעו, אין לנו אומדן של ערך הנזקים. בימים האלה אנו בודקים ורושמים את הנזקים ביישובים".

מדובר ב-3,000 דונם של חצילים, פלפל, ירקות שהחכרו כאן, שרופים לחלוטין. על-ידם עומדות שלוש חממות ניסיוניות, מוצלחות בצורה יוצאת מן הכלל, של עגבניות לייצוא, שזה יכול להיות התחליף.

אני רוצה לתבוע כמה דברים משר החקלאות: 1. מהמגדלים עצמם — לבטח את הענפים, כי הענפים לא מבוטחים. הזכירו כאן את קרן נזקי טבע. קרן נזקי טבע מכסה 90% מהוצאות הייצור. היא מכסה רק כשהפרי כבר בשל. אם נופל פרי שהוא במסגרת החניטה, הוא איננו נחשב.

2. אני יודעת ששר החקלאות פנה בבקשה להגדלת התקציב לחממות עגבניות לייצוא. אני מבקשת שזה יטופל.

שהעניין התחיל רק בריבית. העניין התחיל כחוסר יכולת של ניהול עצמי, שהיתה לפני התוכנית הכלכלית — שלא היתה אלא ניסיון לתקן מצב של תקופה מבולבלת.

עם תחילתה של התוכנית הכלכלית היו, למיטב הכרתי, לממשלת ישראל דאו שלוש אפשרויות לפתרון בעיית האינפלציה. במונחים של מבוא לכלכלה, במונחים של כלכלה, אפשר לומר שהיו רק שלוש דרכים. הדרך האחת היתה של קיצוץ עמוק בתקציב המדינה. כל אחד יודע, שקיצוץ עמוק בתקציב המדינה, על כל משמעותותיו — וחלק מהן אנתנו עוברים גם בימים אלה — יש בו כדי להוריד אינפלציה. הדבר הזה נעשה בהיקף הגדול ביותר שניתן לעשותו. נדמה לי, שהיה או קיצוץ של מיליארד שקלים, או של סכום דומה. בתקציב המדינה. יותר מזה לא ניתן היה לקצץ, גם בשל בעיות ביטחון, אבל לא פחות מזה מפני שהממשלה דאו היתה גם היא ממשלה שייצגה צרכים פוליטיים שונים, ואין להתעלם מזה.

הדרך השנייה להורדת אינפלציה, גם היא דרך בדוקה וידועה, היא הורדת שכר בהיקף משמעותי ועמוק. גם זה היה דבר כלתי אפשרי בתנאי המשק ובתנאי החברה של אז.

האפשרות השלישית לפתרון בעיית האינפלציה היא הדרך שבה פתרה אותה מדינת ישראל — על גבו של המגזר הייצוני, דרך מערך הריבית. נכון, היום אומרים לנו חכמי הכלכלה ראו, שהכוונה היתה לשלושה חודשים, לכלימה, ומיד אחרי זה צריכה היתה להתחיל הצמיחה, ההמראה. לאחר הכלימה — ייצוב; ולאחר הייצוב — התחלת צמיחה, הורדת הריבית וסחיבת השקעות לתוך המגזר הייצוני.

אבל זה לא קרה. מה שקרה הוא, שנמשך מצב דומה לזה שהיה ב־1 ביולי 1985. בתקופה הראשונה, בשמונת החודשים הראשונים, האמירו הריבית לכדי 80% עד 120%. שנה וחצי לקח לבנק ישראל להודות בזה. החקלאים והיצרנים שבחונכו, כאן בכנסת, ועקו חמס אחרי חודשיים, אחרי שלושה חודשים ואמרו: קורה כאן משהו. אנתנו עוד לא מבינים בדיוק את התהליך, אבל קורה כאן משהו נורא. ובנק ישראל חזר והודיע: יש די אשראי, אין ריבית. רק אחרי שנה ושלושה חודשים הודתה מחלקת המחקר של בנק ישראל שאומנם כן, היתה ריבית גבוהה מאוד.

אם מחלקת המחקר כבר הודתה בזה והנגיד כבר היום, כאשר הוא הציג תוכנית, אינו מאזכר את עניין הריבית, ולא בכדי. נדמה לי שיש למדינת ישראל, לכל הציבור, חוב כבר למגזר החקלאי ולמגזר הייצוני, אבל לחקלאי בעיקר, כי הוא לא היה מצויד בהון עצמי במידה מספקת. ההון החוזר הוא בהיקפים גדולים יותר מאשר בכל מחזור של ייצור אחר, כי ייצור בורג אורך שלושה שבועות בדיוק, אבל ייצור עינב או תפוז אורך שמונה או תשעה חודשים. והמחזוריות הזאת בעניין ההון החוזר בחקלאות היא כזאת, שעם כל הכבוד, אנשי המקור-כלכלה, שמודדים את הנתונים רק על גבי מספרים בחבורות, לא תמיד עמדו על זה, ולא תמיד ידע גם המגזר עצמו להציב את הצרכים ואת השוני שלו מול דברים אחרים, מול צרכים אחרים של המשק.

אני אומר את הדברים האלה, כיוון שאנתנו נמצאים במצב של חוב כבר מאוד, כשהבריקות של כלל המערכות כבר מורות שלפחות 50% ממנו נובע מהריבית, תוצאתה של התוכנית הכלכלית וגורויותיה, ולא רק הריבית. היה יובח גדול לפני שנה — יושב כאן ידידי, חבר הכנסת חיים אורון, והתווכחנו עוד כשהוא היה מזכיר הקיבוץ הארצי, למעשה לא התווכחנו אלא הסכמנו — מה זו ריבית, מה הוא הניסוח של ריבית, מה

ההתיישובות במדינת ישראל אני יוצא מנקודת המוצא, שהקלאות וההתיישובות במדינת ישראל אינן נושא פוליטי. אינני חושב שזה נושא פוליטי; אני משוכנע שיש כאן מעין יצירה שתנועת השחרור של העם היהודי יצרה במסגרות שונות, על-פי המגוון המפלגתי-הציבורי. כל אחת, או כמעט כל אחת מהתנועות הפוליטיות המרכזיות המיוצגות בבית הזה, יש לה קשר למערכת ההתיישובות: תנועת העבודה, יש לה מושבים וקיבוצים הקשורים ומשתייכים אליה; מפ"ם, יש לה הקיבוץ הארצי; התנועה הדתית, קשורים אליה עשרות ומאות מושבים וקיבוצים דתיים; ויש מושבי בית"ר והמושבים השיתופיים של בית"ר; ויש החלק הוותיק ביותר, מהעלייה הראשונה, של המושבות הראשונות, של החקלאות הפרטית והייחמה הפרטית. יש גם מרכיבים נוספים, כגון תנועת "אמנה" של "גוש אמונים" ופועלי אגודת ישראל, עם שני הקיבוצים הקשורים אליהם, ובוודאי יש גורם נוסף שלא הזכרתי אותו. אין קצה מהקצוות בבית הזה שאיננו מעורב ומעורה בצורה כלשהי בנושא החקלאות ובנושא ההתיישובות.

לכן, ולא רק בגלל הסיבה הזאת, אני משוכנע, שכדי להוציא את העגלה הזאת מהבוקר אין די בשכר. אני בטוח, שרק עם ממשלה וכנסת מאחוריה, ועם רצון ציבורי גדול, אפשר יהיה לעשות את המלאכה הזאת. לעניין הזה צריך לגייס, נוסף על משרד החקלאות והתנועות ההתיישובות למיניהן, את המערכת הפוליטית על כל אנפיה ועל כל קצותיה, את הממשלה, ואת רצונו הטוב של הציבור, כי גם הוא דרוש לנו.

דברי ומעשי, גם כאן היום וגם במסגרת משרד החקלאות, יהיו מכוננים ליצור את השותפות הזאת, כדי לחלץ את ההתיישובות מן המצוקה שהיא נמצאת בה.

אני שמח כהחלט לנצל את הבמה הנכבדה הזאת, בהופעתי הראשונה כשר החקלאות, כדי להעמיד את הבית כולו על החומרה המיוחדת שבה אני רואה את מצבה של החקלאות הישראלית בפתחה של שנת 1989. אני חושב שהישגי העבר אינם עומדים לעד. הישגים צריך לשמור, הישגים צריך להמשיך.

מול היצירה המופלאה של ההתיישובות והחקלאות במדינת ישראל הציבו בתקופה מסוימת מערכות אחרות. בשפתו של חבר הכנסת גרופר הן נקראו המערכות הפיננסיות למיניהן, ואלה מדדו את כל הנושא של היצירה במדינת ישראל — ואגב, לא רק את החקלאות, במידה רבה גם את התעשייה — באמת המידה של הכספים, באמת המידה של העסקים, באמת המידה של היכולת הכלכלית במונחי מקור להביא לתשואות כאלה ואחרות במגזרים אלה ואחרים. גישה כזאת אינה יכולה להצליח במדינת ישראל לאור מה שהיא עשתה עד היום, ובוודאי לאור מה שהיא צריכה לעשות בעתיד.

יש לזה סיבות. יש סיבות למצב שבו אנתנו נמצאים, ואינני מתכוון להיכנס ולהתעמק בפרטי הפרטים. אני רוצה לציין רק שתיים-שלוש נקודות.

נכון הדבר, ב־1985 היינו בתקופה של אינפלציה סוערת, מטורפת. שהביאה את המשק כולו למצבי אי-יודאות מוחלטת, לחוסר כושר יכולת של ניהול עצמי של משהו: לא של מפעל תעשייתי, לא של עסק חקלאי, לא של מפעל חיריותי — שום דבר. היתה אינפלציה, שגרמה לכל העם לרוץ מבוקר עד ערב לבנקים, ל"שמש" מניות הבנקים והמניות למיניהן, לתאי היועצים למיניהם. זה מה שעשה עם ישראל, רץ לבנקים להבטיח את ביטחון כספיו. בתקופה הזאת היתה המערכת היצרנית במצב של בוקה ומבוקה ומבולקת. טועה מי שחושב,

כיוון שלהן יש תמיכה של הממשלה ולחקלאי ישראל אין תמיכה של הממשלה.

אני רוצה לומר, אדוני היושב-ראש וחברי הכנסת, שהבעיה של החקלאות היא בעיה קיצונית של הייצור במדינת ישראל. אני תומך מאוד בתוכנית הכלכלית החדשה, לא כיוון שאין בה מצוקות ואין בה לחצים על מגורים אלה ואחרים, אלא מפני שהכרחי לכיוון את המשק הישראלי למדיניות של צמיחה ושל ייצור ושל ייצוא. אם לא נעשה זאת, לא תהיה זו עמידה על מקום אחד, אלא תהיה זו היגררות לאחור, חזרה לשנים הלא-טובות — 1981, 1983, 1984. אפשר ללכת רק קדימה. כשביל ללכת קדימה כל אחד צריך לוותר — המערכת היצרנית, החקלאית, בוודאי ויתרה, והיא עדיין מוותרת. היא קיימת, היא עומדת.

אנחנו עומדים בקונפליקט עם ציבור גדול מאוד, והייתי רוצה לומר זאת בפשטות רבה מאוד: איננו מוצא סיוע גדול כמגזר ההסתדרותי. אני אומר את זה, והייתי רוצה שישב פה מזכיר ההסתדרות: איני מדבר על אותם חקלאים שהם חברי ההסתדרות, אני מדבר על החקלאים כפועלים, ויש להם קונפליקט עם המערכת ההסתדרותית בעיקר בנושא של המחירים. ומחירי המוצרים החקלאיים במדינת ישראל, בהשוואה למה שהיה לפני ארבע שנים, ירדו ב־36%, ומצוי המזון, על כן, נעשו זולים יותר לצרכן, קרי לשכיר, ב־36%. אבל כשהוא הרוויח, מישוה הפסיד, והמפסיד היה היצרן החקלאי.

אני ארצה בהחלט למצוא את עצמי, את עצמנו, כתיאום פעולה עם ההסתדרות. לא ארצה למצוא את עצמנו במצב שהחקלאי איננו רוצה לקבל סיוע מהמדינה בצורת סכסוד לחלב, וההסתדרות תהיה זאת, לא החקלאי, שתמנע את עליית המחיר ותתבע מהממשלה סכסוד לחלב. החקלאי יהיה זה שהציבור יצביע עליו: אוכל לחם חסד. החקלאי מתנגד לדברים האלה.

אני יודע שהקונפליקטים הם רבים, הבאתי רק אחד מהם, אבל אין לי ספק שהצורך במאמץ כולל בנושא כל כך מורכב ועם מגוון כל כך רגיש הוא חיוני מצד כל הצדדים של הבית. אני משוכנע, כמו אחרים, שהציונות שלנו עדיין לא נגמרה; הציונות של איש מאתנו, אני מקווה, אף לא של אלה בבית הזה שאינם קוראים לעצמם ציונים. הציונות היא עדיין תנועת השחרור של העם היהודי, היא עדיין המעשה הגדול של העם היהודי במאה הזאת, והיא אחת היצירות המופלאות שלו, ועל כן היא זכאית, וכבבוד, להיתמך, להיות נעזרת על-ידי הבית הזה במצוקה שאליה היא נקלעה, ולא באשמתה.

אני חושב שממשלת ישראל חייבת היום לשאול את עצמה לא מה צריכים החקלאים לעשות למען המשק הלאומי, אלא מה היא יכולה לעשות למען החקלאים. אף שאני יודע שקיים רצון טוב, גם בתוכנית הכלכלית, לפתור את הבעיה, שקיימת הבנה — המצוקה עדיין גדולה; והפתרונות יהיו בעתיד, אני מקווה שבעתיד הקרוב.

אדוני היושב-ראש, אני יכול כמובן להרחיב ולהאריך, אבל אינני רוצה לעשות זאת כאן ועכשיו. על כן, לגבי החלק הראשון של ההצעות לסדר-היום, אני מעוניין בהחלט בדיון במליאת הכנסת, ואינני מעוניין בדיון בוועדה. אני רוצה שבדיון במליאת הכנסת ישתתפו חברי כנסת רבים, מכל הקבוצות, שהיו הערות ותהיה ביקורת. אני רוצה שנתקן את הדברים יחדיו. כי אם זה לא ייעשה, לא אשיג את מטרתי הראשונה: לכנס את הציבור כולו.

זה נטל ריבית. בנק ישראל, הכלכלנים והרבה מידידי הקרובים ביותר, כמו שאומרים, אומרים: מה זאת אומרת מה זו ריבית? ריבית היא מחיר הכסף. במונחים שלנו ריבית היתה, כאשר התשלום של הפרדסן או מגדל הירקות היה, שכל שלושה חודשים אספו את הקרן פלוס הריבית שלו והפכו את זה בחזרה לקרן. בעצם תוצאתה של הריבית היא גם הקרן, גם הריבית שניתוספה עליה ולא שולמה והפכה להיות קרן, וארבע פעמים במשך שנה גלגלו אותנו בריבית ריבית. כל זה הוא, מבחינתנו, ריבית. מבחינת המגזר החקלאי הריבית היתה בהיקפים שאולי בעולם הגדול כולו אין כאלה.

היו"ר ש' וייס:

וזה אף שיושב-ראש מועצת המנהלים של בנק הפועלים הוא מנחל-עוז.

שר החקלאות א' כ"ץ-עוז:

הוא היה בעבר גזבר בנחל-עוז, זה נכון.

היו"ר ש' וייס:

אז מה?

פסח גרופר (הליכוד):

אדוני השר, יש ריבית כזאת רק במאפיה בארצות-הברית.

היו"ר ש' וייס:

אין יותר מאפיה בארצות-הברית.

שר החקלאות א' כ"ץ-עוז:

אין דבר כזה.

פסח גרופר (הליכוד):

ריבית קטלנית כזאת — — —

שר החקלאות א' כ"ץ-עוז:

היושב-ראש אומר שאין דבר כזה שנקרא מאפיה. אני אומר לך, שגם אם יש דבר כזה, ריבית כזאת אין שם.

אני רוצה להמשך ולומר: אין ספק שזה היה עיקרו של הנטל, ולא אכחיש שדבר כבד עם עומסי ריבית בלתי-אפשריים וחוסר הבנה של צרכיו של מגזר מיוחד עמדה שאלה נוספת, לא פחות חשובה אבל פחות משפיעה מבחינת נטל החוב שנוצר, והיא מצב החקלאות בין ישראל לבין מתחריה בעולם, כושר התחרות של החקלאות הישראלית. זה השפיע, כמובן, על הרווחיות. אבל במצב שעומסי הריבית היו גדולים כאלה ועומסי ההון היו גדולים כאלה כמעט שלא עסקו בשאלת הרווחיות של המוצר, כי זה הפך להיות כמעט חסר משמעות בתוך כל המצוקה הגדולה שנוצרה במגזר הזה.

אבל, לחקלאות של ישראל אין כושר תחרות עם מתחריה באירופה ובארצות-הברית. הגושים הגדולים האלה מסבסדים, על-ידי ממשלותיהם, את חקלאיהם, ובמדינת ישראל נוצר המצב האבסורדי, שהחקלאי הישראלי איננו מתמודד עם עמיתו מספרד או מצרפת, אלא הוא מתמודד מול ממשלת צרפת, הוא מתמודד מול ממשלת ספרד, הוא מתמודד מול ממשלת ארצות-הברית ומול השוק האירופי כולו. זאת לא התמודדות של חקלאי מול חקלאי, וחקלאים, אני משוכנע לחלוטין ויודע את זה בנתונים: ישראל, ברמה אחידה של ייצור, עולה בכושר התחרות של חקלאיה על כל חקלאי בעולם, לפי מיטב הערכתי. למעט שני מקומות, רק בארצות-הברית יש שתי מדינות שאנחנו משתווים אליהן, קליפורניה ופלורידה, מבחינת הכושר המקצועי שלנו. כל הארצות האחרות, מבחינת כושר התחרות המקצועית, נחותות מאתנו, ואיננו מצליחים

לנושאים מסוימים כבר היו פתרונות. אני מודע בהחלט למה שקורה בפארוואנות, במושב רחוב, בככורה וביישובים אחרים. בהחלט הנחינו את אנשי המשרד, מחוסר שמאים די הצורך, בנושא נוקי הטבע, לעשות סקר ראשון כדי שנודע מה קרה, ואני מקווה שהדברים האלה ייעשו. הם נעשים כבר עתה.

אני רוצה לומר, שאין שום ספק בדבר חיוניותו העצומה של החוק שהגיש חבר הכנסת פסח גרופר בכנסת הקודמת. אינני יודע אם זה היה חוק שלו בלבד או שהצטרפו אליו חברי כנסת אחרים. אני מתכוון לחוק ביטוח בפני אסונות טבע. חוק כזה קיים בכל מדינה נאורה בעולם. מהיום שנכנסתי לתפקידי בממשלה כבר היתה קרה, כבר יש שיטפונות. הבוקר כבר שמעתי על נדידת ארבה מסעוריה לירדן, ועוד לא ברור לאן נושבת הרוח.

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):
ובשכוב הבא יהיה חמסין.

שר החקלאות א' כ"ץ-עוז:
ובשכוב הבא אולי באמת יהיה חמסין. זו ארץ שנמצאת בתחום מעבר של אקלימים.

מיכה גולדמן (המערך):
אבל אסון הטבע הגדול ביותר הם הבנקים.

שר החקלאות א' כ"ץ-עוז:
על כך ריבתי בסעיף הראשון, ואני יודע גם להרגיז, אבל אשתדל שלא לעשות זאת מעבר לדרוש.

חוק ביטוח נגד אסונות טבע הוא החוק המשלים לפעולתו של החקלאי בנושא הזה, ואם יזכה חוק זה להחלת דין הריצפות, ואנחנו נעשה ככל יכולתנו כדי לתמוך בו, אני חושב שתהיה בכך משום תשובה נכונה לגבי העתיד.

עדנה סולודר (המערך):
החוק מונח על שולחן הכנסת.

פסח גרופר (הליכוד):
החוק הונח היום על שולחן הכנסת.

שר החקלאות א' כ"ץ-עוז:
אני יודע, רבותי, שהציפויות גדולות. אני יודע שיש הרבה מה לעשות. אני יודע שבלי עזרה אי-אפשר, אבל אני מבקש להוריד את רמת הציפויות, ולא, אהיה כמצוקה אישית.

אני מודה לחברי הכנסת, שבדבריהם גם ביכרו אותי על כניסתי לתפקיד.

אדוני היושב-ראש, אינני מתנגד להעברת שתי ההצעות לסדר-היום לדיון במליאה. אני רק מבקש שהדיון הזה — ואבקש זאת לאחר מכן מן הנשיאות — יהיה מתואם אתנו, כי יחד עם ההצעות האלה ארצה גם להציג את מדיניות המשרד בשנה הבאה. תודה רבה.

היו"ר ש' וייס:
בקשתך מקובלת עלי.

תודה רבה לשר החקלאות. זוהי הופעתו הראשונה על הבמה הזאת כשר החקלאות, ואני מצרף את ברכתי האישית לזר הברכות שהושמעו כאן.

הצעה אחרת, לחבר הכנסת חיים אורון.

מכיוון שיש אפשרות לשתי הצעות אחרות, רשות הדיבור תינתן לאחר מכן לחבר הכנסת גדליה גל, להצעה שנייה.

בבקשה, חבר הכנסת אורון.

עם זאת, אדוני היושב-ראש, ברשותך, אני רוצה להוסיף כמה מלים על דבריה של חברת הכנסת עדנה סולודר.

היו"ר ש' וייס:
לא רק ברשותי, אלא על-פי המלצתי.

שר החקלאות א' כ"ץ-עוז:
נוסף על דברי תשובתי על השאילתא הדחופה של חבר הכנסת גדליה גל, אגע תחילה בשניים-שלושה נושאים, לשם מתן אינפורמציה.

ענף הבנוות ביטח את עצמו, למעט כמה יישובים שלא עשו זאת. עם כל הכבוד, הוא ענף מסודר ומבוסס. לדאבוני, לעתים אלה שלא היו מסודרים במסגרת הענף, ואינני רוצה לומר מעבר לזה, לא ביטחו את עצמם.

עדנה סולודר (המערך):

שר החקלאות א' כ"ץ-עוז:
מייד, מייד. אני מדבר על הביטוח של הענף כפי שהוא נעשה. אני יודע שיש שלוש רמות לביטוח הזה.

גם ענף הירקות הוא ענף מבוסס באופן עקרוני, בוודאי ירקות הייצוא. מועצת הירקות ו"אגרוסקו" אינם מאפשרים מתן אשראי למגדלי ירקות לייצוא, בלא שיהיה לו ביטוח. זוהי אחת ההתניות בחוזה. ירקות לשוק המקומי אינם מבוססים באופן מסודר, או לא היו מבוססים עד לפני שבוע ימים. כפי שאמרתי, לפני שבוע ימים הוריתי גם למועצת הירקות וגם למועצת הפרחים — ומנכ"ל המשרד עובד על זה, ואני בטוח שהוא עושה עבודה נאמנה — להכניס את שני הענפים האלה לאלתר למסגרת של ביטוח כולל. עד כמה שיהיו הדברים קשורים אלי, כשר החקלאות, ההנחיה תינתן. הפער באמצע הוא השאלה של בעלי המקצוע, שמאות למיניה — מה נכלל ומה איננו נכלל, שיעור הפרמיה על-פי היקף הביטוח ודברים מקצועיים כיוצא באלה.

אני מקווה מאוד, שעוד בחורף זה יימצאו שני הענפים האלה מסודרים בביטוח כולל, למעט אותם חקלאים אשר יחשבו שהם אינם צריכים לבטח את עצמם, אבל אז יהיה עליהם להודיע בכתב: אני מבקש שלא לבטח אותי במסגרת הביטוח הכולל של ענף הפרחים — משהו בנוסח זה. אם יהיו כאלה, הרי, עם כל הכבוד, לא תוכל המדינה להיות אחראית למה שהם מגדלים.

אני רוצה לומר, שיש שלושה מישורים לביטוח שאת דיברת עליו, חברת הכנסת סולודר. המישור הראשון הוא, כמובן, ביטוח המתקנים של הענף. בחממות זה חשוב, בסוגי פלסטיק מסוגים אחרים — מנהרות גבוהות, נמוכות — זה חשוב. זה מישור אחד.

מישור הביטוח השני הוא ביטוח הגידול עצמו. זאת אומרת, מתחת לפלסטיק נמצא נכס שהוא הגידול עצמו. והפלסטיק רק מגן עליו. הבית, החממה, מגינים עליו.

המישור השלישי — והוא אינו חשוב פחות, אבל הוא יהיה נחלת החקלאי עצמו, הוא צריך לדעת שהוא מנהל את עצמו והמדינה איננה יכולה לעשות כשבילו הכול — הוא ביטוח מניעת הכנסה. בכך שהוא יקבל את התשלום בעבור החממה ובעבור הגידול בתוך החממה הוא עדיין לא פיצה את עצמו על ההכנסה שנמנעה ממנו. אנחנו נמליץ על כך, אבל לא נחייב זאת. אלה שלושת מישורי הביטוח שאנחנו עוסקים בהם עכשיו.

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):
בבקשה.

השר מ' גור:

אני רוצה להזדהות עם ההערה שלך שלא הנגיד בלבד אשם, ואני רוצה לצרף כאן משפט אחד אישי ומשפט אחד פוליטי. יכול להיות שמשנה מקום פוליטי, משנה מזל פוליטי. זה אפרופו מה שאמרת על עצמך ועל כצליה. אבל מה שלי נראה הרכה יותר חשוב — הגיע הזמן להחליט מה הן הקדימות האמיתיות בסדר החיים החברתי והציבורי שלנו. אילו עבדנו יחד, אזי היו הדברים מתרחשים אחרת. זאת אני אומר באווירה המשפחתית הקיימת כאן עכשיו.

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):
אתה נותן לי זמן להשיב?

היו"ר ש' וייס:

עוד דקה. ויחרת קודם על שתיים, וחברת הכנסת עדנה סולודר לא ניצלה אותן. לכן הזמן נשאר שלך.

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):

אני חושב — נדמה לי כך — שאילו הגענו לדיון רציני על סדר הקדימות הלאומי ועל העדיפויות שבו, היינו מגיעים למסקנות פוליטיות שונות מאלה המוצגות פה עכשיו. אני אומר זאת באמת לא לצורכי פולמוס, כי זאת דעתי. אני חושש מאוד — ונדמה לי שכבוד השר אמר זאת קודם — שאחת המגבלות של היכולת להגיע לתוכנית כלכלית כזאת, שתענה על הצרכים כפי שהוא רואה אותם, היא הרכב הממשלה.

אני אמשך לראות בזה צורך נוסף גם עכשיו, אבל אני מציע עתה, באמת לא לצורכי פולמוס אלא לצורכי הדיון — ואני מבין שעל-פי החלטת הרוב כאן ובסך-הכול גם על-פי דעתי הוא יהיה במליאה — אני מציע לכל חברי החקלאים שלא להירשם הפעם הזאת לדיון. חברים, אני אומר זאת עכשיו בלשון החברתית ביותר. העובדה היא שאנחנו מדברים עם עצמנו ועל עצמנו והופכים לאיזו קבוצת מצוקה. אני חושש שאנחנו צריכים לפעול, כל אחד בסיעתו. בבקשה, יבואו שני חברי מסיעת מפ"ם, יבואו עוד 30 וכמה חברי סיעת מפלגת העבודה, שהם אינם חקלאים, ויגידו מעל הדוכן הזה מה הם חושבים. אני חושש שאנחנו מנהלים את הדיון הזה בתוכנו, ואני בעד לובי חקלאי. אני רוצה להפוך את המחויבות של ממלא-מקום ראש הממשלה מאחמול למחויבות של כל הסיעה, ואת המחויבות של חברי למפלגה — — —

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת חיים אורון, תם זמנך.

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):

אם אומנם יהיה דיון במליאה, בואו לא נירשם אנחנו מייד בראש התור. יקומו וידברו על החקלאות גם אלה שאני חושב שאחריהם למה שקרה לה גדולה משלנו. אם אכן מדובר בכעיה לאומית, אחת הדרכים לפתרונה היא, שכן יתנהל הדיון הציבורי עליה.

היו"ר ש' וייס:

תודה לחבר הכנסת חיים אורון. רשות להצעה אחרת לחבר הכנסת גדליה גל במסגרת שלוש דקות. האפשרויות שלך הן או-הסרה או העברה לוועדה.

גדליה גל (המערך):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני מזדהה הזהות מלאה עם תוכן דבריו של שר החקלאות, וזגם לי יש ציפיות גבוהות, ואני משוכנע שחלקן הגדול יתממש.

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):

אדוני היושב-ראש, במסגרת התקנון והזכויות שהוא מאפשר, אני מציע להעביר את הנושא לוועדה. או אולי מותר לי רק להציע להסירו מסדר-היום?

היו"ר ש' וייס:

לא. אני אולי אבהיר את הדברים, גם למען העתיד, כי אנחנו עדיין כנסת במעבר. ההצעה של חברי הכנסת המעלים הצעות לסדר-היום היא חמיד לקיים דיון במליאה. אם השר מסכים לכך, קיימות לאחר מכן שתי אלטרנטיבות: העברת הנושא לדיון בוועדה או הסרה מסדר-היום. זה המצב במקרה הנוכחי.

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):

אם כך, אני מציע להעביר את הנושא לדיון בוועדה, ובעיקרו של דבר אני עושה זאת כדי לזכות ברושת הדיבור במסגרת של שלוש דקות.

ראשית, אני רוצה לצרף את ברכותי לברכות לחבר הכנסת מיכה גולדמן וגם לשר אברהם כ"ץ-עוז, כצליה בלשוננו. אם קוטר להגיד דבר אישי, הרי שנינו התחלנו יחד, לפני כ-20 שנה, פעילות ציבורית משותפת, כמזכירים של שתי תנועות אחיות. תראו לאן הוא הגיע ותראו לאן אני הגעתי. אני עוד צריך לרוץ הרבה כדי להגיע.

היו"ר ש' וייס:

אני צריך לציין, חבר הכנסת אורון, שהבחירה להיות באופוזיציה היתה שלך.

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):

אדוני היושב-ראש, אתה ממש נותן לי את המשפט הבא כנאום שלי. באווירה הפמיליארית הזאת — — —

היו"ר ש' וייס:

זו באמת אווירה פמיליארית — משפחת הארמה.

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):

באווירה הפמיליארית הזאת אני רוצה, בשם הסיעה היחידה של הקואליציה, להגיד משפט אחד.

היו"ר ש' וייס:

אתה מתכוון של האופוזיציה.

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):

של הקואליציה — לא טעיתי. כי כאשר שמעתי את חברי הכנסת מיכה גולדמן ופסח גרופר ואת שר החקלאות, חיפשתי את הממשלה. איפה סוף סוף הממשלה? כן, השר מוטה גור, אני רואה אותך נוכח כאן, אבל הפעם אינני מחפש את חברי הממשלה ליד השולחן או בין ספסלי חברי הכנסת. אני שואל איפה הממשלה במובן הזה — הרי בכל זאת מדובר על משבר המתמשך בחריפות כזאת במשך כשלוש שנים וחצי; וחזק מאשר הבנק ונגידו, היו שרים, היו שרי אוצר, היו ראשי ממשלה שהתחלפו והיו שרי חקלאות; אני לא אתחרה בביקורת שהושמעה מעל הדוכן הזה על הנגיד, חבר הכנסת גרופר. אני לא אתחרה כך. אני מסכים אתך במידה רבה, אבל בכל זאת, הוא איננו האתראי הבלעדי וגם לא האתראי הראשי למדיניות הכלכלית, לשערי המטבע, ואפילו לא למדיניות החקלאות. אני אומר דבר זה, כי אני חושב — ואני באמת לא אומר זאת עכשיו לצורכי פולמוס — — —

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת אורון, השר גור מבקש להעיר משהו. אני מאפשר לו זאת כרצונו. אם זה לא מפריע לך.

דיון במליאה, ויש הסכמה של השר לדיון במליאה, יש המלצה שלו לדיון במליאה, ויש שתי הצעות להעביר את הנושא לדיון בוועדה. מי תומך בהצעה של חבר הכנסת חיים אורון להעביר את הצעתו של חבר הכנסת פסח גרופר לוועדה? מי בעד דיון במליאה באותה הצעה?

ה צ כ ע

בעד ההצעה להעביר את הנושא
שהעלה חבר הכנסת פ' גרופר
לדיון בוועדה — מיעוט
בעד ההצעה לכלול את הנושא
בסדר-היום של הכנסת — רוב
ההצעה לכלול את הנושא שהעלה חבר הכנסת
פ' גרופר בסדר-היום של הכנסת נתקבלה.

היו"ר ש' וייס:

אם כן, יהיה דיון במליאה בהצעה זו.

אותו סדר הצבעה לגבי הצעתו לסדר-היום של חבר הכנסת מיכה גולדמן. מי תומך בהצעתו של חבר הכנסת גדליה גל לקיים דיון בהצעה זו בוועדה? מי בעד דיון במליאה, בהצעת המציע והסכמת השר?

ה צ כ ע

בעד ההצעה להעביר את הנושא
שהעלה חבר הכנסת מ' גולדמן
לדיון בוועדה — מיעוט
בעד ההצעה לכלול את הנושא
בסדר-היום של הכנסת — רוב
ההצעה לכלול את הנושא שהעלה חבר הכנסת
מ' גולדמן בסדר-היום של הכנסת נתקבלה.

היו"ר ש' וייס:

אם כן, שתי ההצעות תידונה במליאה, כמוכן בתיאום עם שר החקלאות.

חברי הכנסת, אני מסיים בזאת את ישיבת הכנסת. הישיבה הבאה תתקיים ביום שני, י' בשבט התשמ"ט, 16 בינואר 1989, בשעה 16:00. הישיבה נעולה. תודה רבה.

הישיבה ננעלה בשעה 16:16.

חזינו השבוע בטלוויזיה כפרה שהוכנסה לבנק בכפר-תבור, חזיון שהלואי שלא היה. המעשה הוא תוצאה של מצוקה קשה, של הרגשת אין-מוצא. מושבניקים אינם מסוגלים לשבת בחיבוק ידיים כאשר באים ליטול מהם עמל של דורות, ואנשי הגליל-התחתון למורי הסבל, שבעשר אצבעות עשו יש מאין באחד האזורים החקלאיים הקשים ביותר בישראל, על אחת כמה וכמה. מעשה זה שבו חזינו יש בו משום איתות למה שעלול, חלילה, להתפתח אם לא ימצא פתרון סביר לחובות ההתיישבות, ובהקדם. ההסדר הנוכחי איננו ישים, כי לו היה ישים, הוא היה כבר מתבצע.

על-מנת ששר החקלאות יוכל לממש את הציפיות, אני מציע לו להשאיר את האחריות לפתרון חובות העבר בידי משרד האוצר. משרד האוצר הוא שותף בכיר, יחד עם בנק ישראל, במה שקרה במגזר שלנו, וחובתו להתמודד עם הבעיה הזו ולפתור אותה. אני מאחל לך, שיהיה לך הכוח להתמסר לפיתוח החקלאות, להגדיל את היצוא, לשנות ולהתאים את המערכות התומכות ולחזור למצב פי שהיה בעבר, שמשפחה עובדת בחקלאות היתה יכולה להתפרנס. תהיה שותף להסדר העבר, אל תיקח על עצמך אחריות שאין לך חלק בה, ולצערך, גם אין לך המקורות לעשות זאת.

אני רוצה לפנות מעל במה זו לשר האוצר, שייקח את הנושא הזה לידיו, ומייד, יש רבים שממתינים לראות מה יעשה שר האוצר פרס בנושא ההתיישבות כדי לתקוף אותו, אבל החזרתם של אלפי חקלאים לחיי יצירה יפים וגאים היא משימה לאומית, ושר האוצר, אם יצליח, יוכל להתגאות בכך. על כן אני מצפה שהוא ייגש מייד לטפל בנושא הכאוב הזה.

היות שהנושא גם דחוף, גם מורכב וגם מסובך, ומחייב, לדעתי, את השתתפותו של שר האוצר, אני מציע לקיים את הדיון הזה בוועדה, וזאת גם משום החשש שלי שהמשאלה של ג'זמס ושלך לא תתממש.

היו"ר ש' וייס:

מי זה ג'זמס? אני שואל למען הפרוטוקול.

גדליהו גל (המערך):

כוונתי למשאלה של חבר הכנסת חיים אורון. תודה רבה.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה.

חברי הכנסת, יש לנו, אם כן, שתי הצעות אחרות. אתחיל בהצבעה על ההצעות האחרות. מוכן שההצעה המקורית היא

נספחות

א. סדר-היום לשיבות י"ט — כ"א

- א. הודעת הממשלה על הצעדים הכלכליים שנקטו והמדיניות הכלכלית לשנת 1989.
 ב. הצעת חוק חסינות חברי הכנסת, זכויותיהם וחובותיהם (תיקון מס' 6), התשמ"ט — 1989 (קריאה ראשונה).
 ג. הודעת הממשלה על רצונה להחיל דין רציפות על הצעות חוק.
 ד. שאילתות בעל-פה.
 ה. הצעות לסדר-היום.
 ו. הצעות סיעות ר"צ, חד"ש, התחיה, מפ"ם, הרשימה המתקדמת לשלום והמפלגה הדמוקרטית הערבית להביע אי-אמון לממשלה כגין המדיניות הכלכלית החדשה.
 ז. הצעות חוק של חברי הכנסת.

ב. הצעות לסדר-היום לשיבה כ"א

- 73 — 75. שכחת רעב של ראשי היישובים ביש"ע מול בניין משרד ראש הממשלה — הצעות חברי הכנסת מ' איתן, ר' זאבי וח' פורת.
 76. היערכות יישובי קו העימות בגבול הצפון — הצעת חבר הכנסת י' גולדברג.
 77 — 81. מערכת הבריאות — הצעות חברי הכנסת א' רביץ, ש' הלפרט, ח' פורת, יא' לוי וא' פורז.
 82. המצב בחקלאות ובמערכותיה — הצעת חבר הכנסת פ' גרופר.
 83. עוני בעקבות המשבר בחקלאות — הצעת חבר הכנסת מ' גולדמן.

ג. הצעת חוק חסינות חברי הכנסת, זכויותיהם וחובותיהם (תיקון), התשמ"ט — 1988

(הצעת חברת הכנסת ג' כהן)

1. תיקון סעיף 1
 בסעיף 1 לחוק חסינות חברי הכנסת, זכויותיהם וחובותיהם, התשי"א — 1951, בסופו יבוא:
 "ד) חסינותו של חבר הכנסת לפי סעיף זה לא תעמוד לו לגבי מעשים המהווים עבירה על:
 (1) הוראות סעיפים 91 עד 122 לחוק העונשין, התשל"ז — 1977;
 (2) הוראות סעיפים 6 ו-8 לחוק מניעת הסתננות, התשי"ד — 1954;
 (3) הוראות סעיפים 2 עד 4 של פקודת מניעת טרור, התש"ח — 1948;
 (4) תקנה 5 לתקנות שעת-חירום (יציאה לחו"ל), התש"ח — 1948;
 (5) הוראות תקנות 58 עד 67, 85 ו-141 לתקנות ההגנה (שעת-חירום), 1945."

דברי הסבר

תיקון זה בא על-מנת למנוע מחבר הכנסת, המגלה במעשיו ובפועלו אי-נאמנות למדינה ולמוסדותיה או העושה להמריו ולהסית, להשתמש בחסינותו ולטעון שמעשיו או דיבוריו נעשו במסגרת מילוי תפקידו.